

2025

RASTOČI SLOVARJI

Založba ZRC

Terminološki slovarji

Terminološki slovarji 2025

Zbirka: Rastoči slovarji
ISSN 2536-2968

Urednik zbirke: Andrej Perdih
Tehnična urednica zbirke: Duša Divjak Race

Prva e-izdaja je pod pogoji
licence Creative Commons
CC-BY-NC-ND 4.0 prosto dostopna:
<https://doi.org/10.3986/9789610511373>

GLAVNI UREDNIKI

Simon Atelšek
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4225-7213>
Tanja Fajfar
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9410-7076>
Mateja Jemec Tomazin
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4053-1570>
Jera Oman
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2659-6166>
Mojca Žagar Karer
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5302-1663>

AVTORJI SLOVARSKIH SESTAVKOV

Fizioterapija: Sonja Hlebš, Miroljub Jakovljevič, Alan Kacin, Blanka Koščak Tivadar, Tine Kovačič, Barbara Pantar, Branka Slakan Jakovljevič, Darija Ščepanović

Geoinformatika: Samo Drobne, Dejan Grigillo, Žiga Kokalj, Marko Krevs, Miran Kuhar, Anka Lisec, Krištof Oštir, Dušan Petrovič, Tatjana Veljanovski

Gledališče: Ana Kocjančič, Katarina Podbevšek, Tomaž Toporišič, Gašper Troha

Kriminalistika: Katja Drobnič, Danijela Frangež, Mirjam Kline, Neža Miklič, Špela Omahen Regovc, Boštjan Slak

Meteorologija: Jure Cedilnik, Tanja Cegnar, Gregor Skok, Gregor Vertačnik, Živa Vlahović

Računalništvo: Ciril Bohak, Mladen Borovič, Tomaž Hočevar, David Jelenc, Štefan Kohek, Žiga Lesar, Matija Marolt, Jurij Mihelič, Danijel Skočaj, Boštjan Slivnik, Damjan Strnad, Branko Šter

RECENZENTKI

Klara Šumenjak, Tanja Žigon

OBLIKOVANJE NASLOVNICE

Brane Vidmar

IZDAJATELJ

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

ZANJ

Kozma Ahačič

ZALOŽNIK

ZRC SAZU, Založba ZRC

ZANJ

Oto Luthar

GLAVNI UREDNIK ZALOŽBE

Aleš Pogačnik

Ljubljana 2026

Publikacija je nastala v okviru programov P6-0038 in P5-0217, ki ju financira ARIS, in programa Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda, ki ga financira SAZU. Slovarski sestavki s področja gledališča so nastali tudi v okviru programa P6-0376, ki ga financira ARIS.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

COBISS.SI-ID 280832515

ISBN 978-961-05-1137-3 (PDF)

Terminološki slovarji 2025

Založba ZRC

Monografija *Terminološki slovarji 2025* prinaša slovarske sestavke, ki so bili v letu 2025 oblikovani v okviru nastajajočih terminoloških slovarjev na Oddelku za terminologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Slovarski sestavki, vključeni v to delo, so nastali v okviru priprave naslednjih 6 terminoloških slovarjev z delovnimi naslovi: Fizioterapevtski terminološki slovar, Kriminalistični terminološki slovar, Meteorološki terminološki slovar, Računalniški terminološki slovar, Terminološki slovar geoinformatike in Terminološki slovar uprizoritvenih umetnosti.

Publikacija prinaša 1217 slovarskih sestavkov, in sicer 179 s področja fizioterapije, 69 s področja kriminalistike, 431 s področja meteorologije, 290 s področja računalništva, 190 s področja geoinformatike in 58 s področja uprizoritvenih umetnosti.

Ker terminološki slovarji praviloma nastajajo več let, so letne objave namenjene seznanjanju zainteresirane javnosti s slovarskimi sestavki, ki so bili napisani in do določene mere usklajeni ter potrjeni v koledarskem letu 2025. Objavljeni slovarski sestavki bodo v končni različici slovarjev lahko spremenjeni, saj se pri terminološkem delu ves čas ureja in usklajuje celotni pojmovni sistem stroke. Ob tem naj omenimo, da pričujoča publikacija ne vsebuje slovarskih sestavkov, ki so bili v preteklem letu le popravljeni ali usklajeni z novimi slovarskimi sestavki.

Med slovarskimi sestavki je 978 polnih slovarskih sestavkov, ki vsebujejo termin, slovnične podatke, definicijo, morebitne sinonime in kratice ter tujejezične ustreznike, in 239 kazalčnih slovarskih sestavkov, ki uporabnika usmerjajo na prednostni termin.

Slovarski sestavki so navedeni po strokovnih področjih (slovarjih), znotraj njih pa po abecedi. Ker terminografsko delo na Oddelku za terminologijo temelji na pojmovnem pristopu, so v publikacijo vključeni le termini kot poimenovanja za pojme, ki so opredeljeni kot enote znanja na določenem strokovnem področju, medtem ko vanj niso vključena npr. lastna imena, tj. imena društev, fakultet, podjetij itd.

Publikacija v okviru posameznih strokovnih področij zaradi njihove interdisciplinarnosti vključuje tudi nekaj terminov, ki segajo na bližnja strokovna področja. Tako je na primer med slovarskimi sestavki s področja fizioterapije navedenih tudi nekaj terminov s področja medicine, npr. *ektomorfija*.

Terminologija je dinamično področje, ki sledi hitremu razvoju in specializaciji strok v sodobnem svetu. Zato bomo uredniki in avtorji slovarskih sestavkov hvaležni za morebitne pripombe, popravke in komentarje, ki jih bomo upoštevali pri končni izdaji posameznega terminološkega slovarja.

Metodološka izhodišča

Pri nastajanju slovarskih sestavkov sodelujemo področni strokovnjaki (ki so kot avtorji navedeni v kolofonu) in jezikoslovci terminologi. Slovarski sestavki so izdelani s specializiranim računalniškim programom SlovarRed 2.1, ki je bil razvit na Oddelku za terminologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Program je namenjen terminografski obdelavi gradiva, ki vključuje vnašanje, urejanje in izpisovanje slovarskih sestavkov ter končno pripravo besedila za tisk in elektronsko objavo.

Ker so slovarji, ki nastajajo na Oddelku za terminologijo, utemeljeni s pojmovnim pristopom, so termini, vključeni vanje, obravnavani kot poimenovanja za pojme. Tako kot so pojmi povezani v pojmovni sistem stroke, so termini povezani v poimenovalni sistem stroke. To pomeni, da je pri terminološkem delu treba upoštevati medsebojna razmerja med pojmi. Ta so lahko izražena eksplicitno, npr. s kazalko, ki nakazuje sinonimno razmerje, ali implicitno, npr. hierarhično razmerje nad- in podrejenosti, ki je izraženo v okviru definicije.

Terminološko delo poteka po pojmovnih skupinah, kar pomeni, da so skupaj obravnavani povezani termini, npr. termini, ki obravnavajo vrste *ocenjevalnih orodij* v fizioterapiji (npr. *dinamični indeks hoje*, *frenchayski indeks dejavnosti*, *rivermeadski indeks premičnosti*). Ker se hkrati obravnavajo povezani pojmi, je lažje opisati razlikovalne značilnosti med njimi in na ravni definicij vzpostaviti ustrezna medpojmovna razmerja.

Gradivna osnova za izdelavo slovarskih sestavkov so praviloma specializirani korpusi, ki so sestavljeni iz strokovnih besedil obravnavanega področja, med katerimi prevladujejo zlasti znanstveni članki, zaključna dela na različnih stopnjah dodiplomskega in podiplomskega študija, visokošolski učbeniki in znanstvene monografije. Na podlagi specializiranega korpusa se z luščenjem terminoloških kandidatov oblikuje geslovnik, ki je seznam terminov, relevantnih za določeno strokovno področje, in predstavlja izhodišče za terminografsko delo. V fazi izdelave slovarskih sestavkov pa se specializirani korpus uporablja tudi za sprotno preverjanje slovarskih rešitev, pri tem so v pomoč tudi sekundarni viri, tj. sorodni terminološki slovarji in leksikoni.

Normativnost

Slovarski sestavki imajo poleg osnovne opisovalne vloge tudi predpisovalno vlogo, ki se kaže predvsem v primeru sinonimije – pojava, ko za en pojem obstaja več terminov. V teh primerih se raba priporočljivejšega termina določa z uporabo kazalke, ki uporabnika usmerja od neprednostnega k prednostnemu terminu, kar pripomore k poenotenju terminologije. Pri tem so pomembna terminološka načela, ki se ločijo na temeljna (načela 1–4) in druga terminološka načela (načela 5–7):

1. načelo ustaljenosti (termin, ki je v rabi pogostejši, ima prednost pred terminom, ki se uporablja redkeje),
2. načelo jezikovnosistemske ustreznosti (termin je v skladu s pravili slovenskega knjižnega jezika),
3. načelo gospodarnosti (krajši termin ima prednost pred daljšim terminom),
4. načelo jezikovnokulturne ustreznosti (termin domačega izvora ima prednost pred prevzetim terminom).

5. načelo vsebinske ustreznosti (termin ustrezno označuje pojem glede na njegove značilnosti),
6. načelo usklajenosti s pojmovnim sistemom (termin na poimenovalni ravni izraža povezanost s termini, ki označujejo sorodne pojme),
7. načelo optimalne strukture (pri večbesednih terminih je izbrana struktura, ki v besedilih zagotavlja čim večjo stabilnost).

Opozoriti pa velja, da terminologija nobene stroke ni povsem trdno določena, zato se lahko v nekaterih okoliščinah (npr. nova spoznanja v stroki, izrazita uveljavitev enega od sinonimov v rabi) tudi ustaljeni termini zamenjajo.

Zgradba slovarskega sestavka

Termini so med seboj povezani v terminološki sistem, ki odraža pojmovni sistem stroke, prikazani so v slovarskih sestavkih, ki so polni, kazalčni ali sestavljeni. Najpogostejši so polni slovarski sestavki, ki vsebujejo termin, definicijo, morebitni sinonim ali kratico in tujejezični ustreznik. Primer polnega sestavka iz kriminalističnega slovarja:

várnostna služba -e -e ž organizacija ali oddelek v javnem ali zasebnem poslovnem subjektu, ki na podlagi zakonsko predpisanih pooblastil zagotavlja varnost ljudi in premoženja z uporabo tehničnih in kadrovskih virov ter ustreznega znanja, npr. policija, občinsko redarstvo, družba za zasebno varovanje, interna varnostna služba
ang.: security service

Manj je kazalčnih slovarskih sestavkov, ki usmerjajo na prednostni termin. Primer kazalčnega slovarskega sestavka iz slovarja uprizoritvenih umetnosti:

recitacíjski zbòr -ega zbòra m → gòvorni zbòr

Redko pa se pojavijo tudi sestavljeni slovarski sestavki. Primer iz računalniškega slovarja:

podátkovna zbirka -e -e ž **1.** abstraktni podatkovni tip, ki hrani skupino elementov, običajno istega podatkovnega tipa
ang.: collection
2. → podatkovna báza

V nadaljevanju so podrobneje prikazani in razloženi posamezni elementi slovarskega sestavka.

Iztočnica in z njo povezani podatki

Termin ima v slovarskem sestavku status iztočnice, ki je lahko enobesedna ali večbesedna. Praviloma je naveden v ednini, le izjemoma v množini. Besednovrstno so iztočnice samostalniki ali samostalniške besedne zveze. Primer enobesedne iztočnice iz meteorološkega slovarja:

zmrzál -i ž ohladitev površine pod 0 °C, ki povzroči nastajanje ledenih kristalov v tleh, rastlinah in predmetih
ang.: frost

Primer večbesedne iztočnice iz slovarja uprizoritvenih umetnosti:

nèstrukturírana improvizácija -e -e ž improvizacija, pri kateri nastopajoči spontano ustvarjajo brez posebnega scenarija ali zapisa ter priprave in režijskih navodil na podlagi domišljije in trenutnih domislekov
ang.: unstructured improvisation

Primer iztočnice v množini iz slovarja uprizoritvenih umetnosti:

stojéče ovácije -ih -ij ž mn. odziv občinstva na predstavo, pri katerem občinstvo po njenem koncu spontano vstane in s tem izrazi navdušenje nad izjemno izvedbo
ang.: standing ovations

Vse iztočnice so onaglašene, pri čemer naglaševanje načeloma sledi Slovenskemu pravopisu 2001. Za poimenovanja, ki jih tam ni, je smiselno upoštevana raba v stroki. Iztočnicam sta pripisana roditeljska končnica in podatek o spolu. Primer za roditeljsko končnico in spol iz fizioterapevtskega slovarja:

dinámíčna pedobarografíja -e -e ž pedobarografija, pri kateri posameznik hodi, teče ali poskakuje in se uporablja za biomehansko analizo gibanja
ang.: dynamic pedobarography

Kadar se sestavine termina v roditeljski gladi na imenovalnik ne spremenijo, to označuje znak --. Primer iz slovarja uprizoritvenih umetnosti:

obrèd poslávljanja -éda -- m po D. Živadinovu, po letu 1995 serija hibridnih uprizoritvenih dogodkov, v kateri se avtor konceptualno in spektakelsko poslavlja od različnih stilnih formacij in personaliziranih konceptov svoje umetnosti
ang.: farewell rite

V primeru kratic ali terminov, katerih sestavina je npr. tuje izlastnoimensko poimenovanje, grška črka, je dodan izgovor. Primera izgovora sta iz meteorološkega in računalniškega slovarja:

Coriolisova síla -e -e [koriólisova] ž navidezna sila, ki nastane zaradi vrtenja Zemlje, z velikostjo, ki je odvisna od hitrosti gibanja in geografske širine in katere horizontalna komponenta kaže desno od smeri gibanja na severni in levo od smeri gibanja na južni polobli
S: Coriolisov efékt
ang.: Coriolis force

ε-prehòd -óda [épsilon] m korak delovanja avtomata, pri katerem funkcija prehodov ne zahteva premika branja na naslednjo celico vhodnega traku, ker bo v naslednjem koraku znova uporabljena trenutna celica **S:** tíhi prehòd
ang.: ε-move

Primer izgovora kratice iz fizioterapevtskega slovarja:

ITM -a [iteèm] m ↔ índeks telésne máse

Kadar je iztočnica termin, ki označuje osebo, je v zaglavju navedena tudi ženska oblika. Primer z navedeno žensko obliko iz slovarja uprizoritvenih umetnosti:

gledališki fotográf -ega -a m **gledališka** **fotográfínia** -e -e ž fotograf, ki na zadnjih vajah fotografira proces nastajanja uprizoritve in tudi njeno izvedbo ter pripravi fotografije nastopajočih in predstave za gledališki list, plakat, spletno stran in za drugo promocijsko gradivo, pri čemer imajo fotografije poleg estetske tudi dokumentarno vrednost
ang.: theater photographer

Definicija

Definicija je najpomembnejši element slovarskega sestavka. V njej niso zajeti vsi vidiki pojma, ampak je ta opredeljen razlikovalno glede na povezane pojme v pojmovnem sistemu posameznega strokovnega področja. Terminološka definicija torej pojem uvršča v pojmovni sistem stroke. Glavne vrste terminoloških definicij so: intenzijska, ekstenzijska in intenzijsko-ekstenzijska. Najpogostejša je intenzijska definicija, ki temelji na podrobnem opisu lastnosti pojma – ugotovi se njegov nadrejeni pojem in naštejejo razločevalne lastnosti glede na povezane pojme. Primer intenzijske definicije iz fizioterapevtskega slovarja:

fáscijalno spróščanje -ega -a s manualna tehnika, pri kateri se zlasti s počasnimi in nežnimi pritiski, usmerjenimi v različne plasti vezivnih ovojníc mišično-skeletnih struktur, npr. ligamentov, tetiv, zmanjša njihova občutljivost in poveča pomičnost
ang.: fascial release

Drugi tip definicije je ekstenzijska definicija, ki je sestavljena iz naštevanja vseh posameznih objektov, ki pripadajo pojmu. Ta tip definicije pojma ne uvršča v pojmovni sistem stroke, zaradi česar manj prispeva k razumevanju pojmovnih razmerij v stroki. Tretji tip pa je intenzijsko-ekstenzijska definicija, ki združuje lastnosti intenzijske in ekstenzijske definicije, torej pojem uvrsti v pojmovni sistem, hkrati pa našteje tudi objekte, ki mu pripadajo. Primer intenzijsko-ekstenzijske definicije iz računalniškega slovarja:

kônčni avtomát z izhódom -ega -a --
-- m končni avtomat, ki ima v nadzorni enoti poleg funkcije prehodov dodatno funkcijo, s katero med delovanjem generira niz na izhodnem traku, npr. Moorov avtomat, Mealyjev avtomat
ang.: finite automaton with output

Iztočnica ima največkrat eno definicijo, lahko pa se zgodi, da sta definiciji dve ali pa jih je celo več. V takih primerih so definicije oštevilčene. Več definicij pomeni, da isti termin označuje več pojmov. Primer iztočnice z dvema definicijama iz meteorološkega slovarja:

kondenzácijska sléd -e -í ž **1.** oblačna sled za letalom, ki najpogosteje nastane v hladnem in vlažnem ozračju zaradi sproščanja vodne pare ob zgorevanju goriva **S:** letálski oblák
ang.: condensation trail, contrail, vapour trail
2. oblačni ovoj okoli kril ali motorja letala zaradi zmanjšanja zračnega tlaka v obtekajočem zraku **S:** letálski oblák
ang.: condensation trail, contrail, vapour trail

Pojasnilo pred definicijo

Pred definicijo lahko po potrebi stoji tudi pojasnilo, ki pojem omeji glede na podpodročje znotraj stroke oz. glede na specifične okoliščine (npr. časovne, krajevne, v povezavi z določeno teorijo). Primer pojasnila iz računalniškega slovarja:

klín -a m v računalniški grafiki del 2D prostora, ki ga omejujeta dva poltraka, potegnjena iz poljubne točke v tem prostoru
ang.: wedge

Primer pojasnila iz slovarja uprizoritvenih umetnosti:

infórmans -a m po D. Živadinovu, od konca 20. stoletja naprej hibridni umetniški dogodek, ki napoveduje, komentira in uprizarja koncepte postgravitacijske umetnosti
ang.: informance

Sinonim

Definiciji lahko sledi sinonim (redkeje več sinonimov), ki uporabnika opozarja, da pojem označuje še en termin. V slovarskem sestavku so navedeni za oznako S. Primer slovarskega sestavka s sinonimom iz kriminalističnega slovarja:

osébna kámera -e -e ž naprava, ki si jo policisti namestijo na vidno mesto na oblačilu ali opremi, npr. na telovnik, čelado, epoleto, ki omogoča avdiodokumentiranje ali videodokumentiranje izvedbe postopka policije
S: nosljíva kámera
ang.: bodycam

Primer slovarskega sestavka z dvema sinonimoma iz slovarja geoinformatike:

3D kárta -- -e [tridé] ž karta, ki omogoča neposredno zaznavo višine in oblike entitet, npr. objektov, terena S: tridimenzionálna kárta, trirazséznostna kárta
ang.: 3D map
nem.: 3D-Karte f

Kratica

Pojem lahko označuje tudi kratica, ki je načeloma enakovredna terminu in je v slovarskem sestavku navedena za oznako K. Primer slovarskega sestavka s kratico iz kriminalističnega slovarja:

individuálna océna mladolétnika
-e -e -- ž strokovna ocena centra za socialno delo ali centra za mladoletnike o vseh okoliščinah pri mladoletniku, ki so povezane z njegovo osebnostjo in razmerami, v katerih živi, npr. glede njegovega izobraževanja, vzgoje, socialnega vključevanja, duševnega zdravja, pomembna v fazi odločanja v predkazenskem postopku in kazenskem postopku ter pri izvrševanju izrečene sankcije ali vzgojnega ukrepa
K: IOM
ang.: juvenile risk and needs assessment

Pojem lahko označuje tudi prevzeta kratica iz tujega jezika, najpogosteje iz angleščine. Primer slovarskega sestavka s prevzeto kratico iz računalniškega slovarja:

aplikacijski programski vmésnik

-ega -ega -a **m** vmesnik, ki računalniškemu programu omogoča uporabo funkcionalnosti drugega računalniškega programa **K:** API
ang.: application programming interface, API

Kazalčni slovarski sestavek

Vsak sinonim je prikazan tudi v samostojnem slovarskem sestavku, in sicer v kazalčnem slovarskem sestavku, ki vsebuje vse jezikovne podatke, vezane na termin, namesto definicije pa je navedena kazalka (→) na prednostni termin. Primer kazalke iz kriminalističnega slovarja:

nosljiva kámera -e -e **ž** → osébná kámera

Primer kazalk iz slovarja geoinformatike:

trídimeziólná kárta -e -e **ž** → 3D kárta

trírászéžnostná kárta -e -e **ž** → 3D kárta

Tudi kratice so navedene kot samostojne iztočnice, ki so opremljene z jezikovnimi podatki in dvosmerno puščico (↔), ki označuje enakovredno razmerje med kratico in terminom. Primer kratice, tvorjene iz slovenskega termina, iz slovarja uprizoritvenih umetnosti:

IOM -a [ioém] **m** ↔ individuálná océna mladolótnika

Primer kratice, tvorjene iz tujejezičnega termina, iz računalniškega slovarja:

API -ja [ápi] **m** ↔ aplikácijski prográmski vmésnik

Tujejezični ustrezniki

Definiciji sledijo tujejezični ustrezniki, pri čemer je najpogosteje naveden en ustreznik, če pa za slovenski termin v posameznem tujem jeziku obstaja več ustreznikov, jih je navedenih več. Slovarski sestavki s področja fizioterapije, uprizoritvenih umetnosti, kriminalistike, meteorologije in računalništva imajo navedene angleške ustreznike. Slovarski sestavki s področja geoinformatike pa imajo poleg angleških še nemške ustreznike, pri katerih je dodan tudi podatek o spolu in številu pri množinskih samostalnikih. Primer angleškega ustreznika iz meteorološkega slovarja:

prášni vrtínek -ega -nca **m** kratkotrajni vrtínek zraka in trdnih aerosolov, praviloma premera od nekaj metrov do nekaj deset metrov in višine od nekaj deset do nekaj sto metrov, ki najpogosteje nastane v mirnih, jasnih in vročih popoldnevih na sušnih območjih
S: prášni hudíč
ang.: dust devil

Primer angleškega in nemškega ustreznika iz slovarja geoinformatike:

ploskôvni slikôvni sénzor -ega -ega -ja
m slikovni senzor, ki vsebuje dvodimenzionalno matriko detektorjev in hkrati zajame celotno opazovano območje
ang.: frame imaging sensor
nem.: Flächenbildsensor **m**

Ker pojmovni sistemi strok med jeziki niso povsem prekrivni, za nekatere slovenske termine tujejezični ustrezniki ne obstajajo, kar je označeno z dvema črticama (--), ki sta navedeni na mestu tujejezičnega ustreznika. Primer slovarskega sestavka brez angleškega ustreznika iz meteorološkega slovarja:

koprénasti oblák -ega -a **m** prosojni visoki ali srednji oblak, ki prepušča precej sončne svetlobe, npr. cirostratus
ang.: --

Krajšave in oznake

□	oglati oklepaj za navajanje izgovora
1., 2.	oznaka definicij v polnem slovarskem sestavku
(1, 2)	oznaka definicij v kazalčnem slovarskem sestavku
→	enosmerna puščica za usmerjanje k prednostnemu terminu
↔	dvosmerna puščica za vzpostavljanje enakovrednega razmerja med kratico in terminom
ang.	angleško
f	femininum: samostalnik ali samostalniška besedna zveza ženskega spola pri nemških ustreznikih
K	oznaka za navajanje kratic
m	1. samostalnik ali samostalniška besedna zveza moškega spola; 2. maskulinum: samostalnik ali samostalniška besedna zveza moškega spola pri nemških ustreznikih
mn.	samostalnik ali samostalniška besedna zveza v množini
n	neutrum: samostalnik ali samostalniška besedna zveza srednjega spola pri nemških ustreznikih
nem.	nemško
S	oznaka za navajanje sinonimov
s	samostalnik ali samostalniška besedna zveza srednjega spola
ž	samostalnik ali samostalniška besedna zveza ženskega spola

Fizioterapevtski terminološki slovar

aksiálna trákcijska -e -e ž → spinálna trákcijska

Biering-Sórensonov tést -ega -a [bíring] m funkcijski test, pri katerem preiskovanec v položaju s trebuhom obrnjenim proti tlam in stabiliziranimi spodnjimi udi, npr. na nizki klopi, zadržuje izravnani trup v horizontalni ravnini do nehotene odpovedi ter se uporablja zlasti za oceno izometrične vzdržljivosti ekstenzornih mišic trupa **S:** Sórensonov tést

ang.: Biering-Sorenson test, Sorenson test

bípolárna téhnika -e -e ž → dvópolárna téhnika

bolečínska léstvijska -e -e ž samoocenjevalno orodje, s katerim pacient vrednoti in beleži intenzivnost bolečine, najpogosteje v obliki vidne analogne lestvice ali številске lestvice **S:** léstvijska za oceno intenzitete bolečine

ang.: pain scale

brístolska léstvijska bláta -e -e -- ž samoocenjevalno orodje s sedmimi stopnjami, s katerim pacient vizualno ocenjuje in klasificira svoje blato glede na konsistenco in obliko in se uporablja za spremljanje izboljšanja odvajanja blata ter za oceno zdravljenja bolezni črevesja, npr. zaprtja, driske, sindroma razdražljivega črevesja

ang.: Bristol stool scale

cíkloergométer -tra m stacionarno kolo z enim kolesom in mehanskim, električnim, zračnim ali hidravličnim uporom, ki je navadno povezano z napravami za merjenje srčnega utripa, krvnega tlaka, EKG-jem in se uporablja za merjenje različnih sestavin telesne zmogljivosti v nadzorovanih pogojih, npr. največje porabe kisika

ang.: bicycle ergometer, cycle ergometer

cumberlandski vprašálnik o néstabilnosti gléznja -ega -a -- -- --

[kámberlenski] m samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient izbira točnost 9 trditvev o nestabilnosti, pojavu zvrčanja gléznja in zaupanja v sklep pri hoji in teku ter se uporablja za oceno nestabilnosti sklepa po ponavljajočih se zvinih ali poškodbah gléznja **K:** CVNG

ang.: CAIT, Cumberland ankle instability tool

CVNG -- [cəvənəgá] m ↔ cumberlandski vprašálnik o néstabilnosti gléznja

Delmásov índeks -ega -a m količnik razdalje med začetkom in koncem hrbtenične krivine in njeno dolžino po krivini, ki se uporablja za oceno stopnje ukrivljenosti hrbtenice v sagitalni ravnini

ang.: Delmas index, index of spinal curvature

diamagnétna terapijska -e -e ž terapijska, ki temelji na odbojnih mehanizmih, ustvarjenih s silami visokointenzivnih ter nizkointenzivnih frekvenčnih magnetnih polj in se uporablja za nadzor bolečine, edema in sklepne okorelosti

ang.: diamagnetic therapy, DMA, high-intensity-low-frequency pulsed electromagnetic fields therapy

díhanje s pózitivnim tlákom -a -- -- -- s neinvazivna ventilacija, pri kateri se po cevi dovaja dihalni plin pod tlakom, ki se uporablja, kadar oseba ne more učinkovito dihati sama, npr. pri odpovedi dihanja, apneji v spanju, kolapsu pljuč

ang.: positive pressure ventilation, PPV

dinámična pedobarografíjska -e -e ž pedobarografíjska, pri kateri posameznik hodi, teče ali poskakuje in se uporablja za biomehansko analizo gibanja

ang.: dynamic pedobarography

dinamični indeks hoje -ega -a -- m ocenjevalno orodje z ocenami od 0 do 24, s katerim se vrednoti izvedba 8 nalog, ki vključujejo hojo v različnih pogojih, npr. hojo po ravnem, po stopnicah, z zaprtimi očmi, ter se uporablja za oceno ravnotežja pri nevroloških pacientih in ugotavljanje tveganja za padce pri starejših odraslih
ang.: DGI, dynamic gait index

dvópolárna téhnika -e -e ž električna stimulacija, pri kateri se uporabljata aktivna in indiferentna elektroda enake velikosti, zlasti za aktivacijo skeletnih mišic in protibolečinsko delovanje **S:** bípólárna téhnika
ang.: bipolar technique

ektomorfija -e ž somatotip telesa, za katerega je značilna sloka in koščena postava z malo maščobe in mišične mase
ang.: ectomorphy

elástična cévka -e -e ž pripomoček iz raztegljivega materiala različnih dolžin in različne natezne trdnosti, v obliki cevke z enim ali dvema ročajema, ki je namenjen zlasti vadbi mišične zmogljivosti, npr. krepitevi komolčnih mišic **S:** upórovna cévka, vádbena cévka
ang.: elastic tube

elástični trák -ega -ú m pripomoček iz raztegljivega materiala različnih dolžin in različne natezne trdnosti, v obliki traku ali zanke, ki je namenjen zlasti vadbi mišične zmogljivosti, npr. krepitevi kolenskih mišic **S:** upórovni trák, vádbeni trák
ang.: rubber band

endomorfija -e ž somatotip telesa, za katerega je značilna bolj okrogla in mehkejša postava z nagnjenostjo h kopičenju maščobe
ang.: endomorphy

ênopolárna téhnika -e -e ž električna stimulacija, pri kateri se manjša aktivna elektroda namesti blizu mišice, živca ali akupunkturne točke in nasproti nje večja indiferentna elektroda, s čimer se povzroči točkovno draženje **S:** mónopolárna téhnika, únipólárna téhnika
ang.: monopolar technique, unipolar technique

fáscijalno spróščanje -ega -a s manualna tehnika, pri kateri se zlasti s počasnimi in nežnimi pritiski, usmerjenimi

v različne plasti vezivnih ovojníc mišično-skeletnih struktur, npr. ligamentov, tetiv, zmanjša njihova občutljivost in poveča pomičnost
ang.: fascial release

fíksni dinamométer -ega -tra m merilni instrument, ki je vpet v ogrodje, tako da posameznik z delom telesa pritiska na merilno celico ali vleče pletenico, povezano z merilno celico, ter se uporablja za merjenje izometrične sile ali mišičnega navora
ang.: fixed dynamometer

fiziolóško nêpovéžani gíb -- -ega -a m gib, ki je sestavljen iz dveh ali več gibov v istem ali povezanih sklepih, hkrati poteka v več oseh in ravninah, ima manjši obseg kot fiziološko povezani gib in na koncu bolj čvrst odpor, npr. gib, sestavljen iz elevacije v ramenskem obroču in notranje rotacije v ramenskem sklepu **S:** kombinírani gíb
ang.: non-coupled motion

frenchayski índeks dejávnosti -ega -a -- [frenčéjski] m ocenjevalno orodje z razponom točk od 15 do 60, s katerim se ocenjuje izvedba 15 nalog, razdeljenih na tri področja, in sicer domača opravila, prosti čas/delo in dejavnosti na prostem, ter se uporablja za oceno stanja pri pacientih po možganski kapi
ang.: FAI, Frenchay activities index

Fugl-Meyerjeva océna -e -e [fúgal mêjerjeva] ž ocenjevalno orodje z razponom točk od 0 do 226, s katerim se vrednoti gibljivost zgornjih in spodnjih udov, občutljivost na dotik, ravnotežje, bolečina v sklepih in hitrost ter koordinacija gibanja in se uporablja za oceno napredka in učinkovitosti terapije pri pacientih z nevrološkimi motnjami, zlasti po možganski kapi
ang.: FMA, Fugl-Meyer assessment

fúllertonska ravnotéžna léstevica -e -e -e ž ocenjevalno orodje z ocenami od 0 do 4, s katerim se ocenjuje izvedba 10 funkcijskih nalog za preverjanje statičnega in dinamičnega ravnotežja, npr. stoje z zaprtimi očmi, tandemske hoje, in se uporablja zlasti pri starejših odraslih in nevroloških bolnikih, npr. pri Parkinsonovi bolezni, možganski kapi
ang.: FAB, Fullerton advanced balance scale

funkcijska océna hóje -e -e -- ž →
océna funkcionálnosti hóje

hladílna oblóga -e -e ž → kríopak

hrbteníčna trákcija -e -e ž → spinálna trákcija

ICS léstvica -- -e [iceès] ž ocenjevalno orodje za vaginalno ali rektalno oceno maksimalne hotene kontrakcije mišic medeničnega dna, pri katerem fizioterapevt s svojimi prsti opredeli kontrakcijo kot odsotno, šibko, zmerno ali močno
ang.: ICS scale, international continence society scale

IKDC kolénski vprašálnik -- -ega -a [íkəðəçə] m samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient odgovarja na 18 vprašanj, razdeljenih v tri vsebinske sklope o pogostnosti pojava različnih simptomov v kolenu, oviranosti pri izvajanju dejavnosti vsakodnevnega življenja in oviranosti pri športnih dejavnostih, ter se uporablja za oceno funkcijskega izida zdravljenja, zlasti pri pacientih s poškodbo sprednje križne vezi, meniskusa, hrustanca ali z osteoartrozo
ang.: IKDC subjective knee form, international knee documentation committee subjective knee form

incentívni spirométer -ega -tra m → spodbujeválni spirométer

índeks Barthelove -a -- [bartélove] m ocenjevalno orodje z razponom točk od 0 do 100, s katerim se vrednoti stopnja odvisnosti posameznika od pomoči pri izvajanju 10 osnovnih dnevnih opravil, npr. hranjenje, osebna nega, oblačenje, in se uporablja za oceno zmanjšane telesne zmožnosti
ang.: Barthel index

índeks funkcijske zmogljíivosti -a -- -- m ocenjevalno orodje z razponom točk od 0 do 100, s katerim se ocenjuje verjeten obseg omejitev desetih telesnih funkcij, npr. hoja, hranjenje, sluh, v prvih 12 mesecih po bolezni ali poškodbi
ang.: FCI, functional capacity index

índeks nèzmóžnosti stopála in gléžnja -a -- -- -- m ocenjevalno orodje z razponom točk od 0 do 104, s katerim se vrednoti pacientove odgovore na 34

vprašanj o funkcijskih omejitvah stopala in gležnja in se uporablja zlasti pri posameznikih s kronično nestabilnostjo gležnja
ang.: FADI, foot and ankle disability index

índeks nèzmóžnosti zarádi bolečíne -a -- -- -- m samoocenjevalno orodje z ocenami od 0 do 10, s katerim pacient ocenjuje vpliv kronične bolečine na njegovo zmožnost izvajanja življenjskih dejavnosti na sedmih področjih, in sicer dejavnosti vsakodnevnega življenja, rekreacija, družabne dejavnosti, delo, spolnost, skrb za osebno higieno in na osnovne funkcije, kot so prehranjevanje, spanje, dihanje
ang.: pain disability index, PDI

índeks oblíke stopála -a -- -- m ocenjevalno orodje z razponom točk od -12 do +12, s katerim se oceni položaj in oblika šestih delov stopala v stoječem položaju, pri čemer se stopalo razvrsti na spektru od supiniranega do proniranega stopala
ang.: foot posture index, FPI-6

índeks telésne máse -a -- -- m količnik med telesno maso v kilogramih in telesno višino v metrih, ki se uporablja za določanje prehranjenosti posameznika, npr. primerno prehranjenost kažejo vrednosti med 19 in 25 **K:** ITM
ang.: BMI, body mass index, quetelet index

índeks zapéstja -a -- m količnik med anteroposteriorno in mediolateralno širino zapestja, ki se uporablja za oceno tveganja za sindrom zapestnega prehoda
ang.: wrist ratio index

intermiténtna trákcija -e -e ž traksijska terapija, pri kateri fizioterapevt s silo svojih rok ali z uporabo naprave povzroči izmenično ponavljajoče se delovanje in sproščanje vlečne sile ter se uporablja npr. pri zdravljenju izbočenja medvretenčne ploščice **S:** izménična trákcija
ang.: intermittent traction, mechanical intermittent traction

intermiténtno díhanje s pózitivnim tlákom -ega -a -- -- -- s neinvazivna ventilacija, pri kateri se dovajajo dihalni plini po cevi s kratkimi sunki tlaka in se uporablja z namenom širjenja pljuč, pomoči pri dihanju, pri čemer

se lahko dodajajo aerosolna zdravila, kot so bronhodilatatorji

ang.: intermittent positive pressure braething, IPPB

intravaginálna dinamometrija mišic medeničnega dna -e -e --

-- -- ž merjenje različnih parametrov mišic medeničnega dna z dinamometrom, ki je nameščen na spekulum in vstavljen v nožnico, pri čemer se ocenjuje zlasti tonus, togost, podajnost, mišična jakost, hitrost kontrakcije in relaksacije ter velikost nožnične odprtine

ang.: intra-vaginal PFM dynamometry

invazívna ventilácija -e -e ž mehanska

ventilacija, pri kateri se dihalni plini dovajajo po endotrahealni cevi, ki je vstavljena skozi nos ali usta, ali po s kirurškim posegom ustvarjeni odprtini in se uporablja zlasti pri pacientih, ki ne morejo spontano dihati **S:** invazívno predihávanje

ang.: invasive ventilation

invazívno predihávanje -ega -a s → invazívna ventilácija

ishémična kompresija -e -e ž fizioterapevtska tehnika, pri kateri fizioterapevt s stopnjevanjem in zadrževanjem mehanskega pritiska na tkivo, najpogosteje s palcem ali s pomočjo algometra, zmanjša pretok krvi na obravnavanem mestu, s čimer doseže lokalno sprostitvev tkiva in se uporablja zlasti za obravnavo miofascijalnih prožilnih točk

ang.: ischemic compression

ITM -a [iteèm] m ↔ indeks telésne máse

izkašljeválnik -a m naprava, ki s postopnim uvajanjem nadtlaka v dihalne poti preko ustnika ali oronazalne maske in nato s prehodom na negativni tlak ustvari visok pretok zraka, ki spodbudi naravni kašelj, in se uporablja za odstranjevanje izločkov iz dihalnih poti

ang.: cough assist device, in-exsufflator, MIE

izménična trákciija -e -e ž → intermiténtna trákciija

izokinétični dinamométer -ega -tra m merilni instrument, pri katerem računalniško vodeni sistem ohranja konstantno hitrost gibanja sklepa in sočasno meri

mišični navor v določenem obsegu giba ter se uporablja za merjenje mišične zmogljivosti predvsem pri funkcijski diagnostiki športnikov

ang.: isokinetic dynamometer

kalipèr za kóžno gúbo -ja -- -- m → merílnik kóžne gúbe

kineziobójija -e ž pretiran in vztrajen strah pred gibanjem, pri katerem posameznik verjame, da bo gibanje povzročilo ponovno poškodbo ali okrepilo bolečino, kar vodi v izogibanje telesni dejavnosti, zmanjšano funkcijo, pojav kronične bolečine in slabši izid rehabilitacije

ang.: kinesiophobia

klínična zastávica -e -e ž oznaka simptoma ali anamnestičnega podatka, na osnovi katerega fizioterapevt v postopku fizioterapevtskega presejanja presodi, da je treba pacienta napotiti na nadaljnjo diagnostiko, pri čemer rdeča barva označuje sum na grožnjo za telesno zdravje, npr. na okužbo, rakavo obolenje, in oranžna barva sum na grožnjo za duševno zdravje, npr. depresijo, odvisnost

ang.: clinical flag

kombinírani gíb -ega -a m → fiziolóško nèpovézani gíb

KOOS vprašálnik -- -a [kós] m samooocnjevalno orodje, pri katerem pacient odgovarja na 42 vprašanj, razdeljenih v pet vsebinskih sklopov o intenzivnosti bolečine, prisotnosti drugih simptomov, vplivu na dejavnosti vsakodnevnega življenja, športno udejstvovanje in splošno stanja kolenskega sklepa pri telesno bolj dejavnih posameznikih s poškodbo ali okvaro kolena

ang.: knee injury and osteoarthritis outcome score

krepilec mišic prstov -lca -- -- m pripomoček, ki je npr. v obliki gumijastega obročka, klešč ali elastične mreže in se uporablja za vadbo proti uporju ekstrinzičnih in intrinzičnih mišic roke, zlasti po poškodbah roke

ang.: hand gripper

krepična žógica -e -e ž pripomoček kroglaste ali jajčaste oblike različne velikosti

in različne podajnosti, ki se ga stiska z roko in je namenjen vadbi mišične zmogljivosti prijema

ang.: grip ball

kríopak -a m pripomoček v obliki blazinice, navadno napolnjen z gelom, ki se ga ohladi in položi na prizadeti del telesa ter se uporablja zlasti za zmanjšanje otekline, vnetja in bolečine po akutnih poškodbah ali operativnih posegih ter za zniževanje tonusa spastičnih mišic pri nevroloških pacientih **S:** hladilna oblóga
ang.: cold pack, cryopack, ice pack

kvádrípolárna téhnika -e -e ž → štíri-polárna téhnika

léstvíca FÁM -e -- ž ocenjevalno orodje z ocenami od 1 do 7, ki ga sestavljata motorična in kognitivna podlestvíca ter se uporablja kot dopolnilo lestvíce FIM za merjenje stopnje neodvisnosti pri vsakodnevnih dejavnostih, kognitivnih sposobnostih, socialnih in vedenjskih funkcijah, zlasti pri pacientih po nezgodni poškodbi možganov in hrbtenjače ali po možganski kapi **S:** léstvíca funkcijske océne

ang.: FAM, functional assessment measure

léstvíca FGA -e -- [fəgəá] ž → océna funkcionálnosti hóje

léstvíca funkcijske océne -e --- ž → léstvíca FÁM

léstvíca océne funkcioníránja -e -- -- ž → léstvíca FÁM

léstvíca pret්රganja Ahílove tetíve

-e -- -- -- ž samoocenjevalno orodje z razponom točk od 0 do 100, pri katerem pacient na 10-stopenjski lestvíci izbira točnost 10 ponujenih trditev o intenzivnosti bolečine in utrujenosti tetive pri hoji po neravnem terenu in po stopnicah, pri teku, o omejitvah pri delu in športu ter se uporablja za oceno izida konzervativnega ali kirurškega zdravljenja pri pacientih s popolnim pretrganjem Ahilove tetive

K: LPAT

ang.: Achilles tendon total rupture score, ATRS

léstvíca za océno intenzítéte bolečíne -e -- -- -- -- ž → bolečínska léstvíca

LPAT -- [ləpəátə] m ↔ léstvíca pret්රganja Ahílove tetíve

manuálna téhnika -e -e ž fízioterapevtska téhnika, pri kateri fízioterapevt s silo svojih rok deluje na telo pacienta in pri tem ocenjuje, diagnosticira in obravnava mišično-skeletne okvare ter se uporablja zlasti za zmanjšanje bolečine, izboljšanje gibljivosti, sprostitvev mišične napetosti in povečanje funkcijske zmožnosti
ang.: manual technique

McGíllov vprašálník -ega -a [mekgílov] m samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient med 78 ponujenimi trditvami izbira tiste, ki najbolje opišejo njegovo občutenje bolečine, in se uporablja za večrazsežnostno oceno bolečine, ki vključuje njeno senzorično intenzivnost, čustveni učinek in doživljanje

ang.: McGill pain questionnaire, MPQ

mehánska ventilácija -e -e ž pljučna ventilácija, pri kateri naprava pomaga pri dihanju ali ga nadomesti z namenom ohranjanja življenja, kadar pljuča ali dihalne poti ne delujejo ustrezno
S: mehánsko predihávanje, umétna ventilácija

ang.: mechanical ventilation

mehánsko predihávanje -ega -a s → mehánska ventilácija

mêhka vrátna opórnica -e -e -e ž → Schanzova opórnica

merílník kóžne gúbe -a -- -- m merilni instrument, s katerim se v milimetrih izmeri debelina uščipa kože in podkožnega maščevja na različnih delih telesa preiskovanca, npr. na nadlahti, stegnu, in se uporablja za oceno deleža telesne maščobe **S:** kalipèr za kóžno gúbo

ang.: caliper

merílník PEF -a -- [péf] m ročni instrument z ustnikom in skalo za merjenje največjega pretoka izdihanega zraka, navadno v litrih na minuto, ki se uporablja zlasti pri pacientih s pljučnimi okvarami ali boleznimi

ang.: peak expiratory flow meter, peak expiratory flow rate meter

mezomorfija -e ž somatotip telesa, za katerega je značilna naravno mišičasta, atletska postava s širokimi rameni in ožjimi boki

ang.: mesomorphy

miofascijalno spróščanje -ega -a s miofascijalna terapija, pri kateri se zlasti z manualnimi tehnikami, npr. s počasnimi in nežnimi pritiski, usmerjenimi v različne plasti vezivnih ovojníc skeletnih mišic, zmanjša njihova občutljivost in poveča pomičnost

ang.: MFR, myofascial release

míšično-skelétna fízioterapíja -e -e ž fizioterapija, ki ocenjuje, diagnosticira in obravnava okvare gibalnega sistema ter pri kateri se uporabljajo individualno prilagojene manualne tehnike, terapevtske vaje ter edukacija

ang.: musculoskeletal physiotherapy, musculoskeletal therapy

míšičnoenergétska téhnika -e -e ž manualna tehnika, pri kateri pacient ob vdihu izvede in zadrži izometrično kontrakcijo obravnavane mišice, ki jo ob izdihu sprosti in jo nato fizioterapevt raztegne, pri čemer pride do sprostitve mišice in se uporablja za sproščanje mišic, povečanje gibljivosti sklepa

ang.: muscle energy technique

modificírana nottinghamska océna senzórike -e -e -e -- [nótingemska] ž ocenjevalno orodje z lestvico od 0 do 3, s katerim se ocenjuje tri glavne senzorične modalnosti pri pacientih z nevrološkimi okvarami, in sicer lahki dotik, propiocepcija in stereognozija, ter se uporablja zlasti pri pacientih po možganski kapi, nezgodni možganski poškodbi, poškodbi hrbtenjače

ang.: modification of Nottingham Sensory Assessment

modificírani Róland-Mórrisov vprašálnik -ega -ega -a m samo-ocenjevalno orodje, pri katerem pacient izbira točnost 21 trditev o vplivu bolečine na počutje in dejavnosti vsakodnevnega življenja, npr. oblačenje, premikanje, spanje, delo, in se uporablja za oceno

stopnje funkcionalne oviranosti zaradi bolečine v spodnjem delu hrbta

K: mRMV

ang.: modified Roland-Morris disability questionnaire, mRMDQ

mónopolárna téhnika -e -e ž → ênopolárna téhnika

MRC míšična léstvica -- -e -e [mərəcə]

ž ocenjevalno orodje za mišično silo pri manualnem testiranju mišic, pri katerem se z ocenami od 0 do 5 ocenjuje največja pričakovana sila testirane mišice ali mišične skupine in se uporablja zlasti za klinično oceno šibkih mišic

ang.: medical Research Council manual muscle testing scale, MRC scale

mRMV -- [mərəməvə] m ↔ modificírani Róland-Mórris vprašálnik

nagíbná míza -e -e ž terapevtska miza z oporo za stopala in možnostjo postavitve v navpični položaj, na katero se namesti in pričvrsti pacienta, ki ni zmožen samostojnega pokončnega položaja, ter je namenjena zlasti zmanjševanju negativnih učinkov dolgotrajnega ležanja S: tílt míza

ang.: tilt table

nèinvazívna ventilácija -e -e ž mehanska ventilacija, pri kateri se dihalni plini dovajajo skozi masko ali ustnik in se uporablja zlasti pri pacientih, ki nezadostno dihamo, npr. pri akutni respiratorni insuficienci S: nèinvazívno predihávanje

ang.: noninvasive ventilation

nèinvazívno predihávanje -ega -a s → nèinvazívna ventilácija

nottinghamska océna senzórike -e -e -- [nótingemska] ž ocenjevalno orodje z opisnimi ocenami, s katerim se vrednotijo tri glavne senzorične modalnosti pri pacientih z nevrološkimi okvarami, in sicer lahki dotik, propiocepcija in stereognozija, ter se uporablja zlasti pri pacientih po možganski kapi, nezgodni možganski poškodbi ali poškodbi hrbtenjače

ang.: Nottingham Sensory Assessment

O léstvica -- -e ž ocenjevalno orodje z lestvico od 1 do 9, s katerim se vrednoti spremembe telesne postave na osnovi izmerjenih kožnih gub, obsegov in

premerov udov ter trupa na različnih mestih in se uporablja za oceno adipoznosti ter sorazmernosti puste in maščobne telesne mase, zlasti pri športnikih

ang.: O-scale physique assessment system

océna funkcionálnosti hóje -e -- -- ž

ocenjevalno orodje z lestvico od 0 d 3, s katerim se vrednoti izvedba 10 nalog, ki vključujejo hojo v različnih pogojih, npr. hojo po ravnem, po stopnicah, z zaprtimi očmi, ter se uporablja za oceno ravnotežja pri nevroloških pacientih ter za ugotavljanje tveganja za padce pri starejših odraslih **S:** funkcijska océna hóje, léstevica FGA

ang.: FGA, functional gait assessment

OIN -- [oinə] m ↔ oswestrski índeks nezmóžnosti

OKL -- [okələ] m ↔ oxfordska kôlčna léstevica

opórnica -e ž pripomoček, ki se nosi za omejevanje ali pomoč pri gibanju ali za prenos obremenitve z enega dela telesa na drugega **S:** ortótski pripomóček, ortóza
ang.: brace, orthosis, splint

ortótski pripomóček -ega -čka m → opórnica

ortóza -e ž → opórnica

oswestrski índeks nèzmóžnosti

-ega -a -- [ósvestrski] m samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient izbira točnost 60 trditev, razdeljenih v 10 vsebinskih sklopov o intenzivnosti bolečine in njenem vplivu na osebno nego, dvigovanje bremen, hojo, sedenje, stojo, spanje, spolnost, družabno življenje in premičnost, ter se uporablja za oceno stopnje funkcionalne oviranosti **K:** OIN

ang.: ODI, Oswestry disability index

oxfordska kôlčna léstevica -e

-e -e [óksfordska] ž samoocenjevalno orodje z razponom točk od 0 do 48, pri katerem pacient odgovarja na 12 vprašanj o bolečini, funkcijskih sposobnostih, premičnosti in dejavnostih vsakodnevnega življenja ter se uporablja pri pacientih z okvarami kolčnega slepa, zlasti pri napredovani osteoartrozi ali po kirurški vstavitvi sklepne endoproteze **K:** OKL

ang.: OHS, Oxford Hip Score

pedálnik -a m → pósteljno koló

pedobarográf -a m naprava, ki je povezana s pritiskovno ploščo, pritiskovno preprogo ali vložkom v obuvalu in se uporablja za pridobivanje in analizo podatkov o pritisku plantarne površine stopala na podporno ploskev

ang.: pedobarograph

pedobarografíja -e ž postopek pridobivanja kvantitativnih podatkov za analizo prostorske, časovne in količinske porazdelitve pritiska plantarne površine stopala na podporno ploskev, ki se najpogosteje uporablja za biomehansko analizo hoje in drže

ang.: pedobarography

pedométer -tra m naprava, ki se nosi zlasti na pasu, v žepu ali na zapestju, pri čemer zaznava gibanje, ter se uporablja za štetje korakov in spremljanje posameznikove telesne dejavnosti

S: štévec korákov

ang.: pedometer

pljúčna ventilácija -e -e ž proces izmenjave dihalnih plinov med pljuči in okoljem, ki vključuje vdih za dovajanje kisika in izdih za izločanje ogljikovega dioksida in pri katerem se pretok meri v litrih na minuto

ang.: ventilation

podoskop -a m naprava s stekleno površino, na katero stopi posameznik, in poševnim ogledalom pod njo, ki se uporablja za vizualno analizo porazdelitve pritiska med plantarno površino stopala in stekleno podporno ploskvijo

ang.: podoscope

podoskopíja -e ž postopek vidne analize porazdelitve pritiska med plantarno površino stopala in stekleno podporno ploskvijo med stojo v pokončnem položaju, ki se uporablja za odkrivanje težav ali sprememb v strukturi stopala, na primer pri ploskem stopalu

ang.: podoscopia

položájna trákcija -e -e ž trakcijska terapija, pri kateri se s pozicioniranjem pacienta, npr. na nagibni mizi, ali posameznega dela telesa pacienta, npr. z

uporabo blazin, blokov, doseže traksijsko silo na obravnavani sklep **S:** pozicijska trákcija

ang.: positional distraction, positional traction

pôltandémska stója -e -e ž stója, pri kateri so stopala postavljena vzporedno in je eno stopalo za polovico dolžine stopala pomaknjeno naprej ali nazaj

ang.: semitandem stance

pôlžóga -e ž pripomoček z nestabilnim, mehkim polkroglastim delom na eni strani ter s trdo, ravno ploskvijo na nasprotni strani, ki se uporablja za ravnotežno vadbo, vadbo mišične zmogljivosti, in sicer samostojno ali v kombinaciji z drugimi pripomočki, npr. elastičnimi trakovi, prostimi utežmi

ang.: halfball

pósteljno koló -ega -éša s pripomoček s pedali, ki se ga namesti v posteljo ali na mizo in ga pacient poganja z nogami ali rokami ter je namenjen aktivnemu razgibavanju udov in vadbi za mišično zmogljivost pri pacientih z nižjo stopnjo premičnosti in telesne zmogljivosti

S: pedálnik

ang.: pedal exerciser

pozicijska trákcija -e -e ž → položájna trákcija

prítiskóvna plôšča -e -e ž merilni instrument v obliki toge ali podajne plošče z vgrajenim sistemom manjših tipal po njeni celotni površini, s katero se meri razporeditev pritiska stopal, povzročenega med stójo, hojo, tekom ali skakanjem posameznika po njej, in se uporablja zlasti za podiatrično analizo

ang.: pressure plate, pressure platform

proprioceptívna blazína -e -e ž → ravnotéžna blazína

psíhosociálna zastávica -e -e ž oznaka dejavnika tveganja za zdravje, za katerega fizioterapevt v postopku fizioterapevtskega presejanja presodi, da ovira ali podaljšuje proces zdravljenja, pri čemer rumena barva označuje vpliv pacientovih prepričanj, vedenja in čustvovanja, modra vpliv delovnega

okolja in črna vpliv zdravstvene in zavarovalniške zakonodaje ter finančnega stanja pacienta

ang.: psychosocial flag

ravnotéžna blazína -e -e ž pripomoček iz pene ali napihljivega materiala, ki je okrogle, ovalne ali pravokotne oblike, z mehko in nestabilno površino, na kateri stóji posameznik, ter se uporablja za ocenjevanje ravnotežja in proprioceptivno vadbo

S: proprioceptívna blazína

ang.: balance pad

ravnotéžna brév -e -í ž pripomoček iz pene, ki je podolgovate oblike, z mehko in nestabilno površino, po kateri hodi posameznik, ter se uporablja za ocenjevanje ravnotežja in proprioceptivno vadbo

ang.: balance beam, floor balance bar

razbremenílna suspenzijska zánka -e -e -e ž → suspenzijska zánka

razšírjeni índeks Barthelove

-ega -a -- [bartélove] m ocenjevalno orodje z razponom točk od 0 do 100, s katerim se vrednoti stopnja odvisnosti posameznika od pomoči pri izvajanju 10 osnovnih opravil, npr. hranjenje, osebna nega, oblačenje, in 6 spoznavnih zmožnosti, npr. razumevanje navodil, sposobnost pomnjenja, ter se uporablja za oceno zmanjšanja telesne in spoznavne zmožnosti

ang.: extended Barthel index

refléksno kladívce -ega -a s diagnostični pripomoček z držalom in gumijasto ali silikonsko glavico, s katero se nežno udarja po tetivah zgornjih in spodnjih udov, s čimer se testira vzdražnost refleksa na razteg in se uporablja za prepoznavanje okvar živčnega sistema

ang.: reflex hammer

rivermeadska océna motórike

-e -e -- [rivermídska] ž ocenjevalno orodje z razponom točk od 0 do 15, s katero se vrednoti izvedba 15 funkcijskih nalog, in sicer od osnovnih, ki se nanašajo na premikanje v postelji, vstajanje, sedanje, do zahtevnejših, npr. hoja po različnih podlagah, hoja po stopnicah, tek, ter se uporablja za oceno motorične funkcije

pri pacientih, zlasti po možganski kapi ali drugih nevroloških okvarah

ang.: Rivermead Motor Assessment, RMA

rivermeadski indeks premičnosti

-ega -a -- [rivermídski] **m** ocenjevalno orodje z ocenami od 0 do 15, s katerim se ocenjuje izvedba 15 nalog s področja funkcijske premičnosti, npr. obračanje v postelji, usedanje, vstajanje, hoja po ravnem in po stopnicah, in se uporablja za oceno stanja pri pacientih po možganski kapi, poškodbi glave

ang.: Rivermead mobility index, RMI

RMV -- [rəmɒvə] **m** ↔ Róland-Mórris vprašálnik

robótska rokavíca -e -e **ž** računalniško voden pripomoček, ki pacientom omogoča ali olajša upogibanje in iztezanje prstov pri motoričnih nalogah, zmanjšuje mišično napetost, okorelost in edem ter se uporablja predvsem pri bolnikih po možganski kapi

ang.: robotic glove

Róland-Mórrisov vprašálnik -ega -a **m** samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient izbira točnost 24 trditev o vplivu bolečine na počutje in dejavnosti vsakodnevnega življenja, npr. oblačenje, premikanje, spanje, delo, in se uporablja za oceno stopnje funkcionalne oviranosti zaradi bolečine v spodnjem delu hrbta

K: RMV

ang.: RMDQ, Roland-Morris disability questionnaire

Schanzov ovrátnik -ega -a [šáncov] **m**
→ Schanzova opórnica

Schanzova opórnica -e -e [šáncova] **ž** opornica iz mehkega ali poltrdega materiala, ki omejuje gibanje vratu in podpira glavo, pri tem razbremenjuje vratne mišice in vretenca ter se uporablja za stabilizacijo ali imobilizacijo vratne hrbtenice, zlasti pri zvinu vratne hrbtenice ter blažjih in akutnih težavah v vratu

S: mēhka vrátna opórnica, Schanzov ovrátnik

ang.: Schanz collar, soft cervical collar

siloméRNA plóšča -e -e **ž** merilni instrument v obliki toge plošče z vgrajenim

sistemom tipal, ki merijo velikost in usmerjenost sil, povzročenih med stajo, hojo, tekom ali skakanjem posameznika po njej, in se uporablja za oceno npr. ravnotežja, drže, hoje

ang.: force plate, force platform

sistém zastávic -a -- **m** sistem označevanja simptomov in anamnestičnih podatkov s kliničnimi zastavicami ter dejavnikov tveganja za zdravje s psihosocialnimi zastavicami pri fizioterapevtskem presejanju

ang.: flag system

somatosenzórična gravicépcija

-e -e **ž** sposobnost zaznavanja sile težnosti v mirovanju ali med gibanjem na spodnjih udih, predvsem na plantarni strani stopal, od koder se dražljaji iz globokih mehanoreceptorjev prenašajo v osrednje živčevje

ang.: somatosensory graviception

somatosenzórika -e **ž** sposobnost za zaznavanje dotika, vibracij, temperature, bolečine in gibanja ter položaja telesnih segmentov, pri kateri se dražljaji iz receptorjev v mišicah, sklepih in koži prenesejo v osrednji živčni sistem za obdelavo in odziv

ang.: somatosensory

somátsko občútenje -ega -a **s** sposobnost zaznavanja mehanskih, toplotnih in bolečinskih dražljajev, npr. dotika, pritiska, vibracij, bolečine, toplote, s pomočjo mehanoreceptorjev, termoreceptorjev, algoreceptorjev, iz katerih se dražljaji prenašajo v osrednje živčevje

ang.: somatosensory sensibility, somesthesia

Sórensonov tést -ega -a **m** → Biering-Sórensonov tést

SPÁDI índeks -- -a **m** samoocenjevalno orodje z ocenami od 0 do 10, s katerim pacient vrednoti intenziteto bolečine in zmanjšano zmožnost v rami ter se uporablja zlasti pri deloma ali popolnoma pretrganih kitah rotatorne manšete, artrozi, utesnitvenem sindromu ali po vstavitvi endoproteze ramenskega sklepa

ang.: SPADI, the shoulder pain and disability index

spinálna trákcijska -e -e ž trakcijska terapija, pri kateri se izvaja vzdolžni vlek hrbtenice, npr. s položajno trakcijo, intermitentno trakcijo, in se uporablja pri okvarah medvretenčne ploščice in fasetnih sklepov **S:** aksiálna trákcijska, hrbtenična trákcijska

ang.: axial decompression, axial traction, spinal traction

spodbujevalni spirométer -ega -tra m medicinski pripomoček, ki pacienta spodbuja k počasnemu in globokemu ali hitremu vdihu ali k nadzorovanemu inspiratornemu pretoku z vidno povratno informacijo, ki se kaže v dvigovanju bata ali kroglice, in se uporablja za izboljšanje delovanja pljuč, zlasti po operaciji ali med boleznijo **S:** incentívni spirométer

ang.: incentive spirometer

STárT Back vprašálnik -- -- -a [bèk] m samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient odgovarja na 6 ali 9 vprašanj, ki se nanašajo na značilnosti bolečine, in se uporablja za prepoznavanje pacientov s povečanim tveganjem za dolgotrajno oviranost in kronifikacijo bolečine v spodnjem delu hrbta ter za njihovo razvrščanje v skupine z nizkim, srednjim ali visokim tveganjem

ang.: SBST, STarT back screening tool

státična pedobarografíja -e -e ž pedobarografija, pri kateri posameznik stoji na mestu in se uporablja za biomehansko analizo telesne drže v pokončnem položaju

ang.: static pedobarography

statognozija -e ž sposobnost za zaznavanje položaja sklepov in telesnih segmentov, pri kateri se dražljaji iz receptorjev v mišicah, sklepih in koži prenesejo v osrednji živčni sistem za obdelavo in odziv

ang.: statognosis

10-stôpenjska Bórgova léstevica -e -e -e ž samoocenjevalno orodje z eksponentnim razponom ocen od 0 do 10, ki je namenjeno oceni občutenja intenzivnosti lokalnega, npr. mišičnega, dihalnega, ali splošnega telesnega napora posameznika med telesno dejavnostjo in se uporablja za

določanje, spremljanje in nadzor intenzivnosti anaerobne vadbe

ang.: 10 category-ratio ratings of perceived exertion scale, CR-10 Borg's scale

15-stôpenjska Bórgova léstevica

-e -e -e ž samoocenjevalno orodje z linearnim razponom ocen od 6 do 20, ki je namenjeno oceni občutenja intenzivnosti splošnega telesnega napora posameznika med telesno dejavnostjo in se uporablja za določanje, spremljanje in nadzor intenzivnosti aerobne vadbe

ang.: 15-graded Borg's scale, 15-graded ratings of perceived exertion scale

suspenzijska zánka -e -e ž pripomoček iz trakov, vrvi ali elastičnih zank, pritrjenih na ogrodje ali strop, ki se uporablja za podpiranje, razbremenitev in olajšanje gibanja delov telesa pri izvajanju vaj, zlasti po poškodbah mišično-kostnega sistema ali pri pacientih z nevrološkimi motnjami ali boleznimi **S:** razbremenilna suspenzijska zánka

ang.: suspension sling, unloading suspension sling

štévec korákov -vca -- m → pedométer

štíripolárna téhnika -e -e ž električna stimulacija, pri kateri se uporabljata dva para aktivnih in indiferentnih elektrod enake velikosti in s katero se obravnava večje površine in globlje ležeča tkiva, npr. pri protibolečinski stimulaciji z interferenčnimi tokovi **S:** kvádrípólárna téhnika

ang.: quadripolar technique

štíritočkôvna hrbteníčna

opórnica -e -e -e ž opornica iz trdih in mehkih materialov, ki se namesti na prsnico, sramnico in dve stranski točki na zadnjem delu pacientovega trupa, kar stabilizira in/ali omejuje gibanje hrbtenice, ter se uporablja pri zlomih, operacijah in hudih deformacijah hrbtenice

ang.: four-point spinal brace

tandémska stója -e -e ž stoja, pri kateri je eno stopalo pred drugim, tako da se palec zadnjega stopala dotika pete sprednjega stopala

ang.: tandem stance

téhnika napní-sprôsti -e -- ž fizioterapevtska tehnika, pri kateri fizioterapevt

vodi ali usmerja gib, pacient pa s submaksimalno koncentrično mišično kontrakcijo kontrahira mišice, pri čemer po mišični kontrakciji pride do sprostitve mišice, kar fizioterapevt izkoristi za pasivni razteg mišice in se uporablja npr. pri mišičnih skrajšavah, za zmanjšanje bolečine **S:** póstizométrična relaksácija

téhnika zadrží-sprôsti -e -- ž fizioterapevtska tehnika, pri kateri pacient submaksimalno napne raztegnjeno mišico izometrično, pri čemer po mišični kontrakciji pride do sprostitve mišice, kar fizioterapevt izkoristi za dodaten pasivni razteg mišice in se uporablja npr. pri mišičnih skrajšavah, za zmanjšanje bolečine

ang.: hold-relax technique

terapévtška žóga -e -e ž → vádbena žóga

terapévtski láser -ega -ja m **1.** naprava, ki generira lasersko svetlobo z izhodno močjo, ki je enaka ali manjša od 0,5 W in se uporablja za lasersko terapijo nizke intenzitete

ang.: low intensity therapeutic laser, therapeutic laser

2. naprava, ki generira lasersko svetlobo z izhodno močjo, ki je večja od 0,5 W in se uporablja za lasersko terapijo visoke intenzitete

ang.: high intensity therapeutic laser, therapeutic laser

terapévtško vibrácijska plôšča -- -e -e ž → vibrácijska plôšča

têrmopak -a m pripomoček v obliki blazinice, navadno napolnjen z gelom, ki se ga segreje in položi na prizadeti del telesa in se uporablja za zmanjšanje kronične bolečine ter izboljšanje oskrbe s krvjo, zlasti pri revmatizmu in artrozi **S:** tópla oblóga

ang.: hot pack, thermo pack

tést ênonóžnega tróskôka -a -- -- m funkcijski test, pri katerem se izmeri razdalja treh zaporednih skokov z mesta, ki jih posameznik izvede z odrivi in doskoki z isto nogo, ter se uporablja za oceno mišične zmogljivosti in stabilnosti sklepov spodnjega uda, zlasti kolena, gležnja

ang.: triple hop test

tést málega mostú -a -- -- m funkcijski test, pri katerem posameznik v položaju leže na hrbtu s skrčenimi kolena dvigne medenico in spodnji del hrbta od podlage in položaj zadržuje do nehotene odpovedi ter se uporablja zlasti za oceno izometrične vzdržljivosti mišic zadnje strani kolka in trupa **S:** tést zádnejega mostú

ang.: supine bridge test

tést opóre na komólcih -a -- -- -- m → tést sprédnjega mostú

tést opóre na podlaktéh -a -- -- -- m → tést sprédnjega mostú

tést pádca navikulárne kostí -a -- -- -- m klinični test, pri katerem se z merilnim trakom izmeri razlika v razdalji med položajem navikularne kosti in tlemi pri razbremenjenem in s telesno težo obremenjenem stopalu ter se uporablja za oceno višine vzdolžnega stopalnega loka in s tem stopnje proniranosti stopala **S:** tést znižanja navikulárne kostí **K:** TPNK

ang.: navicular drop test, NDT

tést sprédnjega mostú -a -- -- m funkcijski test, pri katerem se posameznik s podlaktmi in nožnimi prsti opre na tla, izravnani trup in kolena dvigne od podlage in položaj zadržuje do nehotene odpovedi ter se uporablja zlasti za oceno izometrične vzdržljivosti mišic sprednje strani trupa in kolka **S:** tést opóre na komólcih, tést opóre na podlaktéh

ang.: plank test, prone bridge test

tést stránske dêske -a -- -- m → tést stránskega mostú

tést stránske opóre na podlákti -a -- -- -- m → tést stránskega mostú

tést stránskega mostú -a -- -- m funkcijski test, pri katerem se posameznik v položaju na boku s podlaktjo in zunanjo stranjo stopala opre na tla, izravnani trup in kolena dvigne od podlage in položaj zadržuje do nehotene odpovedi ter se uporablja zlasti za oceno izometrične vzdržljivosti mišic stranskega dela trupa in kolka **S:** tést stránske dêske, tést stránske opóre na podlákti

ang.: lateral bridge test, side bridge test, side plank test

tést zádnejga mostú -a -- -- m → tést málega mostú

tést znižanja navikulárne kostí -a -- -- -- m → tést pádca navikulárne kostí

tílt míza -- -e ž → nagíbna míza

tógi lepílmi trák -ega -ega -ú m neraztegljiv tekstilni trak, ki se ga nalepi na kožo z namenom zmanjšanja bolečine ali zagotavljanja podpore sklepom in mišicam ter se uporablja zlasti po poškodbah ali okvarah mišično-skeletnega ali limfnega sistema
S: bandáža
ang.: athletic tape, bandage tape

tôpla oblóga -e -e ž → têrmopak

TPNK -- [təpónəkə] m ↔ tést pádca navikulárne kostí

trákcijska terapija -e -e ž mehanoterapija, pri kateri se z manualno ali strojno vlečno silo izvaja dekompresija spinalnih in perifernih sklepov ter raztezanje ob sklepnih mehko tkivnih struktur in se uporablja za zmanjšanje bolečine in drugih simptomov v predelu sklepov
ang.: traction therapy

tráda vrátna opórnica -e -e -e ž → vrátna opórnica

trítočkôvna hrbteníčna opórnica -e -e -e ž opornica iz trdih in mehkih materialov, ki se namesti na prsnico, sramnico in v višino ledvene hrbtenice na zadnji del pacientovega trupa, kar stabilizira in/ali omejuje gibanje hrbtenice, ter se uporablja za začasno stabilizacijo po lažjih poškodbah ali deformacijah hrbtenice
ang.: three-point spinal brace

umétna ventilácija -e -e ž → mehánska ventilácija

únipolárna téhnika -e -e ž → ênopolárna téhnika

upórovna cévka -e -e ž → elástična cévka

upórovni trák -ega -ú m → elástični trák

vádbena cévka -e -e ž → elástična cévka

vádbena pálica -e -e ž pripomoček, običajno dolžine 1 m, ki se ga uporablja kot pomoč pri aktivno-asistiranjem gibanju, aktivnem gibanju, raztezni vadbi ter za korekcijo telesne držē
ang.: exercise stick, wooden stick

vádbena žóga -e -e ž navadno napihljiv pripomoček s premerom od 15 cm do 95 cm, na katerem ali s katerim posameznik v različnih položajih izvaja telesne vaje, npr. za raztezanje, ravnotežje, mišično zmogljivost
S: terapévtska žóga
ang.: exercise ball, fitness ball, gym ball, therapeutic ball

vádbeni škripec -ega -pca m pripomoček iz elastičnih in togih vrvi, vpetih kolesc in uteži, ki omogoča izvajanje različnih vaj z nadzorovanim uporom ter se uporablja za krepitev mišic, izboljšanje gibljivosti ter funkcijsko okrevanje zlasti po poškodbah ali operacijah mišično-kostnega sistema
ang.: pulley, pulley system

vádbeni trák -ega -ú m → elástični trák

vibracíjska plôšča -e -e ž naprava, ki ustvarja mehanske vibracije s frekvenco med 5 in 40 Hz, ki se prenašajo na telo posameznika, ko stoji, sedi ali izvaja vaje na njej, in se uporablja za izboljšanje mišične zmogljivosti, ravnotežja in prekrvavitve
S: terapévtsko vibracíjska plôšča
ang.: vibration plate

vprašálnik EQ-5D-5L -a -- [ekú pétédé pétèl] m samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient na 5-stopenjski lestvici izbira točnost petih ponujenih trditev, ki se nanašajo na premičnost, sposobnost za samostojnost, opravljanje vsakodnevnih dejavnosti in občutenje bolečine, nelagodja, tesnobe in potrnosti, ter se uporablja za oceno splošnega zdravstvenega stanja
ang.: EQ-5D-5L, European Quality of Life 5 Dimensions 5 Levels, EuroQol-5 Dimensions-5 Levels

vprašálnik FIQ -a -- [fík] m samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient na 4-stopenjski lestvici izbira točnost dvajsetih ponujenih trditev, ki se nanašajo na njegovo telesno funkcijo, delovni status,

potrnost, tesnoba, bolečina, okorelost in utrujenost, ter se uporablja za oceno stanja pri pacientih s fibromialgijo

ang.: fibromyalgia impact questionnaire, FIQ

vprašalnik SF-36 -a -- [səfə šéstintrí-deset] **m** samoocenjevalno orodje, pri katerem pacient odgovarja na 36 vprašanj o telesnem, duševnem, socialnem stanju in se uporablja za oceno z zdravjem povezane kakovosti življenja

ang.: medical outcome survey short form - 36 health state

vrátna opórnica -e -e **ž** opornica iz trdega materiala, ki omejuje gibanje vratu, podpira glavo, razbremenjuje vratne mišice in vretenca ter se uporablja za stabilizacijo in imobilizacijo vratne hrbtenice, zlasti pri težjih poškodbah vratne hrbtenice,

nestabilnosti vretenc in nevroloških težavah z daljšo imobilizacijo **S:** trda vrátna opórnica

ang.: rigid cervical collar

Wartenbergovo kolésce -ega -a [vártenbergovo] **s** pripomoček z bodičastim kolescem na držalu, ki se ga kotali po površini kože in se uporablja za ocenjevanje površinske sensorike, npr. dotika, bolečine

ang.: Wartenberg neurowheel, Wartenberg pinwheel

WISCI índeks -- -a [vísci] **m** ocenjevalno orodje z ocenami od 0 do 20, s katerim se vrednoti, koliko pomoči in katere pripomočke potrebuje pacient z okvaro hrbtenjače, da prehodi razdaljo 10 metrov

ang.: walking index for spinal cord injury, WISCI

Kriminalistični terminološki slovar

akreditacijski postopek -ega -pka m

1. strokovno, nepristransko in neodvisno preverjanje izpolnjevanja zahtev specifičnega standarda pri organu, ki želi pridobiti akreditacijo, ki ga opravi nacionalna akreditacijska služba **S:** akreditiranje

ang.: accreditation process

2. postopek omejenega varnostnega preverjanja, ki ga sme opraviti policija, za zagotavljanje upravičenosti vstopa v določen prostor, kjer se izvajajo posebni varnostni ukrepi za varovanje varovanih oseb

ang.: accreditation procedure

akreditiranje -a s → akreditacijski postopek (1)

biološki samovžig -ega -a m samovžig snovi, ki nastane zaradi mikrobioloških ali bioloških procesov, pri čemer se toplota sprošča kot stranski produkt organskih snovi, npr. sena, slame, koruze, kot posledica neustreznega skladiščenja vlažnega materiala

ang.: biological self-ignition

biser krátkega stíka -a -- -- m → kratkostíčna zatalína

cíljno iskánje osébe -ega -a -- s načrtno in usmerjeno delovanje policije na nacionalni in mednarodni ravni za izsleditev in prijetje iskane osebe, npr. obdolženca, obsojenca, zapornika, ki se začne na podlagi odredbe sodišča ali upravnika zavoda za prestajanje kazni

ang.: active search of a fugitive, wanted person search

časóvni mehanízem -ega -zma m del naprave, ki omogoča zakasnitev sprožitve določenega dogodka ali procesa po vnaprej določenem času, npr. časovno stikalo, vžigalna vrstica, prožiliec **S:** tempírni mehanízem

ang.: timing mechanism

dávčno izogíbanje -ega -a s zmanjšanje davčne obremenitve, ki je izvedeno z zlorabo veljavnih določb v davčni zakonodaji

ang.: tax avoidance

denárna múla -e -e ž oseba, ki preko lastnega bančnega računa ali druge finančne poti naklepno ali zaradi prevare sprejme in posreduje finančna sredstva, pridobljena s kaznivim dejanjem, ter s tem vede ali nevede sodeluje v procesu pranja denarja, pri čemer ima vedno tudi sama finančno korist

ang.: money mule

detonácijska vrvíca -e -e ž vrstica, sestavljena iz jedra, v katerem je razstrelivo, ki sproži udarni val

ang.: detonating cord

detonátor -ja m naprava, ki zagotovi začetni impulz pri eksploziji, npr. plamenski detonator, električni detonator **S:** detonátorski vžigálnik

ang.: detonator

detonátorski vžigálnik -ega -a s → detonátor

difúzna eksplózija -e -e ž kemična eksplozija, ki nastane zaradi vžiga mešanic gorljivih plinov, hlapov vnetljivih tekočin ali prašnih delcev z zrakom, ki se kopičijo v celotnem prostoru ali njegovem delu, npr. pri uhajanju plina v zaprtem prostoru

ang.: diffuse explosion

diréktni požíg -ega -a m požig, pri katerem storilec vnetljivo snov vžge s pomočjo vžigalice ali vžigalnika, pri čemer vnetljiva snov zagori že ob kratkotrajnem stiku s plamenom in povzroči širitev požara, npr. v seniku, skladišču vnetljivih snovi, gozdu z nakopičenim suhim listjem

ang.: direct arson

dokázni stándard -ega -a **m** stopnja spoznanja, da neko dejstvo velja za dokazano, ki je potrebna za nadaljnjo odločitev v predkazenskem postopku in v kazenskem postopku, npr. razlogi za sum, utemeljen sum, gotovost
ang.: standard of proof

drobljênje znéska -a -- **s** tehnika pranja denarja, pri katerem se skupna vsota denarja, pridobljena s kaznivim dejanjem, porazdeli v manjše transakcije, katerih posamezna vrednost ne presega praga, za katerega imajo finančne institucije dolžnost poročanja ustreznim institucijam, npr. uradu za pranja denarja
ang.: structuring

državljánska aretácija -e -e **ž** zadržanje in preprečitev pobega osebe, zalotene pri izvajanju uradno pregonljivega kaznivega dejanja, ki ga izvede nepoblaščen osebna, ki je bila priča izvajanju kaznivega dejanja
ang.: citizen's arrest

eksplózija -e **ž** proces nenadnega, hitrega in intenzivnega sproščanja velike količine energije, ki nastane zaradi širjenja plinov in zvišanega tlaka ter temperature, kar povzroči močan pok, udarni val in uničujoče delovanje na okolico
ang.: explosion

eksplozív -a **m** izdelek, ki je sestavljen iz eksplozivne snovi in dodatnih konstrukcijskih sestavin, ki omogočajo varno rokovanje z njim, npr. dinamična palica, eksplozivno polnilo v strelivu, eksplozivna kartaša
ang.: explosive

etilométer -tra **m** merilna naprava, ki izpolnjuje vse zakonsko zahtevane pogoje za ugotavljanje množine alkohola v izdihanem zraku ter jo policija uporablja za preizkus alkoholiziranosti, če preizkušane oporeka rezultatu preizkusa z alkotestom
ang.: evidential breath alcohol testing instrument

fizikálna eksplózija -e -e **ž** eksplozija, ki nastane zaradi visokega tlaka v predmetu ali napravi, npr. v parnem kotlu
S: mehánska eksplózija
ang.: mechanical explosion

fizikální sámovžíg -ega -a **m** samovžig snovi, ki nastane zaradi nakopičene toplote kot posledice fizikalnih pojavov, npr. pri delovanju sončnih žarkov na stekleno površino ali pri trenju, ko torna ploskev ni dovolj namazana, ali je namazana s snovjo, ki ima prenizko vnetišče
ang.: physical self-ignition

forézična znánost -e -i **ž** veda, ki z uporabo znanstvenih metod analizira, interpretira in ovrednoti sledi, pomembne za ugotavljanje dejstev in odločanje v sodnem postopku
S: forézična
ang.: forensic science, forensics

forézična -e **ž** → forézična znánost

hudodélska združba -e -e **ž** organizirana skupina ljudi z opredeljenim vodstvom, vlogami ter nalogami posameznikov, ki se ukvarja z nezakonito dejavnostjo z namenom pridobitve koristi ali povzročitve škode
S: kriminálna skupína, kriminálna združba
ang.: crime group, criminal group

índiréktni požíg -ega -a **m** požig, pri katerem storilec vžge vnetljivo snov s pomočjo časovnega vžigalnika, ko je na varni oddaljenosti od kraja, kjer želi zanetiti požar, npr. z gorečo svečo, prižgano cigareto, električnim aparatom
ang.: remote arson

índividuálna océna mladolétnika -e -e -- **ž** strokovna ocena centra za socialno delo ali centra za mladoletnike o vseh okoliščinah pri mladoletniku, ki so povezane z njegovo osebnostjo in razmerami, v katerih živi, npr. glede njegovega izobraževanja, vzgoje, socialnega vključevanja, duševnega zdravja, pomembna v fazi odločanja v predkazenskem postopku in kazenskem postopku ter pri izvrševanju izrečene sankcije ali vzgojnega ukrepa
K: IOM
ang.: juvenile risk and needs assessment

índividuálna océna oškodováncá -e -e -- **ž** rezultat zbranih individualnih podatkov o žrtvi in storilcu kaznivega dejanja, npr. nasilja v družini, trgovine z ljudmi, ki policiji in tožilstvu omogoča določitev stopnje ogroženosti ter posledično izvedbo ukrepov za zaščito žrtve, npr. prepoved približevanja, zdravstvena pomoč, psihološka pomoč in

podpora CSD, preprečitev nezaželenega stika s storilcem

ang.: victim risk assessment, victim vulnerability assessment

IOM -a [ioém] m ↔ individualna ocena mladolétnika

istočasna híšna preiskáva -e -e -e ž

hišna preiskava, ki se pri več osumljencih istega kaznivega dejanja izvede na več lokacijah hkrati, da bi preprečili skrivanje stvari ali medsebojno opozarjanje

S: skupínska híšna preiskáva

ang.: --

izsiljevanje z intímnimi posnétki

-a -- -- -- s zloraba intimnih posnetkov žrtve, ki jih je ta posnela sama, z namenom pridobivanja novih posnetkov, finančne koristi, spolne zlorabe ali maščenja, pri čemer storilec žrtvi z uporabo komunikacijske naprave, ki se poveže s spletom, grozi, da bo posnetke posredoval drugim osebam ali jih javno objavil **S:** séks izsiljevanje

ang.: sextortion

izvédenski izvíd -ega -a m dokument,

ki vsebuje rezultat analize, preiskav, meritev in opazovanj, v katerem so opisane ugotovitve dejanskega stanja in dejanski podatki brez strokovne presoje ali zaključkov

ang.: expert report

kémična eksplózija -e -e ž eksplozija,

ki nastane kot posledica zelo hitre eksotermne spremembe različnih reaktantov v produkte, največkrat pline, in se zgodi, ko se prekinejo vezi med atomi reaktantov in s tem omogočijo tvorbo novih vezi med atomi produktov

ang.: chemical explosion

kémični sámovžíg -ega -a m samovžig

anorganskih ali organskih snovi, ki nastane zaradi kemijskih reakcij, ki sproščajo toploto brez zunanega vira, npr. beli fosfor, kalij, natrij, olje rastlinskega ali živalskega izvora, kar je posledica njihovega neustreznega skladiščenja ali uporabe

ang.: chemical self-ignition

koncentrírana eksplózija -e -e ž

kemična eksplozija, ki je posledica hitrega sproščanja energije na majhnem prostoru in v zelo kratkem času in ima izrazit rušilni, prebojni ali drobilni učinek na bližnjo

okolico, npr. eksplozija podstavljenega razstreliva v kamnolomu, pod avtomobilom

ang.: concentrated explosion

kratkostíčna zatalína -e -e ž

poškodba na električnem vodniku, nastala zaradi električnega obloka ob kratkem stiku, ki se kaže kot lokalno stopljen in ponovno strjen del vodnika, pogosto v obliki kapljice **S:** bíser krátkega stíka

ang.: arc bead

kriminálna skupína -e -e ž →

hudodélska združba

kriminálna združba -e -e ž →

hudodélska združba

mehánska eksplózija -e -e ž →

fizikálna eksplózija

mréžno načrtovánje -ega -a s postopki

za analizo, opis, vodenje in nadzor preiskovanja kaznivih dejanj s pomočjo tabelarnega ali grafičnega prikaza, pri čemer se upoštevajo čas, stroški, razpoložljiva sredstva in drugi vplivni dejavniki

ang.: network planning

nacionálna akreditácijska slúžba

-e -e -e ž javni zavod, ki ga ustanovi država, kot edino neodvisno in nepridobitno institucijo, da opravlja dejavnosti na podlagi zakona o akreditaciji v interesu ustanovitelja

ang.: national accreditation body

nedovóljeni postópek v špórtu

-ega -pka -- -- m postopek s seznama prepovedanih snovi in postopkov, ki je Mednarodne konvencije proti uporabi nedovoljenih snovi v športu, npr. manipulacija s krvjo, ki ga uporabi športnik, da bi neupravičeno izboljšal svoje fizične sposobnosti **S:** prepovedani postópek v špórtu

ang.: prohibited method in sport

nosljíva kámara -e -e ž → osébná

kámara

oreóla -e ž obročasta ali ovalna sled

dima in saj, ki kaže na jedro požara, npr. nad zunanjimi odprtini objektov, okoli gorljivega materiala ali predmetov, ki so bili izpostavljeni intenzivni toploti

ang.: soot deposit

osébná kámara -e -e ž naprava, ki si jo policisti namestijo na vidno mesto na oblačilu ali opremi, npr. na telovnik, čelado, epoleto, ki omogoča avdiodokumentiranje ali videodokumentiranje izvedbe postopka policije **S:** nosljíva kámara
ang.: bodycam

pirotéhnična zmés -e -í ž mešanica kemikalij, ki ima pri izgorevanju svetlobne, toplotne, dimne ali zvočne učinke, za katere se lahko določi intenzivnost, čas trajanja in barvo, npr. svetlobna raketa
ang.: pyrotechnics mixture

plurálna policijska dejávnost -e -e -i ž policijska dejavnost, ki jo poleg policije v skladu z zakonodajo izvajajo tudi drugi javni in zasebni organi in organizacije, npr. pravosodna policija, vojaška policija, finančna uprava, občinsko redarstvo, družbe za zasebno varovanje, detektivi
ang.: plural policing

pogorišče -a s požarišče po pogašenem požaru, na katerem so vidni ostanki zgorelih materialov ali trupel ter druge vidne in nevidne posledice požara, ki so predmet kriminalističnotehnične preiskave in forenzične preiskave, in kjer se opravi ogled kraja dejanja, da se ugotovi vzrok požara
ang.: fire scene

policíjska dejávnost -e -i ž administrativno, preventivno in represivno delovanje, ki je namenjeno varovanju javnega reda in miru, preprečevanju in preiskovanju kaznivih dejanj, zagotavljanju varnosti ljudi in premoženja ter izvajanju formalnega družbenega nadzorstva, pri čemer se uporabljajo policijska pooblastila, vključno s prisilnimi sredstvi
ang.: policing

policíjski tol máč -ega -a m policijska tol máčka -e -e ž varnostno preverjena oseba z znanjem tujega in slovenskega jezika ali dveh tujih jezikov, ki policistu pomaga pri komunikaciji s tujcem, obravnavanim v postopku policije, npr. v postopku nezakonitega prehoda državne meje, med obravnavo prometnega prekrška, med izvedbo hišne preiskave
ang.: police interpreter

posámezno preiskoválnó dejánje -ega -ega -a s z zakonom določen procesni

dogodek, ki ga lahko na predlog državnega tožilca v predkazenskem postopku opravi preiskovalni sodnik ali sodnik posameznik, npr. zaslišanje oškodovanca, postavitve sodnega izvedenca
ang.: --

požarišče -a s območje, na katerem je izbruhnil požar, kjer poteka gašenje in kjer so nastale posledice gorenja
ang.: fire ground

prenarêjanje dokumêntov -a -- s nezakonito ravnanje, pri katerem se pristni dokument načrtno delno spremeni, zato da bi se ta lahko uporabil kot pristni dokument
ang.: document alteration

prepovédani postópek v špórtu -ega -pka -- -- m → nedovóljeni postópek v špórtu

razstrelívo -a s kemična spojina ali zmes, ki se pod vplivom zunanega mehanskega ali toplotnega delovanja v trenutku spremeni v pline in povzroči eksplozijo, npr. inicialno razstrelivo, brizantno razstrelivo
ang.: explosive

séks izsiljevánje -- -a m → izsiljevánje z intímni posnétki

skeletizácija trúpla -e -- ž zadnja faza procesa razpadanja trupla, med katero se še zadnji ostanki mehkih tkiv trupla razgradijo ali posušijo do te mere, da je okostje izpostavljeno
ang.: skeletization

skupínska híšna preiskáva -e -e -e ž → istočasna híšna preiskáva

smodník -a m mešanica gorljivih snovi, ki sprošča svojo energijo s hitrim zgorevanjem, pri čemer prehaja iz trdnega v plinasto agregatno stanje, in se uporablja npr. za polnjenje naboja, izdelavo vžigalne vrvice
ang.: gunpowder

splétni izzív -ega -a m poziv uporabnika spleta k izvajanju različnih potencialno nevarnih dejanj, ki se posamejno in delijo na družbenih omrežjih
ang.: online challenge

subsidiárni tožiléc -ega -lca m subsidiárna tožilka -e -e ž oškodovanec, ki

v kazenskem postopku prevzame pregon zoper obdolženca, npr. v primeru zavrženja kazenske ovadbe, odstopa od pregona

ang.: subsidiary prosecutor

tempirni mehanizem -ega -zma m → časovni mehanizem

trólanje -a m namerna provokacija, izzivanje ali povzročanje neugodja pri uporabnikih na spletu, z namenom sprožiti njihove čustvene odzive, konflikt ali povzročiti zmedo

ang.: trolling

udárni vál -ega -a m hitro širjenje spreminjanja tlaka medija, npr. vode, zraka, ki se po eksploziji širi v vse smeri, pri čemer lahko povzroči poškodbe, požare ali sekundarne eksplozije

ang.: shock wave

várnostna slúžba -e -e ž organizacija ali oddelek v javnem ali zasebnem poslovnem subjektu, ki na podlagi zakonsko predpisanih pooblastil zagotavlja varnost ljudi in premoženja z uporabo tehničnih in kadrovskih virov ter ustreznega znanja, npr. policija, občinsko redarstvo, družba za zasebno varovanje, interna varnostna služba

ang.: security service

vérski terorízem -ega -zma m terorizem, ki ga izvajajo posamezniki ali skupine oseb z globokimi verskimi prepričanji in je

motiviran z idejami, ki jih ti posamezniki ali skupine interpretirajo in upravičijo kot božji ukaz ali sveto dolžnost, npr. uničenje druge verske skupnosti, napad na zdravstveni objekt, kjer se izvajajo splavi

ang.: religious terrorism

vesélo klofutánje -ega -a s fizični napad naključne žrtve, pri čemer se nasilno dejanje snema, posnetek pa objavi na družbenih omrežjih z namenom provokacije, zabave, pridobivanja pozornosti in spravljanja žrtve v zadrego in poniževalni položaj

ang.: happy slapping

vžigálna vrvíca -e -e ž vrvica, sestavljena iz bombažnega ovoja in sredice, v kateri je počasni goreča eksplozivna snov, npr. smodnik, ki se uporablja za časovni zamik vžiga eksplozivne naprave na daljavo

ang.: ignition cord

zasébní tožílec -ega -lca m *zasébná tožílka* -e -e ž upravičeni tožilec pri kaznivih dejanjih, kjer se storilce preganja na zasebno tožbo, npr. pri kaznivem dejanju razžalitve, obrekovanja

ang.: private prosecutor

zvóčni vál -ega -a m vibracija v slišnem območju frekvenc, ki potuje skozi trdno snov, tekočino ali plin in jo zato slišimo kot zvok, npr. močan pok, ki spremlja udarni val

ang.: sound wave

Meteorološki terminološki slovar

absolútna temperatúrna léstevica

-e -e -e **ž** → Kélvínova temperatúrna skála

absolútna temperatúrna skála -e

-e -e **ž** → Kélvínova temperatúrna skála

absolútna vlága -e -e **ž** → absolútna vlážnost

absolútna vlážnost -e -i **ž** razmerje med maso vodne pare in prostornino zraka, v kateri se ta nahaja **S**: absolútna vlága, gostôta vödne páre

ang.: absolute humidity, vapour density

nem.: Test

absórpcijski pás -ega -ú **m** povezan niz prekrivajočih se ali tesno razporejenih absórpcijskih črt, ki se navadno izraža z razponom valovnih dolžin ali frekvenc

ang.: absorption band

absórpcijski spékter -ega -tra **m** odvisnost absórpcije od valovne dolžine sevanja za določeno snov

ang.: absorption spectrum

adiabátni procés -ega -ésa **m** termodinamični proces, pri katerem ne pride do izmenjave toplote ali snovi z okolico

ang.: adiabatic process

adiabátno dvíganje -ega -a **s** dviganje zraka, pri katerem ne pride do izmenjave toplote ali snovi z okolico

ang.: adiabatic lifting

adiabátno ohlájanje -ega -a **s** ohlajanje zraka ob dviganju, kadar ne prihaja do izmenjave toplote ali snovi z okolico

ang.: adiabatic cooling

advékcijaska mègla -e -è **ž** megla, ki nastane zaradi dotoka zračne mase nad hladnejšo ali toplejšo površino, npr. tople in vlažne zračne mase nad hladno morje

ang.: advection fog

aerosól -a **m** delec v zraku, ki je mikroskopsko majhen in je v trdnem, tekočem ali mešanem agregatnem stanju ter ni sestavljen pretežno iz vode, npr. morska sol, saje, puščavski prah

ang.: aerosol

ágroneteorologíja -e **ž** meteorologija, ki preučuje vreme in podnebje v povezavi s kmetijstvom

ang.: agrometeorology

ágroneteorolóška postája -e -e **ž** meteorološka postaja, na kateri se opravljajo meteorološka in fenološka opazovanja za potrebe kmetijstva

ang.: agrometeorological station

akústični disdrométer -ega -tra **m** disdrometer, ki za merjenje porazdelitve velikosti in hitrosti padavinskih delcev uporablja zvočne valove, ki nastanejo ob udarcu padavin na napravo

ang.: acoustic disdrometer

albédo -a **m** razmerje med odbitjem in vpadlim sevanjem, najpogosteje sončno svetlobo na izbrani površini, npr. Zemljinem površju **S**: odbójnost

ang.: albedo

alkohólni termométer -ega -tra **m** kapljevinski termometer, v katerem je navadno etanol in ki se uporablja za merjenje trenutne ali najnižje temperature zraka

ang.: alcohol thermometer

altokúmulus -a **m** srednji oblak v obliki enega ali več kosmov, diskov ali kopic, z navideznim premerom posameznih elementov večinoma med 1 in 5 ločnih stopinj

ang.: altocumulus

altostrátus -a **m** plastovit srednji oblak brez izrazite oblike, vsaj ponekod

dovolj prosojen, da se skozenj lahko vidi Sonce
ang.: altostratus

amatêrski meteorológ -ega -a **m**
amatêrska meteorológinja -e -e **ž** → ljubiteljski meteorológ

anemográf -a **m** anemometer, ki zapisuje časovni potek hitrosti, lahko tudi smeri, vetra na papirni trak z merilno in časovno lestvico
ang.: anemograph

anemométer -tra **m** naprava za merjenje hitrosti in smeri vetra, npr. vetrokaz, ultrazvočni anemometer, šalčni anemometer **S:** vetromér
ang.: anemometer

aneroíd -a **m** barometer, ki meri zračni tlak prek deformacij stisljive posode ali ukrivljenosti membrane **S:** aneroídni barométer
ang.: aneroid

aneroídni barométer -ega -tra **m** → aneroíd

atmométer -tra **m** → evaporiméter

atmosfêra -e **ž** plinski ovoj okoli nebesnega telesa, npr. planeta, lune
ang.: atmosphere

atmosfêrska spremenljivka -e -e **ž**
meteorološka spremenljivka, s katero se opisuje stanje ozračja, npr. temperatura zraka, zračni tlak, hitrost vetra
ang.: atmospheric variable

atmosfêrska spremenljivost -e -i **ž**
statistične lastnosti spreminjanja stanja ozračja na kratkih ali dolgih časovnih skalah **S:** atmosfêrska variabilnost
ang.: atmospheric variability

atmosfêrska variabilnost -e -i **ž** → atmosfêrska spremenljivost

atmosfêrski pojav -ega -áva **m** meteorološki pojav, ki je prisoten v ozračju, npr. anticiklon, megla, burja, tornado
ang.: atmospheric phenomenon

atmosfêrski procès -ega -ésa **m** meteorološki proces, ki se odvija v ozračju, npr. nastanek padavin, poglobljanje ciklona, razvoj nevihte
ang.: atmospheric process

atmosfêrsko ôkno -ega -a **s** del elektromagnetnega spektra, pri katerem sevanje skoraj v celoti prehaja skozi ozračje zaradi relativno majhne absorpcije
ang.: atmospheric window

avtomátska meteorolóška postája -e -e **ž** → samodéjna meteorolóška postája

bábje pšêno -ega -a **s** padavine v obliki belih, neprosojnih in krhkih ledenih delcev s premerom običajno od 2 do 5 milimetrov, ki padajo iz kumulonimbusa in se ob padcu običajno razletijo
ang.: graupel, snow pellets, soft hail

barométer -tra **m** naprava za merjenje zračnega tlaka
ang.: barometer

báza obláka -e -- **ž** spodnja meja oblaka, pri čemer je pri debelejših oblakih temnejša od ostalega dela
ang.: cloud base

béla mávrice -e -e **ž** optični pojav v ozračju v obliki belega kroga, ki nastane zaradi loma, odboja in uklona svetlobe na zelo majhnih vodnih kapljicah na nasprotni strani neba od izvora svetlobe in ima polmer 42 ali 50 ločnih stopinj ter običajno nastane na megli
ang.: fog bow, white bow

bimetálni termográf -ega -a **m** termograf, ki deluje preko različnega temperaturnega raztezka dveh različnih zvarjenih kovin
ang.: bimetallic thermograph

biómeteorologíja -e **ž** meteorologija, ki preučuje vpliv vremena in podnebja na ljudi, živali in rastline
ang.: biometeorology

blísk -a **m** optični pojav v obliki močne in kratkotrajne svetlobe, ki nastane ob razelektritvi med nevihto
ang.: lightning flash

blízard -a **m** **1.** snežni metež, ki za več ur pogosto zmanjša vidnost na manj kot 400 metrov
ang.: blizzard
2. vejavica, ki zmanjša vidnost na manj kot 400 metrov
ang.: ground blizzard

ceilométer -tra **m** naprava za določanje prisotnosti oblakov nad neko lokacijo in merjenje višine baze oblakov
ang.: ceilometer

Célzijeva temperatúrna léstvica
-e -e -e **ž** → Célzijeva temperatúrna skála

Célzijeva temperatúrna skála
-e -e -e **ž** temperaturna skala z enoto stopinja Celzija, pri kateri je temperatura tališča ledu 0 °C in vrelišča vode 100 °C pri standardnem zračnem tlaku **S:** Célzijeva temperatúrna léstvica
ang.: Celsius temperature scale, centigrade temperature scale

centrifugálna síla -e -e **ž** navidezna sila, ki nastane zaradi vrtenja in kaže stran od osi vrtenja
ang.: centrifugal force

církumglobálna obsévanost -e -i **ž**
vsota osončenosti in gostote energijskega toka od tal odbitega sončnega sevanja, ki pade na nad tlemi dvignjeno kroglo
ang.: circum-global irradiance

církumglobální obsèv -ega -éva **m**
vsota globalnega obseva in obseva od tal navzgor odbitega sončnega sevanja nad tlemi dvignjene krogle
ang.: circum-global irradiation

cirokúmulus -a **m** visok oblak, ki ga sestavljajo kosmi, diski ali kopice, z navideznim premerom posameznih elementov večinoma manj kot 1 ločna stopinja
ang.: cirrocumulus

cirostrátus -a **m** plastovit visoki oblak, ki je običajno bel, prosojen in gladkega videza ter pogosto povzroča optične pojave, npr. halo
ang.: cirrostratus

círús -a **m** visoki oblak, ki je običajno prosojen in bel ter ima obliko vlakna, pasu ali kosma
ang.: cirrus

Coriolisov efékt -ega -a [koriólisov] **m** → Coriolisova síla

Coriolisov parámeter -ega -tra [koriólisov] **m** parameter, ki je sorazmeren kotni hitrosti vrtenja Zemlje in sinusu

geografske širine ter določa velikost Coriolisove sile
ang.: Coriolis parameter

Coriolisova síla -e -e [koriólisova] **ž**
navidezna sila, ki nastane zaradi vrtenja Zemlje, z velikostjo, ki je odvisna od hitrosti gibanja in geografske širine in katere horizontalna komponenta kaže desno od smeri gibanja na severni in levo od smeri gibanja na južni polobli **S:** Coriolisov efékt
ang.: Coriolis force

daljínska merítev -e -tve **ž** meteorološka meritev, pri kateri se vrednosti merjene količine določijo za lokacijo stran od merilne naprave
ang.: remote measurement

dél zráka -a -- **m** manjša zaključena celota ozračja, praviloma vezana na določeno maso zraka, ki je hkrati dovolj velika, da vsebuje dovolj število molekul, da se lahko njeno stanje opiše z atmosferskimi spremenljivkami, in dovolj majhna, da se privzame, da so lastnosti v njegovi notranjosti povsod enake
ang.: air parcel

dél ní tlák vòdne páre -ega -a -- -- **m** → pární tlák

depozícija -e **ž** **1.** prehod snovi iz plinastega v trdno agregatno stanje, običajno vodne pare v led
ang.: deposition
2. usedanje delcev iz ozračja na površje
ang.: deposition

dèž -jà **m** padavine v obliki vodnih kapelj s premerom, večjim od pol milimetra
ang.: rain

dèž s snégom -jà -- -- **m** mešanica padavin v obliki vodnih kapelj, večjih od pol milimetra, in snežink
ang.: sleet

dèž, ki zmrzúje -jà -- -- **m** padavine v obliki vodnih kapelj, večjih od pol milimetra, ki zmrznejo ob stiku s tlemi ter naredijo poledico ali ob stiku z objekti ter naredijo žled
ang.: freezing rain

dežemér -a **m** naprava za merjenje višine padavin **S:** ombrométer, pluviométer
ang.: rain gauge

dežemér na prekúčno posódicó

-a -- -- -- m elektronski dežemer, ki meri višino padavin s štetjem nihajev gugalnice s posodicama, v katerih se izmenično zbira in odteka padavinska voda

ang.: tipping-bucket rain gauge

diabátni procès

-ega -ésa m termodinamični proces, pri katerem pride do izmenjave toplote ali snovi z okolico

ang.: diabatic process

diabátno segrévanje

-ega -a s segrevanje zraka, ki nastane kot posledica izmenjave toplote ali snovi z okolico

ang.: diabatic heating

diamántni práh

-ega -ú m → ledéne íglice

difúzna osónčenost

-e -i ž obsevanost s sončnim sevanjem, ki se sipa v ozračju ali odbije od tal in pada na vodoravno ploskev

ang.: diffuse horizontal irradiance

difúzni obsèv

-ega -éva m obsev s sončnim sevanjem, ki se v zraku razprši zaradi sipanja ali se odbija od tal in pada na vodoravno ploskev

ang.: diffuse horizontal irradiation

difúžno sévanje

-ega -a s sončno sevanje, ki se v zraku razprši zaradi sipanja in do Zemljinega površja prihaja iz različnih smeri neba

ang.: diffuse radiation, diffuse sky radiation

dinámična meteorologíja

-e -e ž meteorologija, ki preučuje gibanje zraka na podlagi analize in reševanja fizikalnih enačb

ang.: dynamic meteorology

diréktna osónčenost

-e -i ž obsevanost s sončnim sevanjem, ki prihaja neposredno s Sonca in se ne sipa v ozračju ali odbija od tal in pada na vodoravno ploskev

ang.: direct horizontal irradiance

diréktni obsèv

-ega -éva m obsev s sončnim sevanjem, ki prihaja neposredno s Sonca in se ne sipa v ozračju ali odbija od tal in pada na vodoravno ploskev

ang.: direct horizontal irradiation

diréktno sévanje

-ega -a s sončno sevanje, ki na svoji poti skozi ozračje

do Zemljinega površja ni sipano ali absorbirano

ang.: direct radiation

disdrométer

-tra m naprava za merjenje porazdelitve hidrometeorjev po velikosti in hitrosti

ang.: disdrometer

dolgovalôvno sévanje

-ega -a s sevanje z valovno dolžino med približno 4 in 100 mikrometri, npr. sevanje tal in ozračja Zemlje

ang.: longwave radiation

dvíg gladíne mórja

-a -- -- m dolgoročno zvišanje gladine morja zaradi taljenja kopenskega ledu in temperaturnega raztezanja morja kot posledica globalnega segrevanja

ang.: sea level rise

ekolóška postája

-e -e ž merilna postaja, na kateri se meri kakovost zunanjega zraka

ang.: air-quality station, ecological station

ekstrémni vreménski dogódek

-ega -ega -dka m → izrédni vreménski dogódek

ekvipotenciálna temperatúra

-e ž termodinamična količina z naravnim logaritmom, sorazmernim entropiji vlažnega zraka, ki se ohranja pri reverzibilni adiabatni spremembi zračnega tlaka, npr. pri dviganju ali spuščanju zraka, tudi v primeru, ko je zrak nasičeno vlažen in vsebuje hidrometeorje

ang.: equivalent potential temperature

ekvivaléntna temperatúra

-e -e ž temperatura, ki bi jo imel zrak, če bi se vsa vsebovana vodna para kondenzirala, dobljena toplota pa porabila za ogrevanje zraka pri konstantnem zračnem tlaku

ang.: equivalent temperature

Elíjev ôgenj

-ega ôgnja m optični pojav v obliki modrega ali vijoličnega plamena na konicah predmetov, npr. jamborov, strelovodov, ki nastane zaradi prenosa električnega naboja v močnem električnem polju, običajno med nevihto

ang.: Elmo's fire, St. Elmo's fire

in situ merítev

-- -- -tve [in sítu] ž meteorološka meritev, pri kateri se vrednosti

merjene količine določijo za lokacijo merilne naprave
ang.: *in situ* measurement

in situ opazovanje -- -- -a [in sítu] **s**
meteorološko opazovanje, pri katerem se vrednosti opazovane količine določijo na mestu opazovanja, npr. oblačnost, stanje tal
ang.: *in situ* observation

ênocélična nevihta -e -e **ž** kratkotrajna nevihta, ki jo povzroči oblak z enim območjem dviganja ter je na radarski sliki padavin vidna kot nekaj kilometrov veliko, sorazmerno okroglo območje s praviloma rahlimi padavinami na obrobju ter močnimi padavinami v središču
ang.: single cell thunderstorm

evaporácija -e **ž** → izhlapevanje

evaporiméter -tra **m** naprava za merjenje hitrosti izhlapevanja vode
S: atmométer
ang.: evaporimeter

fátamorgána -e **ž** optični pojav v ozračju, običajno v bližini tal, ki nastane zaradi loma, lahko tudi odboja svetlobe ob zelo velikem vertikalnem gradientu temperature in gostote zraka, na primer nad vročimi tlemi, ki lahko ustvari popačeno, zrcalno ali večkrat ponovljeno sliko dela okolice
S: zračno zrcáljenje
ang.: fata morgana, mirage

fénski zíd -ega -ú **m** izrazit orografski oblak, ki nastane na grebenu ob fenu
ang.: foehn wall

fizikálna meteorologíja -e -e **ž**
meteorologija, ki preučuje mikrofiziko oblakov, atmosfersko sevanje, optične pojave, termodinamiko in druge pojave, ki niso ni neposredno povezani z gibanjem zraka
ang.: atmospheric physics, physical meteorology

fótometeór -ja **m** optični pojav v ozračju, ki ga povzroči lom, uklon ali interferenca svetlobe
ang.: photometeor

frontálna mègla -e -è **ž** megla, ki nastane zaradi izhlapevanja frontalnih padavin v zraku, ki je hladnejši od njih
ang.: frontal fog

frontálna nevihta -e -e **ž** nevihta, ki nastane na stiku dveh zračnih mas, običajno na hladni fronti
ang.: frontal thunderstorm

frontálne padavíne -ih -ín **ž mn.**
padavine, ki nastajajo zaradi dviganja zraka ob stiku dveh različnih zračnih mas
ang.: frontal precipitation

frontálni dvíg -ega -a **m** prisilni dvig toplejše zračne mase nad hladnejšo ob vremenski fronti
ang.: frontal lifting

geopotenciál -a **m** potencialna energija enote mase, običajno dela zraka, glede na povprečno morsko gladino
ang.: geopotential

geopotenciálna višína -e -e **ž**
nadmorska višina, določena z geopotencialom, ki lahko odstopa od dejanske nadmorske višine zaradi spremembe velikosti težnega pospeška
ang.: geopotential height

géostacionárni satelit -ega -a **m**
meteorološki satelit v krožni tirnici nad Zemljinim ekvatorjem, ki ohranja stalno geografsko dolžino, na nadmorski višini 35786 km, ki izvaja meteorološka, lahko pa tudi druga opazovanja vedno nad istim geografskim območjem
ang.: geostationary satellite

gibálna enáčba -e -e **ž** diferencialna enačba, povezana z drugim Newtonovim zakonom, ki opisuje, kako se zraku v času spreminja hitrost
ang.: equation of motion, momentum equation

glávna meteorolóška postája -e -e -e **ž** meteorološka postaja, vključena v javno evidenco, ki izvaja širok nabor meritev in izpolnjuje zahteve Svetovne meteorološke organizacije o prostorski in časovni reprezentativnosti podatkov meteorološkega opazovanja **S:** meteorolóška postája prvéga réda, sínóptična postája
ang.: synoptic station

globálna osónčenost -e -i **ž** obsevanost vodoravne ploskve pri tleh s sončnim sevanjem
ang.: global horizontal irradiance

globálna skála -e -e ž → planetárna skála

globálni obsèv -ega -éva m obsev vodoravne ploskve s sončnim sevanjem
ang.: global horizontal irradiation

globálni opazovalni systém -ega -ega -a m koordinirani sistem opazovanj stanja celotnega podnebne sistema, ki se izvajajo s tal, iz ozračja in vesolja, zlasti na meteoroloških postajah, z radarji, sateliti ter tudi na ladjah, bojah, letalih in z radiosondažami
ang.: global observing system

glórija -e ž optični pojav v obliki barvastega obroča okoli sence opazovalca ali predmeta na zgornji površini oblaka ali megle, ki nastane zaradi medsebojnega vpliva svetlobe in oblačnih kapljic
ang.: glory

gostôta energíjskega tóka -e -- -- ž moč energije sevanja na enoto površine, ki vpada na neko sprejemno ploskev
ang.: irradiance, radiation flux density

gostôta vòdne páre -e -- -- ž → absolutna vlažnost

gostôta zrâka -e -- ž razmerje med maso in prostornino dela zraka
ang.: air density

gradiènt temperatúre -ènta -- m → temperatúrni gradiènt (1, 2)

gradiènt zráčnega pritíska -ènta -- -- m → gradiènt zráčnega tlâka (1, 2)

gradiènt zráčnega tlâka -ènta -- -- m **1.** vektor, ki kaže v smeri višjega zračnega tlaka in je po velikosti sorazmeren stopnji spremembe zračnega tlaka v prostoru **S:** gradiènt zračnega pritíska
ang.: air pressure gradient
2. stopnja spremembe zračnega tlaka v smeri, ki je pravokotna na izobaro
S: gradiènt zračnega pritíska
ang.: air pressure gradient

gradièntna síla -e -e ž sila, ki je sorazmerna prostorski spremembi zračnega tlaka, in kaže v smer nižjega zračnega tlaka
ang.: gradient force, pressure gradient force

gròm grôma m zvočni pojav, ki nastane zaradi nenadnega raztezanja zraka ob razelektritvi med nevihto
ang.: thunder

hálo -a m optični pojav v ozračju, ki nastane z odbojem ali lomom sončne svetlobe na ledenih kristalih, najpogosteje kot krožnica s polmerom 22 ločnih stopinj okoli Sonca
ang.: halo

heliográf -a m naprava za merjenje trajanja sončnega obsevanja, sestavljena iz steklene krogle, ki zbira sončne žarke na papirni trak, na katerem se izžge sled
ang.: heliograph

heliográfaska postája -e -e ž meteorološka postaja, na kateri se opravljajo meritve trajanja sončnega obsevanja s heliografom
ang.: heliographic station

heliográf -a m grafični prikaz trajanja sončnega obsevanja na papirnem traku z merilno lestvico
ang.: sunshine recorder card

Hellmannov dežemér -ega -a [hélmanov] m dežemer v obliki kovinske posode s presekom zbirne odprtine 200 cm², pri katerem se izmeri višina zbranih padavin z merilnim valjem **S:** klásični dežemér
ang.: Hellmann rain gauge

hídrometeór -ja m delec v ozračju, ki je lahko v trdnem, tekočem ali mešanem agregatnem stanju in je večinoma sestavljen iz vode, npr. kapljica, snežinka, sodra, toča
ang.: hydrometeor

hidrostátična enáčba -e -e ž diferencialna enáčba, ki ob hidrostatičnem ravnovesju določa spremembo zračnega tlaka z višino
ang.: hydrostatic equation

hidrostátični priblížek -ega -žka m poenostavitev enáčbe, po kateri se pri izračunu predpostavi hidrostatično ravnovesje
ang.: hydrostatic approximation

hidrostátični tlák -ega -a m zračni tlak, ki ga povzroči hidrostatično ravnovesje
ang.: hydrostatic pressure

hidrostátično ravnóvsje -ega -a *s*
stanje ozračja, ko sta gradientna sila in sila
teže v navpični smeri po velikosti enaki,
a nasprotno usmerjeni, vse druge sile in
pospešek v navpični smeri pa so zanemarljivo
majhni
ang.: hydrostatic balance

higrográf -a *m* naprava, ki zapisuje
časovni potek relativne vlažnosti zraka na
higrogram
ang.: hygrograph

higrogram -a *m* grafični zapis časovnega
poteka relativne vlažnosti zraka na papirni
trak z merilno in časovno lestvico
ang.: hyrogram

higrométer -tra *m* naprava za merjenje
vlažnosti zraka **S:** vlagomér
ang.: hygrometer

hládna frónta -e -e *ž* vremenska fronta,
ki se pojavlja predvsem v zmernih in
visokih geografskih širinah, običajno v
dolžini nekaj sto kilometrov in pri kateri
hladnejši zrak izpodriva toplejšega
ang.: cold front

hládni dán -ega dnéva *m* 24-urno
obdobje, ko je najnižja temperatura zraka 2
m nad tlemi pod 0 °C
ang.: frost day

horizontálna vídnost -e -i *ž* najmanjša
vidnost v katerikoli vodoravni smeri
ang.: --

irizácija -e *ž* optični pojav v obliki
barvaste lise na srednjih ali visokih oblakih,
ki nastane zaradi uklona svetlobe na
oblačnih kapljicah in ledenih kristalih,
običajno navidezno v bližini Sonca ali
Lune
ang.: cloud iridescence, irisation

ívje -a *s* bela in neprozorna ledena obloga
na drevesih ali drugih objektih, ki nastane
s primrzovanjem manjših podhlajenih
kapljic, običajno v megli
ang.: rime

izhlapévanje -a *s* prehod snovi iz
kapljevine v plin, običajno vode v vodno
paro **S:** evaporácija
ang.: evaporation

izobára -e *ž* črta, ki povezuje točke z enakim
zračnim tlakom v določenem trenutku,

navadno na povprečnem nivoju morske
gladine
ang.: isobar

izobárna plôškev -e -kve *ž* → tláčna
plôškev

izotêrmna plôškev -e -kve *ž* ploskev, ki
povezuje točke z enako temperaturo zraka
v določenem trenutku
ang.: isothermal surface

izrédni vreménski dogódek -ega
-ega -dka *m* eden ali več povezanih
vremenskih pojavov in vremenskih
procesov na nekem območju, ki močno
odstopa od običajnega vremena v tem delu
leta ter praviloma povzroči gmotno škodo,
lahko tudi smrtne žrtve, npr. vročinski val,
toča, pozeba, suša **S:** extrémni vreménski
dogódek
ang.: extreme weather event

júžno vrême -ega -éna *s* → odjúga

kapacitívni higrométer -ega -tra *m*
higrometer, ki preko kapacitivnosti
kondenzatorja, v katerem je med
elektrodama higroskopna snov, meri
vlažnost zraka
ang.: capacitive hygrometer

kapljevínski termométer -ega -tra
m termometer, ki je sestavljen iz steklene
cevke z bučko in merilne lestvice, s
katerim se meri temperatura zraka
preko temperaturnega raztezanja
kapljevine v bučki **S:** tekočinski
termométer
ang.: liquid-in-glass thermometer

Kélvínova temperatúrna léstvica
-e -e -e *ž* → Kélvínova temperatúrna skála

Kélvínova temperatúrna skála
-e -e -e *ž* temperaturna skala z enoto
kelvin in najnižjo možno temperaturo 0 K,
pri kateri temperatura trojne točke vode
ustreza 273,16 K **S:** absolutna temperatúr-
na léstvica, absolutna temperatúrna skála,
Kélvínova temperatúrna léstvica
ang.: Kelvin temperature scale

kísli dèž -ega -jà *m* dèž s sorazmerno
veliko vsebnostjo onesnaževal, predvsem
dušikovega in žveplovega dioksida, ki ima
škodljive učinke na rastlinstvo, tla, zgradbe
in ostale zunanje objekte
ang.: acid rain

klásični dežemér -ega -a m →
Hellmannov dežemér

klíma -e ž → podnébje

klimatologija -e ž veda, ki preučuje
podnebje
ang.: climatology

klimatolóška postája -e -e ž →
podnébna postája

klimatolóška variabilnost -e -i ž →
podnébna spremenljivost
ang.: climate variability

klimátska postája -e -e ž → podnébna
postája

klimátska spremenljivka -e -e ž →
podnébna spremenljivka

koalescénca -e ž zlivanje dveh vodnih
kapelj v večjo kapljo
ang.: coalescence

količina padavín -e -- ž → višina
padavín

kondenzácija -e ž prehod plinaste
snovi v kapljevino, običajno vodne pare v
vodo
ang.: condensation

kondenzácijska sléd -e -í ž **1.** oblačna
sled za letalom, ki najpogosteje nastane
v hladnem in vlažnem ozračju zaradi
sproščanja vodne pare ob zgorevanju
goriva **S:** letálski oblák
ang.: condensation trail, contrail, vapour trail
2. oblačni ovoj okoli kril ali motorja
letala zaradi zmanjšanja zračnega tlaka v
obtekajočem zraku **S:** letálski oblák
ang.: condensation trail, contrail, vapour
trail

kondenzácijsko jêdro -ega -a s
higroskopni aerosol v ozračju, na katerem
običajno kondenzira vodna para, zaradi
česar nastane oblačna kapljica
ang.: cloud condensation nucleus

kontinuitétna enáčba -e -e ž dife-
rencialna enáčba, ki temelji na zakonu o
ohranitvi mase in opisuje, kako se zraku s
časom spreminja gostota
ang.: continuity equation

konvektivna célica -e -e ž območje
intenzivnega dviganja in spuščanja zraka,

ki nastane zaradi neravnovesja sile teže in
vzgonske sile
ang.: convective cell

konvektivne padavíne -ih -ín ž mn.
padavine, ki padajo iz kumulusov ali kumu-
lonimbusov ter so običajno intenzivne in
kratkotrajne
ang.: convective precipitation

konvektivni oblák -ega -a m oblak,
ki raste v višino zaradi dviganja zraka
ob neravnovesju sile teže in vzgonske
sile
ang.: convective cloud

konvektivni padavínski systém
-ega -ega -a m povezano obsežno območje
padavin z več padavinskimi jedri v kumulo-
nimbusih ali kumulusih kongestusih
ang.: convective precipitation system

kôpasti oblák -ega -a m oblak z jasno
mejo in temnejšo vodoravno bazo ter
razgibanim vrhom v obliki kopic, ki nastane
s prosto konvekcijo in je v vodoravni in
navpični smeri primerljivo razsežen, npr.
kumulus
ang.: cumuliform cloud

koprénasti oblák -ega -a m prosojni
visoki ali srednji oblak, ki prepušča precej
sončne svetlobe, npr. cirostratus
ang.: --

koróna -e ž optični pojav v obliki barvastega
kroga okoli Lune ali Sonca, običajno
premera nekaj ločnih stopinj, ki nastane
zaradi uklona svetlobe na oblačnih
kapljicah, zelo redko na ledenih kristalih ali
prašnih delcih **S:** vênec
ang.: corona

kratkovalôvno sévanje -ega -a s
sevanje z valovno dolžino med približno 0,2
in 4 mikrometri, npr. sončno sevanje
ang.: shortwave radiation

kumulonímbus -a m vertikalno razsežen
kopasti oblak, ki ima običajno na vrhu
obliko nakovala in ga spremljajo padavine,
pogosto tudi razelektritve **S:** nevíhtni
oblák
ang.: cumulonimbus

kúmulus -a m manjši do srednje velik
kopasti, praviloma nizki oblak, v katerem
običajno ne nastajajo padavine
ang.: cumulus

kváziglobálna osónčenost -e -i ž
obsevanost poljubno usmerjene ploskve
pri tleh s sončnim sevanjem
ang.: quasi-global horizontal irradiance

kváziglobálni obsèv -ega -éva m obsev
poljubno usmerjene ploskve s sončnim
sevanjem
ang.: quasi-global horizontal irradiation

lásni higrométer -ega -tra m
higrometer, s katerim se relativna vlažnost
zraka meri prek spremembe dolžine snopa
človeških las
ang.: hair hygrometer

léčasti oblák -ega -a m praviloma
srednji oblak, sestavljen iz enega ali več
vodoravnih diskov, ki so blizu eden nad
drugim in na nebu navidezno mirujejo ali
se le počasi premikajo **S:** lentikuláris
ang.: lenticular cloud, lenticularis

léd -ú m voda v trdnem agregatnem stanju
ang.: ice

ledéna mègla -e -è ž megla, sestavljena
iz ledenih kristalov ali zmrznjenih kapljic,
običajno pri temperaturi pod - 30 °C
ang.: ice fog

ledéne íglice -ih -ic ž mn. padavine, ki jih
sestavljajo zelo drobni, nerazvejani ledeni
kristali v obliki ploščic ali paličic in ki padajo
pri jasnem in mirnem vremenu ter pri
zelo nizkih temperaturah in se na soncu
svetlikajo **S:** diamántni práh
ang.: diamond dust

ledéni dán -ega dnéva m 24-urno obdobje,
ko je najvišja temperatura zraka 2 m nad
tlemi pod 0 °C
ang.: icing day

ledéni dèž -ega -ja m → zmíznjeni dèž

ledéni kristál -ega -a m manjši ledeni
hidrometeor, pogosto šesterokotne oblike,
ki nastane v oblaku ali megli z depozicijo
S: ledéni kristálček
ang.: ice crystal

ledéni kristálček -ega -čka m → ledéni
kristál

lentikuláris -a m → léčasti oblák

letálski oblák -ega -a m → kondenzácijska
sléd (1, 2)

lídar -ja m laserska naprava, ki preko
lastnosti sipanega svetlobnega pulza
določa vertikalni profil nekaterih meteoro-
loških spremenljivk, npr. vetra, vsebnosti
aerosolov, vsebnosti hidrometeorjev
ang.: lidar

lijákasti oblák -ega -a m oblak stožčaste
ali cevaste oblike, ki sega z baze kopastega
oblaka proti tlom in nastane znotraj
zračnega vrtinca
ang.: funnel cloud

ljubíteljski meteorológ -ega -a m
ljubíteljska meteorológinja -e -e ž oseba,
ki nima formalne izobrazbe s področja
meteorologije in preučuje ter spremlja
vreme v svojem prostem času **S:** amatérski
meteorológ
ang.: amateur meteorologist

ljúdski vreménar -ega -ja m ljúdska
vreménarka -e -e ž oseba, ki razlaga vreme
na podlagi izročila, predvsem pregovorov
ang.: folk meteorologist

maksimálni termométer -ega -tra m
kapljevinski termometer, s katerim se meri
najvišja temperatura zraka v določenem
časovnem obdobju, običajno 12 ali 24 ur
ang.: maximum thermometer

mávrica -e ž optični pojav v ozračju v obliki
skupka koncentričnih barvnih krogov, ki
nastane zaradi loma in odboja svetlobe
na vodnih kapljah ali kapljicah običajno na
nasprotni strani neba od izvora svetlobe, ki
ima polmer 42 ali 50 ločnih stopinj
ang.: rainbow

mèdobláčna razelektrítev -e -tve ž
1. kratkotrajen in močan tok električnega
naboja z enega dela nevihtnega oblaka na
drug del
ang.: intracloud discharge
2. kratkotrajen in močan tok električne-
ga naboja med dvema ali več nevihtnimi
oblaki **S:** mèdobláčna stréla
ang.: cloud-to-cloud discharge, intercloud
discharge

mèdobláčna stréla -e -e ž →
mèdobláčna razelektrítev (2)

mègla -è ž del ozračja v bližini tal, ki vsebuje
dovolj hidrometeorjev, da vplivajo na
zmanjšanje vidnosti
ang.: fog

mègla z vídnim nébom -è -- -- -- ž
plitva megla, skozi katero so vidni oblaki ali jasno nebo
ang.: radiation fog

meglíca -e ž → zamegljenost
ang.: mist

mêhko ívje -ega -a s ívje, ki nastane ob brezvetrju ali rahlem vetru in megli
ang.: soft rime

merílna mréža -e -e ž sklop meteoroloških merilnih sistemov, npr. meteoroloških postaj, radarjev, lidarjev, sodarjev na nekem območju, ki imajo skupnega upravljavca, npr. državno meteorološko službo
ang.: measurement network

merílnik trenútnega vreména
-a -- -- m naprava za zaznavanje vrste in vsebnosti hidrometeorjev ter vidnosti, ki nadomešča človeško opazovanje
ang.: present weather sensor

méstni toplôtni ôtok -ega -ega -óka m
urbano območje z višjo temperaturo kot v njegovi neposredni okolici zaradi spremenjenega površja in rabe energije
ang.: urban heat island

métapodátki -ov m mn. podatki o meteoroloških podatkih, ki so potrebni za njihovo pravilno uporabo in interpretacijo, npr. o okoliščinah meritev na meteoroloških postajah
ang.: metadata

meteorológ -a m meteorológinja -e
ž oseba s specializirano izobrazbo, ki opazuje, razlaga in napoveduje procese in pojave v ozračju S: vremenoslôvec
ang.: meteorologist

meteorologíja -e ž geofizikalna veda, ki obravnava procese in pojave v ozračju ter pojave, ki so soodvisni od njih S: vremenoslôvje
ang.: meteorology

meteorolóška depéša -e -e ž kratko in standardizirano poročilo o vremenu na meteorološki postaji, ki se redno pošilja v mednarodno izmenjavo
ang.: meteorological report

meteorolóška jesén -e -i ž tromesečje, od septembra do novembra na severni

polobli in od marca do maja na južni polobli, ki se uporablja za izračun vremenske statistike
ang.: meteorological autumn

meteorolóška merítev -e -tve ž
meteorološko opazovanje, ki se izvede z uporabo ustrezne naprave
ang.: meteorological measurement

meteorolóška óptična vídnost
-e -e -i ž razdalja v ozračju, potrebna za oslabitev svetlobnega toka vzporednega žarka s predpisanim spektrom na 5 % njegove prvotne vrednosti K: MOR
ang.: meteorological optical range, MOR

meteorolóška pomlád -e -i ž
tromesečje, od marca do maja na severni polobli in od septembra do novembra na južni polobli, ki se uporablja za izračun vremenske statistike
ang.: meteorological spring

meteorolóška postája -e -e ž objekt s pripadajočim tehnološkim, metodološkim in organizacijskim sklopom meteoroloških instrumentov za meteorološko opazovanje
ang.: meteorological station

meteorolóška postája prvéga réda -e -e -- -- ž → glavna meteorolóška postája

meteorolóška spremenlívka -e -e ž količina, s katero se opisuje stanje ozračja ali tal v določenem trenutku ali obdobju, npr. temperatura zraka, zračni tlak, veter, parni tlak, padavine, oblačnost, vidnost
ang.: meteorological variable

meteorolóška zíma -e -e ž tromesečje, od decembra do februarja na severni polobli in od junija do avgusta na južni polobli, ki se uporablja za izračun vremenske statistike
ang.: meteorological winter

meteorolóški balón -ega -a m balon, praviloma napolnjen s helijem, ki se uporablja pri radiosondažni meritvi
ang.: sounding balloon, weather balloon

meteorolóški opazoválec -ega -lca m meteorolóška opazoválna -e -e ž oseba z ustreznim strokovnim znanjem, ki izvaja meteorološka opazovanja, običajno na meteorološki postaji
ang.: meteorological observer

meteorolóški pojáv -ega -áva **m** pojav v ozračju ali z ozračjem povezan pojav na tleh, npr. ciklon, nevihta, vročinski val
ang.: meteorological phenomenon

meteorolóški procès -ega -ésa **m** spreminjanje stanja v ozračju ali z ozračjem povezanega stanja na tleh, npr. taljenje snežne odeje, ohlajanje zračne mase, izhlapevanje padavin, odjuga, podnebne spremembe
ang.: meteorological process

meteorolóški rádar -ega -ja **m** elektronska naprava, ki preko lastnosti sipanega mikrovalovnega pulza meri lokacijo in vsebnost, lahko tudi vrsto padavin in hitrost vetra **S:** vreménski rádar
ang.: meteorological radar, weather radar

meteorolóški satelít -ega -a **m** satelit, ki izvaja daljinska meteorološka opazovanja **S:** vreménski satelít
ang.: meteorological satellite, weather satellite

meteorolóško opazóvanje -ega -a **s** pridobivanje informacije o stanju ozračja ali tal
ang.: meteorological observation

meteorolóško polétje -ega -a **s** tromesečje, od junija do avgusta na severni polobli in od decembra do februarja na južni polobli, ki se uporablja za izračun vremenske statistike
ang.: meteorological summer

mezociklón -a **m** navpični vrtinec zraka, ki se dviga in ima premer okoli 2 do 10 kilometrov ter središče v superceličnem nevihtnem oblaku
ang.: mesocyclone

mezoskála -e **ž** prostorska razsežnost, velika od nekaj kilometrov do nekaj sto kilometrov, namenjena razvrščanju pojavov v ozračju
ang.: mesoscale

mikrofízika oblákov -e -- **ž** meteorologija, ki preučuje hidrometeorje v oblakih, npr. njihov nastanek, rast in druge spremembe
ang.: cloud microphysics

míkroklíma -e **ž** podnebne značilnosti na območju, velikem do nekaj kilometrov,

in sicer med tlemi in plastjo ozračja, ki se podnebno ne razlikuje bistveno od večjega območja
ang.: microclimate

míkrometeorologíja -e **ž** meteorologija, ki se ukvarja z obravnavo manjših pojavov in procesov, velikih od nekaj milimetrov do nekaj kilometrov, navadno v prizemni plasti ozračja
ang.: micrometeorology

míkroskála -e **ž** prostorska razsežnost, velika od nekaj milimetrov do nekaj kilometrov, namenjena razvrščanju pojavov v ozračju
ang.: microscale

minimálni termométer -ega -tra **m** kapljevinski termometer, s katerim se meri najnižja temperatura zraka v določenem časovnem obdobju, običajno 12 ali 24 ur
ang.: minimum thermometer

môkri termométer -ega -tra **m** kapljevinski termometer, s katerim se meri temperatura termometrijske bučke, ovite z mokro krpo, z namenom izračuna vlažnosti zraka
ang.: wet-bulb thermometer

MOR -a [mór] **m** → meteorolóška óptična vídnost

môrski léd -ega -ú **m** led, ki nastane iz slane vode ali padavin in plava na površini oceanov
ang.: sea ice

mřč -a **m** → súha môtlost

mréža meteorolóških postáj -e -- --
ž → prizémna meteorolóška mréža

mřzli dán -ega dnéva **m** 24-urno obdobje, ko je najnižja temperatura zraka 2 m nad tlemi -10 °C ali manj
ang.: --

nalív -a **m** intenziven in navadno kratkotrajen dež
ang.: downpour

nasíčeni páрни tlák -ega -ega -a **m** parni tlak, pri katerem sta v ravnovesju plinasto in tekoče ali trdno agregatno stanje vode
ang.: saturation vapour pressure

nasíčení zràk -ega zràka **m** zrak, v katerem je parni tlak enak nasičenemu parnemu tlaku
ang.: saturated air

neúrje -a **s** vremenski pojav, ki traja praviloma krajši čas in povzroči gmotno škodo ali smrtne žrtve **S:** újma
ang.: storm

nevíhta -e **ž** vremenski pojav z bliskanjem in grmenjem, ki ga običajno spremlja značilni kumulonimbus, navadno tudi intenzivne padavine in močni vetrovi, lahko tudi toča
ang.: thunderstorm

nevíhtna línija -e -e **ž** pas medsebojno povezanih nevihtnih oblakov, ki se najpogosteje pojavi pred hladno fronto ali višinsko dolino
ang.: squall line, quasi-linear convective system

nevíhtni oblák -ega -a **m** → kumulonimbus

nevíhtni systém -ega -a **m** skupek medsebojno povezanih nevihtnih oblakov z več območji intenzivnega dviganja zraka in močnih padavin, ki običajno traja nekajkrat dlje kot posamezne nevihte
ang.: mesoscale convective system, mesoscale convective cluster, MCC

nimbostrátus -a **m** debeli srednji plastoviti oblak s padavinami, ki je sive barve in neprosojen ter lahko sega tudi nad višino 7 km ali se nahaja pod 2 km nad tlemi
ang.: nimbostratus

nízki oblák -ega -a **m mn.** oblak, ki se nahaja med površjem in višino 2 kilometrov nad tlemi, npr. stratus, stratokumululus
ang.: low cloud

nôčni svetléči oblák -ega -ega -a **m** oblak v mezosferi, ki ga tvorijo ledeni kristali in se praviloma pojavlja poleti na zmernih in visokih geografskih širinah, ter je v mraku viden kot sijoči srebrnomodri cirus
ang.: noctilucent cloud

obálna mègla -e -è **ž** advekcijška megla, ki nastane blizu stika večjih vodnih površin

in kopnega, npr. ko toplo vlažno zračno maso zanese nad hladno morje
ang.: coastal fog

obláčna kápa -e -e **ž** orografski oblak, ki nastane s prisilnim dvigom na vrhu vzpetine ali nad njenim vrhom
ang.: cap cloud, cloud cap

obláčnost -i **ž** delež prekritosti neba z oblaki, ki se običajno označuje v osminah ali desetinah
ang.: cloudiness, total cloud amount

oblák -a **m** del atmosfere, ki ni v stiku s tlemi in ki vsebuje dovolj hidrometeorjev, da se lahko vizualno razloči od okoliškega zraka z manj hidrometeorji
ang.: cloud

obsèv -éva **m** gostota vpadle energije sevanja v določenem časovnem obdobju, ki se običajno izraža v megadžulih ali kilovatnih urah na kvadratni meter
ang.: radiant exposure

obsévanost -i **ž** gostota energijskega toka sevanja, ki pada na praviloma vodoravno ploskev, in se običajno izraža v vatih na kvadratni meter
ang.: irradiance

odbójnost -i **ž** → albédo

odjúga -e **ž** otoplitev, ki povzroči taljenje snežne odeje in ledu **S:** júžno vrême
ang.: thaw

okludírana frónta -e -e **ž** → okluzíja

okluzíja -e **ž** vremenska fronta, ki nastane, ko hladna fronta dohiti toplo, kar povzroči, da je toplejša zračna masa izrinjena v višino **S:** okludírana frónta
ang.: occluded front

ombrográf -a **m** → pluviográf

ombrográm -a **m** → pluviográm

ombrométer -tra **m** → dežemér

opazovální prôstor -ega -óra **m** območje meteorološke postaje, na katerem se izvajajo meteorološka opazovanja, praviloma veliko od nekaj metrov do nekaj deset metrov
ang.: observing site

orografske padavine -ih -ín ž mn.
padavine, ki jih povzročijo ali okrepi prisilni
dvig vlažne zračne mase ob vzpetinah
ang.: orographic precipitation

orografski dvig -ega -a m dvig zračne
mase ob vzpetini zaradi prisilnega dviga ali
proste konvekcije
ang.: orographic lifting

orografski oblák -a -o -a m oblak, ki
nastane kot posledica dviganja zraka
ob orografski oviri, npr. hribu, gorskem
grebenu
ang.: orographic cloud

osónčenost -i ž obsevanost s sončnim
sevanjem, ki izvira neposredno s Sonca,
posredno iz ozračja ali se odbija od tal
ang.: insolation

ozráčje -a s plinski ovoj okoli Zemlje,
sestavljeno iz zraka
ang.: Earth's atmosphere

padavine -ín ž mn. hidrometeorji, ki padejo
iz oblakov ali megle in praviloma dosežejo
tla, npr. dež, sneg, toča, ali voda, ki se s
kondenzacijo ali depozicijo izloči na tla,
npr. rosa, slana, ivje
ang.: precipitation

padavínska postája -e -e ž meteorolo-
ška postaja, na kateri se opravljajo meritve
višine padavin, pogosto pa tudi snežne
odeje ter opazovanje meteoroloških
pojavov
ang.: rain-gauge station

padavínski dogódek -ega -dka m
1. običajno nekaj ur do nekaj dni
dolgo obdobje padavin brez daljših
prekinitev
ang.: precipitation event
2. obdobje padavin, ki so posledica istega
vremenskega procesa
ang.: precipitation event

páleoklimatologíja -e ž veda, ki
preučuje podnebje preteklosti Zemlje z
nadomestnimi podatki, npr. z raziskavami
drevesnih branik, usedlin v oceanih,
izvrtanih ledenih jeder, pred obdobjem
sistematičnih meteoroloških meritev in
opazovanj
ang.: paleoclimatology

parhélíj -a m → sòsónce

párni tlák -ega -a m tlak, ki ga v zraku
povzročajo molekule vode v plinastem
agregatnem stanju **S:** délni tlák vòdne páre
ang.: vapour pressure

piranométer -tra m elektronska naprava
za merjenje osončenosti
ang.: pyranometer

planetárna skála -e -e ž prostorska
razsežnost, ki je večja od nekaj tisoč
kilometrov, namenjena razvrščanju pojavov
v ozračju **S:** globálna skála
ang.: global scale, planetary scale

plastovíti oblák -ega -a m homogeni
oblak v enem sloju, ki nima izrazitih
posameznih delov, njegova vodoravna
razsežnost pa je precej večja od navpične,
npr. altostratus **S:** stratifórmni oblák
ang.: stratiform cloud

plínska enáčba -e -e ž fizikalna enačba,
ki povezuje tlak, gostoto in temperaturo
idealnega plina **S:** splòšna plínska enáčba
ang.: ideal gas law

plôha -e ž kratkotrajne padavine iz kon-
vektivnih oblakov, pogosto z nenadnim
začetkom in koncem
ang.: shower

plúndra -e ž deloma prozorna snežna
odeja z večjo vsebnostjo tekoče vode na
tlakovanih površinah, cestiščih, pločnikih
S: sněžna brózga
ang.: slush

pluviográf -a m dežemer, ki meri časovni
potek višine padavin v zbirni posodi s
plavačem in pri tem izriše pluviogram
S: ombrográf
ang.: pluviograph

pluviográm -a m grafični prikaz časovnega
poteka višine padavin na papirnem traku z
merilno lestvico **S:** ombrográm
ang.: pluviogram

pluviométer -tra m → dežemér

pobóčna mègla -e -è ž megla, ki nastane
ob prisilnem dvigu vlažnega zraka ob
vzpetini
ang.: hill fog, upslope fog

pòdhlajêna vòda -e -e ž tekoča voda pri
temperaturi pod 0 °C
ang.: supercooled water

poðhlajêne kapljíce -ih -íc ž mn. hi-drometeorji, ki obstajajo v tekoči obliki pri temperaturi pod lediščem
ang.: supercooled droplets

podnébje -a s statistične značilnosti vremena v daljšem časovnem obdobju, praviloma 30 let **S:** klíma
ang.: climate

podnébna postája -e -e ž meteorološka postaja, vključena v javno evidenco, na kateri se opravljajo meritve in opazovanja, potrebna za analizo podnebja, npr. višine padavin, temperature zraka **S:** klimatolóška postája, klimátska postája
ang.: climate station

podnébna spremenljívka -e -e ž količina, s katero se opisuje stanje podnebne sistema v določenem trenutku ali določenem obdobju, npr. pokritost Arktičnega oceana z ledom, mesečna povprečna temperatura zraka v nekem kraju, temperatura morja v globini 100 m, število dni s snežno odejo v sezoni na neki lokaciji, svetovno letno povprečje temperature zraka pri tleh **S:** klimátska spremenljívka
ang.: climate variable

podnébni pojáv -ega -áva m meteorološki pojav, ki traja praviloma več kot mesec dni, npr. el ninjo, la ninja, monsun, toplotni pas, ozonska luknja, polarni vrtinec, Madden-Julianova oscilacija
ang.: climate phenomenon

podnébni procès -ega -ésa m meteorološki proces, ki traja praviloma več kot mesec dni, npr. segrevanje ozračja, podnebne spremembe, taljenje ledenikov, dvig morske gladine
ang.: climate process

podnébni sistém -ega -a m sistem, ki ga sestavljajo ozračje, hidrosfera, litosfera, kriosfera in biosfera in ki določa podnebje kot rezultat njihovih procesov, medsebojnih vplivov in odzivov na zunanje dejavnike, npr. izpusti toplogrednih plinov, izbruhi ognjenikov, spremembe lastnosti Zemljine tirnice okoli Sonca
ang.: climate system

polárni stratosfêrski oblák -ega -ega -a m oblak v stratosferi, ki ga sestavljajo ledeni kristali in nastane

pozimi v zelo mrzli zračni masi v visokih geografskih širinah ter je viden kot barvasti lečasti ali cirusni oblak, kadar je Sonce nizko pod obzorjem
ang.: mother-of-pearl cloud, nacreous cloud, polar stratospheric cloud

polárnoorbitálni satelít -ega -a m meteorološki satelit na tirnici, ki je približno pravokotna na ekvator, pri čemer izvaja meteorološka opazovanja v ozkem pasu
ang.: polar-orbiting meteorological satellite

polédica -e ž plast ledu na tleh, ki nastane npr. s primrzovanjem dežja ali zmrzovanjem vode na tleh
ang.: black ice

potenciálna temperaturá -e -e ž temperatura, ki bi jo imel nenasičeno vlažen zrak po adiabatni spremembi zračnega tlaka na 1000 hPa in ki se ohranja pri dviganju ali spuščanju zraka, če pri tem zrak ni nasičeno vlažen in ne vsebuje hidrometeorjev
ang.: potential temperature

pozéba -e ž poškodba rastlin ali njihovih delov zaradi zmrzali, najpogosteje v občutljivih fenofazah
ang.: frost damage

prášni hudíč -ega -a m → prášni vrtínec
S: prášni vrtínec

prášni vrtínec -ega -nca m kratkotrajni vrtinec zraka in trdnih aerosolov, praviloma premera od nekaj metrov do nekaj deset metrov in višine od nekaj deset do nekaj sto metrov, ki najpogosteje nastane v mirnih, jasnih in vročih popoldnevih na sušnih območjih **S:** prášni hudíč
ang.: dust devil

pravokótna diréktna osónčenost -e -e -i ž obsevanost s sončnim sevanjem, ki prihaja neposredno s Sonca in se ne sipa v ozračju ali odbija od tal in pada pravokotno na ploskev pri tleh
ang.: direct normal irradiance

pravokótni diréktni obsèv -ega -ega -éva m obsev s sončnim sevanjem, ki prihaja neposredno s Sonca in se ne sipa v ozračju ali odbija od tal in pada pravokotno na ploskev
ang.: direct normal irradiation

prebójna obláčnost -e -i ž zgornji del nevihtnega oblaka, ki sega nad nivo ravnovesja v stratosfero in ima navadno obliko kupole // obláčnost nad nakovalom kumulonimbusa, ki nastane zaradi vzgornika nad ravnovesnim nivojem
ang.: anvil dome, overshooting top, penetrating top

prisílني dvíg -ega -a m dvig zračne mase z vetrom ob vzpetini ali vremenski fronti
ang.: forced lifting

prítískova plôškev -e -kve ž → tláčna plôškev

prizémna meteorolóška mréža -e -e -e ž sklop meteoroloških postaj na nekem območju, ki ima običajno skupnega upravljavca, npr. državno meteorološko službo **S:** mréža meteroloških postáj
ang.: ground station network, weather station network?

prizémna temperatúra zráka -e -e -- ž → temperatúra zráka pri tléh

prizémna temperatúrna invêrzija -e -e -e ž → tálna temperatúrna invêrzija

prizémni temperatúrni obràt -ega -ega -áta m → tálna temperatúrna invêrzija

prôsta konvékcija -e -e ž vertikalno premikanje in mešanje zraka, ki nastane zaradi neravnovesja sile teže in vzgonske sile, kar je posledica različne gostote delov zraka, zlasti zaradi razlik v temperaturi, ki jo povzroči npr. segrevanje zraka pri tleh ob sončnem vremenu **S:** têrmična konvékcija
ang.: free convection

pršênje -a s → rosênje

pršič -íča m suh in rahel sneg iz nesprijetih ledenih kristalov
ang.: powder snow

psévdoekvivalêntna temperatúra -e -e ž temperatura, ki bi jo imel del zraka po spremembi zračnega tlaka na 0 Pa ter naknadni adiabatni spremembi zračnega tlaka na začetno vrednost, pri čemer se privzame, da proces razpenjanja na nižji tlak poteka adiabatno, le vsa tekoča ali trdna voda, ki bi ob tem nastala s kondenzacijo ali depozicijo, nemudoma pade iz dela zraka
ang.: pseudoequivalent temperature

psévdopotenciálna temperatúra -e -e ž temperatura, ki bi jo imel del zraka po spremembi zračnega tlaka na 0 Pa ter naknadni adiabatni spremembi zračnega tlaka na 1000 hPa, pri čemer se privzame, da proces razpenjanja na nižji tlak poteka adiabatno razen tega, da vsa tekoča ali trdna voda, ki bi ob tem nastala s kondenzacijo ali depozicijo, nemudoma pade iz dela zraka **S:** psévdoekvivalêntna potenciálna temperatúra
ang.: pseudoequivalent potential temperature, pseudopotential temperature

psihrométer -tra m naprava, ki je sestavljena iz suhega in mokrega termometra in se uporablja za merjenje vlažnosti zraka
ang.: psychrometer

psihrométrska enáčba -e -e ž enáčba, ki povezuje parni tlak, zračni tlak in temperaturi suhega ter mokrega termometra
ang.: hygrometric formula, psychometric formula

puhtéča mègla -e -è ž adveksijska megla, ki nastane zaradi vnosa vodne pare v hladno zračno maso, običajno zaradi izhlapevanja s sorazmerno tople površine, npr. v jesenskih ali zimskih jutrih nad jezeri in rekami, nad sveže preoranimi polji v sončnem vremenu
ang.: steam fog

radiácijska mègla -e -è ž megla, ki praviloma nastane zaradi nočnega ohlajanja zraka nad tlemi pod temperaturo rosišča v mirnem in jasnem vremenu
ang.: radiation fog

radiométer -tra m naprava za merjenje gostote energijskega toka kratkovalovnega in dolgovalovnega sevanja
ang.: radiometer

radiosóna -e ž priprava, ki meri nekatere meteorološke spremenljivke, praviloma temperaturo in vlažnost ozračja ter zračni tlak in lokacijo za izračun smeri in hitrosti vetra pri radiosondažni meritvi
ang.: radiosonde

rádiosondáža -e ž → rádiosondážna méritev

rádiosondážna merítev -e -tve
ž meritev stanja ozračja v višinah, pri kateri se uporabi balon, praviloma napolnjen s helijem, na katerega je privezana radiosonda, ki med dviganjem ali spuščanjem sporoča sprejemni postaji izmerjene vrednosti **S**: rádiosondáža, vertikalna sondáža
ang.: radiosonde observation, radiosounding

razelektrítev -tve ž kratkotrajni močan tok električnega naboja med različno nabitimi deli ozračja ali delom ozračja in površjem, ponavadi povezan z nevihto, ki običajno povzroči grom in blisk
ang.: discharge, electrical discharge

razmérje méšanosti -a -- s razmerje med maso vodne pare in skupno maso ostalih plinov v delu zraka
ang.: mixing ratio

relatívna vlága -e -e ž → rêlativna vlážnost

rêlativna vlážnost -e -i ž razmerje med parnim tlakom in nasičenim parnim tlakom nad ravno površino vode pri določeni temperaturi **S**: relatívna vlága
ang.: relative humidity

ród oblákov -ú -- m osnovna skupina, v katero se razvrščajo oblaki po obliki in višini, npr. kumulus in cirus
ang.: cloud genus

rôsa -e ž padavine v obliki kapljic, ki nastanejo s kondenzacijo vodne pare iz zraka na tleh ali različnih objektih, običajno ob ohlajanju pri mirnem in jasnem vremenu
ang.: dew

rosênje -a s rahle padavine v obliki vodnih kapljic, ki v premeru merijo manj od pol milimetra **S**: pršênje
ang.: drizzle

rosênje, ki zmrúje -a -- -- s rahle padavine v obliki vodnih kapljic, manjših od pol milimetra, ki zmrznejo ob stiku s tlemi in povzročijo poledico ali objekti, na katerih naredijo žled
ang.: freezing drizzle

samodéjna meteorolóška postája -e -e -e ž meteorolóška postaja z napravami, ki brez opazovalca beležijo

podatke, praviloma v rednih časovnih intervalih **S**: avtomátska meteorolóška postája
ang.: automatic weather station

satelít v nízkí órbiti -a -- -- -- m meteorolóški satelit, praviloma na višinah med 300 in 1000 km nad Zemljinim površjem, ki obkroži Zemljo približno v eni do dveh urah
ang.: low-orbit satellite

seválnost -i ž moč energije sevanja na enoto površine, ki iz neke smeri vpada na sprejemno ploskev, orientirano pravokotno na smer sevanja
ang.: radiance, radiation intensity

sévanje -a s elektromagnetno valovanje, ki se širi skozi prostor in nosi s seboj elektromagnetno energijo
ang.: radiation

síla teže -e -- ž vsota Zemljine gravitacijske sile in centrifugalne sile, ki nastane zaradi vrtenja Zemlje
ang.: force of gravity, gravity force

síla trênja -e -- ž sila, ki nastane zaradi vetrnega striženja, pogosto blizu tal
ang.: friction force

sinóptična meteorologíja -e -e ž meteorologija, ki se ukvarja z obravnavo pojavov in procesov, ki so veliki od nekaj sto do nekaj tisoč kilometrov, predvsem na podlagi deloma subjektivne analize opazovanj in vremenskih kart
ang.: synoptic meteorology

sinóptična postája -e -e ž → glávna meteorolóška postája

sinóptična skála -e -e ž prostorska razsežnost med nekaj sto in nekaj tisoč kilometri, namenjena razvrščanju pojavov v ozračju
ang.: synoptic scale

sistemátični odklòn modéla -ega -ôna -- m odklon povprečne vrednosti spremenljivke v meteorolóški simulaciji od svoje resnične povprečne vrednosti, ki je praviloma izražena s številčno vrednostjo, npr. previsoka povprečna temperatura na nekem območju v izbranem času **S**: sistemátična napáka, modélska pristránskost, pristránskost modéla
ang.: model bias

Síxov termométer -ega -tra [síksov] m
kapljevinski termometer v obliki črke U z
živim srebrom in alkoholom, ki se uporablja
za merjenje trenutne, najvišje in najnižje
temperature zraka
ang.: Six's thermometer

slána -e ž padavine v obliki ledenih kristalov,
ki nastanejo z depozicijo vodne pare iz
zraka na tla ali različne objekte, ki imajo
temperaturo pod lediščem
ang.: frost

snég -á m padavine v obliki ledenih
kristalov, ki so pogosto zlepljeni v snežne
kosme
ang.: snow

snegomér -a m pripomoček za merjenje
višine snežne odeje, npr. palica, ravnilo,
laserski daljinomer
ang.: snow gauge

snežínka -e ž 1. ledeni padavinski delec,
pogosto šesterokotne oblike, ki nastane v
oblaku
ang.: snow crystal, snowflake
2. → snéžni kósem

snéžna brózga -e -e ž → plúndra

snéžna odêja -e -e ž plast snega na tleh,
ki nastane zaradi sneženja ali nanašanja
snega
ang.: snow cover, snowpack

snéžni kósem -ega -sma m hidrometeor,
ki ga tvori več medsebojno povezanih
ledenih kristalov S: snežínka
ang.: snowflake

sódar -ja m zvočna naprava, s katero se
preko lastnosti sipanega zvočnega pulza
meri predvsem vertikalni profil vetra
ang.: sodar

sódra -e ž padavine v obliki prosojnih ali
prozornih ledenih delcev s premerom
do 5 milimetrov, ki padajo iz kumulo-
nimbusa in se ob udarcu na tla ne
razletijo ter se načeloma odbijajo od
trdne podlage
ang.: small hail

solúna -e ž halo v obliki svetle, običajno
barvne lise, 22° levo ali desno od
Lune, navadno, ko je Luna nizko nad
obzorjem
ang.: moon dog, moondog, paraselene

sòsónce -a s halo v obliki svetle lise 22° levo
ali desno od Sonca, navadno, ko je Sonce
nizko nad obzorjem S: parhélíj
ang.: parhelion, sun dog, sundog

specífična vlága -e -e ž → specífična
vlážnost

specífična vlážnost -e -i ž razmerje
med maso vodne pare in maso zraka v
določeni prostornini S: specífična vlága
ang.: specific humidity

splôšna plínska enáčba -e -e -e ž →
plínska enáčba

spódnje zrcáljenje -ega -a s
fatamorgana v zračni masi z izrazitim
padcem temperature z višino, običajno
nad pregretimi tlemi, pri katerem je slika
dela okolice obrnjena in navidezno
spodaj
ang.: inferior mirage

srédnji oblák -ega -a m oblak, ki se v
zmernih geografskih širinah nahaja na
višinah med 2 in 7 kilometri nad tlemi, npr.
altokumulus, altostratus
ang.: middle cloud

stándardni zráčni tlák -ega -ega -a
m tlak 101.325 Pa, ki približno ustreza
svetovnemu povprečju zračnega tlaka na
morski gladini
ang.: standard pressure

stánje tál -a -- s značilnosti površja tal,
kamor sodijo podatki o vlažnosti tal,
njihovi omočenosti, poledenosti ter
prisotnosti snežne odeje, peska ali prahu
in se izražajo opisno ali z razredno lestvico
od 0 do 9
ang.: state of the ground

stratifórmne padavíne -ih -in ž mn.
padavine, ki nastajajo zaradi počasnega in
enakomernega dviganja zraka v nimbostra-
tusu, in navadno niso intenzivne
ang.: stratiform precipitation

stratifórmni oblák -ega -a m →
plastovíti oblák

stratokúmulus -a m plast nizkih
oblakov s kopasto ali grudasto strukturo,
z navideznim premerom posameznih
elementov večinoma več kot 5 kotnih
stopinj
ang.: stratocumulus

strátus -a m plastoviti nizki oblak, običajno brezoblični in siv, pogosto tudi v obliki velikih oblačnih krp
ang.: stratus

stréla -e ž razelektritev, ki povzroči blisk in grom in je običajno dolga nekaj kilometrov
ang.: lightning

sublimácija -e ž prehod snovi iz trdnega v plinasto agregatno stanje, običajno ledu v vodno paro
ang.: sublimation

súha môtnost -e -i ž **1.** stanje ozračja, v katerem je zaradi aerosolov, npr. prašnih delcev, dima, zmanjšana vidnost običajno na nekaj kilometrov **S:** mřč
ang.: haze
2. v letalski meteorologiji stanje ozračja, v katerem je zaradi aerosolov, npr. prašnih delcev, dima, zmanjšana vidnost pod 5000 m pri relativni vlagi pod 70 %
ang.: haze, HZ

súhi termométer -ega -tra m termometer za merjenje temperature zraka v psihrometru
ang.: dry-bulb thermometer

súpercélična nevíhta -e -e ž nevihta, ki nastane ob znatnem vertikalnem vetrovnem striženju, ima značilen mezociklon in traja bistveno dlje kot enocelična nevihta, lahko tudi več ur, in pogosto povzroča neurje z debelo točo ter močnimi sunki vetra, lahko tudi tornade
ang.: supercell, supercell convective storm, supercell thunderstorm

taljénje -a s prehod snovi iz trdnega v kapljevinsko agregatno stanje, običajno ledu v vodo
ang.: melting

tálna mègla -e -è ž megla, ki sega do višine nekaj metrov nad tlemi, skozi katero se v navpični smeri običajno vidi nebo
ang.: ground fog

tálna temperatúrna invêzija -e -e -e ž temperaturna inverzija, ki sega od tal navzgor **S:** prizemska temperaturna inverzija, prizemni temperaturni obrät
ang.: surface temperature inversion

tální termométer -ega -tra m termometer, s katerim se meri temperatura pod Zemljinim površjem

v različnih globinah, običajno do 1 m
S: zêmeljski termométer
ang.: soil thermometer

tehtální dežémér -ega -a m elektronski dežemer, ki meri višino padavin v zbirni posodi s tehtnico
ang.: weighing rain gauge

tekóča vóda -e -e ž voda v kapljevinsko agregatnem stanju
ang.: liquid water

tekočínski termométer -ega -tra m → kapljevínski termométer

temperatúra môkrega termométra -e -- -- ž temperatura, ki bi jo imela zračna masa po adiabatnem ohlajanju z izhlapevanjem vode do nasičenosti z vodno paro
ang.: wet-bulb temperature

temperatúra rosíšča -e -- -- ž temperatura, do katere je treba ohladiti zrak pri stalnem zračnem tlaku in vsebnosti vodne pare, da postane nasičeno vlažen
ang.: dewpoint

temperatúra zrâka pri tléh -e -- -- -- ž temperatura v ozračju, praviloma na višini 2 m nad tlemi **S:** prizemska temperatúra zrâka
ang.: near-surface air temperature, surface air temperature

temperatúrna invêzija -e -e ž plast zraka, v kateri temperatura z višino narašča
S: temperaturni obrät
ang.: temperature inversion

temperatúrní gradiènt -ega -ênta m **1.** vektor, ki je sorazmeren prostorski spremembi temperature in kaže v smeri višje temperature **S:** gradiènt temperature
ang.: temperature gradient
2. stopnja spremembe temperature v smeri, ki je pravokotna na izotermo
S: gradiènt temperature
ang.: temperature gradient

temperatúrní obrät -ega -âta m → temperatúrna invêzija

teréstrično sévanje -ega -a s sevanje, ki ga oddajajo tla in ozračje Zemlje
S: zêmeljsko sévanje
ang.: terrestrial radiation

têrmična konvêkciija -e -e ž → prôsta konvêkciija

têrmodinâmska energijska enâčba -e -e -e ž diferencialna enačba, ki je povezana s prvim zakonom termodinamike in opisuje, kako se zraku s časom spreminja temperatura
ang.: thermodynamic energy equation

termogrâf -a m termometer, ki zapisuje časovni potek temperature na papirni trak z merilno in časovno lestvico, praviloma za obdobje 7 dni
ang.: thermograph

termométer -tra m naprava za merjenje temperature, običajno temperature zraka
ang.: thermometer

tlâčna plôškev -e -kve ž ploskev, ki povezuje točke z enakim zračnim tlakom v določenem trenutku **S:** izobârna plôškev, pritiskova plôškev
ang.: isobaric surface

tôča -e ž padavine v obliki trdih ledenih delcev s premerom nad 5 milimetrov, ki nastanejo v kumulonimbusu
ang.: hail

tôpla frónta -e -e ž vremenska fronta običajno v dolžini nekaj sto kilometrov, pri kateri toplejši zrak izpodriva hladnejšega
ang.: warm front

tôpli dán -ega dnéva m 24-urno obdobje, ko je najvišja temperatura zraka 2 m nad tlemi vsaj 25 °C
ang.: summer day

tornádo -a m vsaj deloma navpični intenzivni vrtinec zraka med bazo kopastega oblaka in tlemi, ki ga običajno spremlja lijakasti oblak, v katerem je vodni pršec, prah, manjši predmeti ter razbitine in ima praviloma premer manj kot 2 km ter traja od nekaj minut do nekaj deset minut
ang.: tornado

totalizátor -ja m dežemer, ki meri višino padavin v zbirni posodi za daljše časovno obdobje, običajno za eno leto
ang.: totaliser rain gauge

trâjanje sônčnega obsévânja -a -- -- s čas, običajno izražen v urah, v katerem

Sonce z določeno močjo direktno obseva vodoravno sprejemno ploskev pri tleh
ang.: bright sunshine duration

trdó ívje -ega -a s ívje, ki je prevlečno z ledeno skorjo in nastane ob vetrovnem vremenu
ang.: hard rime

trójna tóčka vóde -e -e -- ž termodinamično stanje vode, pri katerem so v ravnovesju vsa tri agregatna stanja, in sicer pri temperaturi 273,16 K ter parnem tlaku 611 Pa
ang.: triple point of water, triple state of water

trópska nóč -e -í ž 24-urno obdobje, ko je najnižja temperatura zraka 2 m nad tlemi vsaj 20 °C
ang.: tropical night

újma -e ž → neúrje

upôrovni termométer -ega -tra m termometer, s katerim se meri temperatura z električno upornostjo kovine
ang.: resistance thermometer

valôvni oblák -ega -a m oblak, ki nastane zaradi težnostnega nihanja zračnega toka v navpični smeri, praviloma zaradi orografskih ovir, in običajno miruje ali se zelo počasi pomika po nebu
ang.: wave cloud

vêčcélična nevíhta -e -e ž skupek konvektivnih celic v v različnih stopnjah razvoja, ki običajno nastane ob znatnem vertikalnem vetrovnem striženju in traja dlje kot enocelična nevihta ter lahko povzroči intenzivnejše padavine
ang.: multi-cell thunderstorm, multicell convective storm

vêjavica -e ž dvigovanje snega s tal z vetrom, pri čemer se zmanjša horizontalna vidnost **S:** živi snég
ang.: blowing snow

vênec -nca m → koróna

vertikálna sondáža -e -e ž → rádionsondáža merítev

vêrtikalni temperatúrni profíl -ega -ega -a m potek temperature zraka v odvisnosti od nadmorske višine
ang.: vertical temperature profile

véter -tra **m** gibanje zraka, ki se opiše s smerjo in hitrostjo zračnega toka
ang.: wind

vétrno stríženje -ega -a **s** fizikalna količina, ki odraža spremembo vektorja vetra v izbrani smeri v določenem trenutku, npr. vertikalno vetrno stríženje **S**: vetrôvno stríženje
ang.: wind shear

vetromér -a **m** → anemométer

vetrôvno stríženje -ega -a **s** → vétrno stríženje

vidljívnost -i **ž** → vídnost

vídnost -i **ž** največja razdalja v določenih smeri, na kateri opazovalec še razloči predmete od ozadja, npr. temni predmet od svetlega ozadja podnevi ali luč od teme ponoči **S**: vidljívnost
ang.: visibility

vírga -e **ž** navpičen ali poševen snop padavin iz oblaka, ki zaradi izhlapevanja ali sublimacije ne doseže tal
ang.: virga

virtuálna temperatúra -e -e **ž** temperatura, ki bi jo imel povsem suh zrak brez vodne pare, če bi bila njegov zračni tlak in gostota enaka tlaku in gostoti danega vzorca vlažnega zraka
ang.: virtual temperature

visôki oblák -ega -a **m** oblak, ki ga tvorijo ledeni kristali in se v zmernih geografskih širinah nahaja na višinah med 5 in 13 kilometri nad tlemi, npr. cirus, cirokumulus
ang.: high cloud

višína báze obláka -e -- -- **ž** meteorološka spremenljivka, s katero se opisuje vidnost v vertikalni smeri, pomembna zlasti za zračni promet
ang.: cloud-base height

višína padavín -e -- -- **ž** količina padavinske vode v določenem obdobju, podana kot ekvivalentna višina stolpca vode v tekoči obliki, ki bi se nabrala na ravni površini, če voda ne bi mogla odtekati ali izhlapevati **S**: količina padavín
ang.: precipitation amount, rainfall

višína snéžne odêje -e -- -- **ž** debelina snežne odeje, ki se meri vertikalno s snegomerom
ang.: snow depth

višínska dolína -e -e **ž** območje nizkega zračnega tlaka v višinah, ki se običajno razteza iznad subpolarnih v zmerne geografske širine in se praviloma premika proti vzhodu
ang.: trough, upper-level trough

vlága -e **ž** vodna para, ki je v zraku
ang.: air moisture

vlagomér -a **m** → higrométer

vlážna môtnost -e -i **ž** → zamegljénost

vlážnost -i **ž** količina vodne pare v zraku
ang.: humidity

vôdna pára -e -e **ž** voda v plinastem agregatnem stanju
ang.: water vapour

vôdnost -i **ž** količina tekoče vode v delu zraka, ponavadi izražena kot razmerje med maso tekoče vode v delu zraka in prostornino dela zraka
ang.: liquid water content

vrême -éna **s** stanje ozračja in z ozračjem povezanega stanja tal v izbranem trenutku na določenem območju **S**: vreménske razmére
ang.: weather

vremenslôvec -vca **m** vremenslôvka -e **ž** → meteorológ

vremenslôvje -a **s** → meteorologíja

vreménska fróna -e -e **ž** prehodno območje med različnima zračnima masama
ang.: weather front

vreménski dogódek -ega -dka **m** eden ali več povezanih vremenskih pojavov in vremenskih procesov na nekem območju, ki odstopa od običajnega vremena v tem delu leta
ang.: weather event

vreménski pojáv -ega -áva **m** meteorološki pojav, ki praviloma traja manj kot mesec dni, npr. ciklon, oblak, nevihta, padavine, snežna odeja, mavrica, vzgornik, turbulenca
ang.: weather phenomenon

vreménski procès -ega -ésa **m** meteorološki proces, ki traja praviloma manj kot mesec dni, npr. nastanek ciklona, odjuga, ohlajanje zračne mase
ang.: weather process

vreménski rádar -ega -ja **m** → meteorolóški rádar

vreménski satelít -ega -a **m** → meteorolóški satelít

vróči dán -ega dnéva **m** 24-urno obdobje, ko je najvišja temperatura zraka 2 m nad tlemi vsaj 30 °C
ang.: hot day

zamegljênost -i **ž 1.** stanje ozračja, v katerem oblačne kapljice ali ledeni kristali zmanjšajo vidnost na 1 do 10 km
S: meglíca, vláhna môtnost
ang.: mist
2. v letalski meteorologiji stanje ozračja, pri katerem oblačne kapljice ali ledeni kristali zmanjšajo vidnost med 1 in 5 km, pri čemer je relativna vlaga običajno nad 95 %
ang.: BR, mist

zêmeljski termométer -ega -tra **m** → tálni termométer

zêmeljsko sévanje -ega -a **s** → teréstrično sévanje

zgórnje zrcáljenje -ega -a **s**
fatamorgana v zračni masi z izrazitim temperaturnim obratom, pri katerem je oddaljena okolica, npr. hribi, navidezno dvignjena
ang.: superior mirage

zmrzál -i **ž** ohladitev površine pod 0 °C, ki povzroči nastajanje ledenih kristalov v tleh, rastlinah in predmetih
ang.: frost

zm්රznjeni dèž -ega -jà **m** padavine v obliki vodnih kapelj, večjih od pol milimetra, ki navadno nastanejo v altostratusu ali nimbostratusu in zaledenijo med padanjem proti tlem ter padejo na tla v obliki prozornih ali prosojnih ledenih delcev **S:** ledéni dèž
ang.: ice pellets

zmrzovánje -a **s** prehod snovi iz kapljevinatega v trdno agregatno stanje, običajno tekoče vode v led
ang.: freezing

zračna mása -e -e **ž** plast zraka nad obsežnim, več sto kilometrov velikim območjem, v kateri ima zrak v vodoravni smeri podobno temperaturo in vlažnost
ang.: air mass

zračni pritísk -ega -a **m** → zračni tlák

zračni tlák -ega -a **m** tlak, ki ga zaradi težnostnega privlaka Zemlje povzroča del ozračja nad določeno točko **S:** zračni pritísk
ang.: atmospheric pressure

zračno zrcáljenje -ega -a **s** → fátamorgána

zràk zráka **m** plinska zmes, v kateri približno 3/4 mase predstavlja dušik in 1/4 kisik, vsebuje pa še manjše količine nekaterih drugih plinov
ang.: air

z්රnati snég -ega -á **m** rahle padavine v obliki belih neprozornih ledenih delcev s premerom manj kot 1 mm
ang.: snow grains

žívni snég -ega -á **m** → vêjavica

živosrebrni barométer -ega -tra **m**
barometer, s katerim se zračni tlak meri z višino živosrebrnega stolpca v cevi, ki je v zgornjem delu brez zraka, spodnji del stolpca pa je v stiku z ozračjem
ang.: mercury barometer

živosrebrni termométer -ega -tra **m**
kapljevinski termometer z živim srebrom, ki se uporablja za merjenje trenutne ali najvišje temperature zraka
ang.: mercury-in-glass thermometer

žléd -a **m** prozorna obloga ledu na objektih, ki nastane s primrzovanjem dežja na podlago s temperaturo pod lediščem ali podhlajenih dežnih kapelj
ang.: glaze, glaze ice

Računalniški terminološki slovar

aktivna fróna úre -e -e -- ž fronta ure, ko digitalno vezje prebere vhodne podatke ali spremeni svojo izhodno vrednost
ang.: active clock edge

algorítem enákih prèdznákov -tma -- -- m vsebnostni test za pravilno orientirane konveksne mnogokotnike, pri katerem se ugotovi, na kateri strani robov mnogokotnika se nahaja testirana točka
S: orientacijska metoda
ang.: dot product containment test

algorítem GJK -tma -- [gəjəkə] m iterativni postopek za izračun najkrajše razdalje med dvema konveksnima geometrijskima objektoma, ki uporablja njune podporne funkcije za določitev najbolj oddaljene točke na posameznem geometrijskem objektu v opazovani smeri
ang.: GJK distance algorithm, Gilbert-Johnson-Keerthi distance algorithm

algorítem klínov -tma -- m vsebnostni test za konveksne mnogokotnike, ki ravnino in mnogokotnik razdeli v kline in določi, na kateri strani roba mnogokotnika leži testirana točka
ang.: wedge method

algorítem pôltráka -tma -- m vsebnostni test, pri katerem se preštejejo presečišča med robovi mnogokotnika in poljubno usmerjenega poltraka, potegnjenega iz testirane točke
ang.: ray-crossing algorithm

algorítem s prebírno prémico -tma -- -- -- m algorítem, ki uporablja premico, ki drsi preko ravnine, in zabeleži vsak njen stik z geometrijskimi objekti v ravnini, glede na tip stika pa se osveži pripadajoča podatkovna struktura **S:** prelèt ravníne
ang.: sweep line algorithm, plane sweep

algorítem skôka in sprehóda -tma -- -- -- m iterativni postopek za določanje

elementa, npr. trikotnika v trikotniški mreži, ki vsebuje opazovano točko, pri katerem se iskanje začne v elementu, ki je med naključno izbranimi elementi točki najbližje, nato pa se nadaljuje po sosednjih elementih, pri čemer vrstni red premikanja določa najkrajša razdalja elementa do opazovane točke
ang.: jump-and-walk algorithm

algorítem vsôte kótov -tma -- -- m vsebnostni test, pri katerem se seštevajo koti med sosednjimi poltraki, potegnjenimi iz testirane točke v vsa oglišča mnogokotnika
ang.: angle summation algorithm

algorítem za poenostávitév lómljenke -tma -- -- -- m algorítem za zmanjševanje nivoja podrobnosti lomljenke, pri katerem se izločijo točke, ki so glede na druge bližje opazovanemu delu lomljenke, da se čim bolj ohrani prvotna oblika geometrijskega objekta
ang.: polyline simplification algorithm

API -ja [ápi] m ↔ aplikácijski prográmski vmésnik

aplikácijski prográmski vmésnik -ega -ega -a m vmesnik, ki računalniškemu programu omogoča uporabo funkcionalnosti drugega računalniškega programa
K: API
ang.: application programming interface, API

atómična operácija -e -e ž operacija, ki se izvede kot nedeljiva enota, in sicer se izvede v celoti ali pa se sploh ne izvede, pri čemer vmesnih stanj ni mogoče opazovati ali nanje vplivati
ang.: atomic operation

bájtna kóda -e -e ž nabor ukazov, ki so namenjeni za izvajanje v tolmaču ali navideznem stroju
ang.: bytecode

blóčni komentár -ega -ja **m** →
vèčvrstíčni komentár

brezdélna nít -e níti **ž** nit operacijskega sistema, ki je vedno pripravljena za izvajanje, vendar se izvaja samo takrat, ko za izvajanje ni pripravljena nobena druga nit, s čimer preprečuje, da bi procesor ostal neizkoriščen
ang.: idle thread

Church-Turingova téza -e -e [čárč tjúringova] **ž** trditev, po kateri sta intuitivna pojma računanja in izračunljivosti povsem opisana z matematično definiranimi pojmom računanja in izračunljivosti na Turingovem stroju **S:** Churcheva hipotéza, téza o izračunljivosti
ang.: Church-Turing thesis, computability thesis

Churcheva hipotéza -e -e [čárčeva] **ž**
→ Church-Turingova téza

datagrám -a **m** osnovna enota prenosa podatkov med napravami v računalniškem omrežju, ki uporabljajo paketno usmerjanje brez vzpostavljene povezave, npr. s protokolom UDP
ang.: datagram

datotéčni opisnik -ega -a **m** podatkovna struktura v jedru operacijskega sistema, ki vsebuje informacije o datoteki, ki jo uporablja določen proces **S:** nadzórni blók datotéke
ang.: file descriptor, file control block

délovni pomnílnik -ega -a **m** pomnilnik, v katerem se med izvajanjem programov začasno shranjujejo podatki in ukazi, ki jih centralna procesna enota potrebuje za trenutno izvajanje, in katerega tipičen predstavnik je RAM
ang.: working memory

désna strán produkcie -e -í -- **ž** stavčna oblika, ki je na desni strani produkcije in ob uporabi produkcije nadomesti stavčno obliko na levi strani produkcije
ang.: right-hand side of a production

désno združljívi mējni zaporedji -- -ih -ih -ij **s dv.** mejni zaporedji, ki med delovanjem dvosmernega končnega avtomata nastaneta na levi in desni strani posamezne celice vhodnega

traku, ko avtomat to celico prečka v desno smer
ang.: right-matching pairs of crossing sequence

désno lineárna gramátika -- -e -e **ž** linearna gramatika, pri kateri se lahko vmesni simbol na desni strani produkcije pojavi le na koncu desne strani produkcije **S:** désno regulárna gramátika
ang.: right-linear grammar, right-regular grammar

désno regulárna gramátika -- -e -e **ž** → désno lineárna gramátika

determinístični kônčni avtomát -ega -ega -a **m** končni avtomat s funkcijo prehodov, ki enolično določa vsak njegov naslednji korak delovanja **K:** DKA
ang.: deterministic finite automaton, deterministic finite-state automaton, deterministic finite-state machine, DFA, DFSM

determinístični lineárno omejëni avtomát -ega -- -ega -a **m** linearno omejeni avtomat s funkcijo prehodov, ki enolično določa vsak njegov naslednji korak delovanja **K:** DLOA
ang.: deterministic linear bounded automaton, DLBA

determinístični skladôvni avtomát -ega -ega -a **m** skladovni avtomat s funkcijo prehodov, ki enolično določa vsak njegov naslednji korak delovanja **K:** DSA
ang.: deterministic pushdown automaton, DPA

determinístični Turingov strôj -ega -ega strôja [tjúringov] **m** Turingov stroj s funkcijo prehodov, ki enolično določa vsak njegov naslednji korak delovanja **K:** DTS
ang.: deterministic Turing machine, DTM

diagonálni jêzik -ega -íka **m** formalni jezik, ki vsebuje opise vseh Turingovih strojev, ki ne sprejmejo svojega lastnega opisa
ang.: diagonalization language, diagonal language

diagrám prehódvov -a -- **m** grafična upodobitev funkcije prehodov, ki prikazuje stanja in prehode med njimi glede na simbole, ki jih bere avtomat
ang.: transition diagram

digitálni modél reliéfa -ega -a -- m
prostorska predstavitev topografskih
značilnosti Zemljinega površja, pri kateri
se ne upoštevajo drevesa, stavbe in drugi
objekti

ang.: digital terrain model, DTM

digitálni modél višín -ega -a -- m
prostorska predstavitev topografskih
značilnosti Zemljinega površja v obliki 2,5D
mreže

ang.: digital elevation model, DEM

diskôvna partícija -e -e ž del prostora
zunanjega pomnilnika, ki ga operacijski
sistem obravnava kot samostojno in
od ostalih delov ločeno enoto za
shranjevanje podatkov **S**: diskôvni
razdélék

ang.: disk partition

diskôvni razdélék -ega -lka m →
diskôvna partícija

DKA -- [dákáá] m ↔ determinístični kônčni
avtomát

DLOA -- [dè loá] m ↔ determinístični
lineárno omejení avtomát

dodeljêni pomnílnik -ega -a m prostor
v pomnilniku, ki ga operacijski sistem
nameni procesu za shranjevanje podatkov
med izvajanjem

ang.: allocated memory

dodeljeválnik -a m komponenta operacij-
skega sistema, ki izbranemu procesu ali niti
v uporabo preda vir, npr. procesor, s čimer
omogoči izvajanje procesa ali niti

ang.: dispatcher

dokumentácija prográma -e -- ž opis
zasnove, zgradbe in delovanja programa, ki
programerju omogoča lažje razumevanje
programa ter njegov nadaljnji razvoj in
vzdrževanje

ang.: program documentation

**dokumentácija prográmske
opréme** -e -- -- ž opis programske
opreme, ki običajno združuje vsaj doku-
mentacijo programov, opis uporabniških
vmesnikov in uporabniški priročnik

ang.: software documentation

dokumentácijski komentár -ega
-ja m komentar, katerega vsebina ima
natančno določeno strukturo, ki omogoča

avtomatsko generiranje dokumentacije
programa

ang.: documentation comment

drevó izpeljáv -ésa -- s urejeno drevo,
v katerem so notranja vozlišča označena
z vmesnimi simboli, listi pa s končnimi
simboli kontekstno neodvisne gramatike,
pri čemer oznake posameznega notranjega
vozlišča predstavljajo levo stran produkcije,
oznake njegovih otrok pa desno stran
produkcije

ang.: derivation tree

DSA -- [dásáá] m ↔ determinístični skladôvni
avtomát

DTS -- [dátásà] m ↔ determinístični Turingov
stròj

dvósmérni kônčni avtomát -ega
-ega -a m končni avtomat, katerega funkcija
prehodov poleg naslednjega stanja določa
tudi, ali se bo v naslednjem koraku branje
nadaljevalo na predhodni ali naslednji celici
vhodnega traku

ang.: two-way finite automaton

**dvoúmna kontéktstno nèodvísna
gramátika** -e -- -e -e ž kontekstno
neodvisna gramatika, pri kateri obstaja
vsaj ena beseda njenega jezika, za katero
obstajata dve različni drevesi izpeljav

ang.: ambiguous grammar

**dvoúmni kontéktstno nèodvísni
jêzik** -ega -- -ega -íka m kontekstno
neodvisni jezik, ki ga generirajo le dvoumne
kontekstno neodvisne gramatike

ang.: inherently ambiguous context-free
language

enôtska prodúkcija -e -e ž produkcija
gramatike, ki ima na levi strani in na desni
strani en sam vmesni simbol

ang.: unit production

fíler -tra m pogoj, ki podatke razdeli na
tiste, ki mu ustrezajo, in tiste, ki mu ne
ustrezajo

ang.: filter

filtríranje obláka tóčk -a -- -- s
postopek izločanja točk iz vhodnega oblaka
točk na podlagi omejitev, podanih v filtru

ang.: point cloud filtering

formálno račúnanje -ega -a s
računanje s strogim upoštevanjem

matematičnih in logičnih pravil, ki jih je mogoče mehansko uporabljati brez človeške intuicije

ang.: formal computation

formatiranje diska -a -- s postopek priprave diskovne particije za uporabo v operacijskem sistemu, na kateri se ustvari datotečni sistem za shranjevanje podatkov

ang.: disk formatting

Fortunov algoritem -ega -tma [fortúnov] m postopek za gradnjo Voronojevih diagramov s prebirno premico, ki ji sledi mejna krivulja

ang.: Fortune's algorithm

funkcija prehódov -e -- ž **1.** funkcija v nadzorni enoti, ki določa, kako se v enem koraku delovanja avtomata spremenijo njegovo stanje in vsebine njegovih ostalih sestavnih delov, npr. traku ali sklada, s čimer se določi naslednji korak delovanja avtomata

ang.: transition function

2. predpis, ki za dano stanje in akcijo določa naslednje stanje ali verjetnostno porazdelitev po naslednjih stanjih v prostoru stanj

ang.: transition function

funkcija projekcije -e -- ž večmestna funkcija nad naravnimi števili, katere rezultat je enak argumentu, ki je določen z dodatnim parametrom funkcije

ang.: projection function

garáč -a m Turingov stroj, ki začne izračun s praznim trakom in do konca izračuna popiše več celic traku kot katerikoli drug Turingov stroj z istim številom stanj

ang.: busy beaver

garáčeva funkcija -e -e ž enomestna funkcija, katere vrednost pri argumentu n je enaka številu simbolov, ki jih pred ustavitvijo na trak izpiše garač z n stanji

ang.: busy-beaver function

generirana beséda -e -e ž niz, ki nastane z uporabo pravil postopka, določenega z računskim modelom za tvorbo besed danega formalnega jezika, npr. niz končnih simbolov, tvorjen z izpeljavo iz začetnega simbola dane gramatike, ali niz vhodnih simbolov, generiran s Turingovim strojem

ang.: generated word

generirani jêzik -ega -íka m formalni jezik, za katerega računski model določa postopek, s katerim se tvorijo besede tega jezika, npr. jezik gramatike

ang.: generated language

glajênje obláka tóčk -a -- -- s postopek filtriranja oblaka točk, s katerim se zmanjša šum v podatkih tako, da se točke projicirajo na gladke krpe

ang.: point cloud smoothing

GPE -- [gəpəé] m ↔ gráfična procésna enôta

gráfična procésna enôta -e -e -e ž procesor, namenjen izvajanju operacij za tvorbo slike, ki jo shrani v slikovni medpomnilnik in prikaže na zaslonu

K: GPE

ang.: graphics processing unit, GPU

Grahamov preglèd -ega -éda [gráhamov] m algoritem, ki konveksno lupino gradi s postopnim dodajanjem točk in odpravljanjem konkavnosti v do tedaj zgrajeni lupini

S: Grahamovo preiskováñje

ang.: Graham scan

Grahamovo preiskováñje -ega -a [gráhamovo] s → Grahamov preglèd

gramátika brez omejítev -e -- -- ž gramatika, ki jo sestavljajo abeceda končnih simbolov, abeceda vmesnih simbolov, začetni simbol in končna množica produkcij, ki imajo na levi in desni strani poljubne stavčne oblike, le da leva stran ne sme biti prazni niz

S: gramátika frázne struktúre, gramátika típa 0

ang.: unrestricted grammar, type 0 grammar, semi-Thue grammar, phrase-structure grammar

gramátika frázne struktúre -e -- -- ž → gramátika brez omejítev

gramátika típa 0 -e -- -- [níč] ž → gramátika brez omejítev

grúča -e ž skupina entitet, npr. primerov v strojnem učenju ali točk v oblaku točk, ki so si po lastnostih bolj podobne med seboj, kot so podobne entitetam v drugih skupinah

ang.: cluster

instancíranje -a s **1.** proces, ki ustvari fizično realizacijo abstraktnega pojma,

npr. konkretni objekt kot vrednost nekega razreda

ang.: instantiation

2. v računalniški grafiki večkratna uporaba grafičnega objekta, pri kateri se določene njegove lastnosti ne spreminjajo in se ponovno uporabijo za vse primerke, medtem ko se nekatere lastnosti, npr. barva ali položaj, lahko spreminjajo

ang.: instancing

inteligénca rôjev -e -- ž področje računske inteligence, ki za reševanje optimizacijskih problemov uporablja simulacijo obnašanja posameznikov v naravnih skupnostih organizmov, npr. v kolonijah mravelj ali rojih čebel, kjer koordinacija preprostih vzorcev individualnega vedenja omogoča kompleksne in učinkovite oblike sodelovanja

ang.: swarm intelligence

invêrna utežêna razdálja -e -e -e ž postopek interpolacije z določanjem nove vrednosti na podlagi obstoječih vrednosti, pri čemer imajo bližje vrednosti na določanje te vrednosti večji vpliv kot bolj oddaljene vrednosti

ang.: inverse distance weighting, IDW

iskánje po obmóčju -a -- -- s problem geometrijskega iskanja, pri katerem se obdela množica točk z namenom določanja točk, ki se nahajajo v zelenem delu iskalnega prostora

ang.: range searching

iteratívna najbližja tóčka -e -e -e ž postopek za poravnavo opazovanega oblaka točk k primarnemu oblaku točk, ki temelji na minimizaciji razdalj med točkami opazovanega in primarnega oblaka točk

ang.: iterative closest point

izbíra -e ž dvomestni operator nad formalnimi jeziki, katerega rezultat je unija obeh podanih jezikov

ang.: alternation

izhódna abecéda -e -e ž abeceda, iz katere simbolov je sestavljen opis izhodnih podatkov abstraktnega stroja

izhódni trák -ega -ú m trak, na katerega avtomat lahko le piše simbole in ki vsebuje niz, ki ga avtomat izračuna med delovanjem in predstavlja izhodne podatke

ang.: output tape

jêdrni načín -ega -a m → privilegirani načín

jêzik avtomáta -íka -- m formalni jezik, ki vsebuje nize, pri katerih avtomat z večkratno uporabo funkcije prehodov preide iz začetnega stanja v končno stanje

ang.: language of an automaton

jêzik gramátike -íka -- m formalni jezik, ki vsebuje nize končnih simbolov, za katere po dani gramatiki obstaja izpeljava iz začetnega simbola

ang.: language of a grammar

jêzik típa 0 -íka -- -- [níč] m → pôlodločljívi jêzik

jêzik típa 3 -íka -- -- [trí] m → regulárni jêzik

KA -- [kəá] m ↔ kônčni avtomát

Kleenovo zaprtje -ega -a [klínovo] s enomestni operator nad formalnimi jeziki, ki iz danega jezika ustvari jezik vseh nizov, sestavljenih iz nič ali več ponovitev nizov začetnega jezika

ang.: Kleene closure

klín -a m v računalniški grafiki del 2D prostora, ki ga omejujeta dva poltraka, potegnjena iz poljubne točke v tem prostoru

ang.: wedge

kóda primérka -e -- ž niz, v katerega kodirna funkcija preslika dani primerek odločitvenega problema

ang.: code of an instance

kodírna fúnkcija -e -e ž injektivna funkcija, ki vsakemu primerku odločitvenega problema priredi niz, sestavljen iz simbolov dane abecede, npr. vhodne abecede Turingovega stroja

ang.: coding function

kônčna konfigurácija -e -e ž → kônčni trenútni opis

kônčna tóčka -e -e ž abstrakcija računalniške naprave v računalniškem omrežju, ki sodeluje pri prenosu podatkov z drugimi napravami

ang.: endpoint

kônčni avtomát -ega -a m avtomat, ki ga sestavljata nadzorna enota s končnim številom stanj in funkcijo prehodov ter

končni vhodni trak, na katerem je niz simbolov vhodne abecede **K**: KA
ang.: finite automaton, finite-state automaton, finite-state machine, FA, FSM

kônčni avtomát z izhódom -ega -a --
-- **m** končni avtomat, ki ima v nadzorni enoti poleg funkcije prehodov dodatno funkcijo, s katero med delovanjem generira niz na izhodnem traku, npr. Moorov avtomat, Mealyjev avtomat
ang.: finite automaton with output

kônčni trenútni opis -ega -ega -a
m trenutni opis avtomata po zaključku njegovega delovanja **S**: kônčna konfigurácija
ang.: final instantaneous description, final configuration

kônčno stánje -ega -a **s** stanje, v katerem se mora nahajati nadzorna enota avtomata, da je niz na vhodnem traku sprejet
ang.: final state

konfigurácija -e **ž** → trenútni opis

konstruktívna pôlna geometrija
-e -e -e **ž** metoda za določanje geometrije objekta z Boolovimi operacijami in geometrijskimi transformacijami nad temeljnimi gradniki **S**: metoda têmejljnih gradníkov
ang.: constructive solid geometry, CSG

kontrólna enôta -e -e **ž** → krmílna enôta

konvergénca -e **ž** lastnost algoritma, ki je dosežena, ko se uspešnost modela ustali pri določenih, običajno sprejemljivi vrednosti
ang.: convergence

korutína -e **ž** element programskega jezika, najpogosteje posebna oblika podprograma, ki omogoča opis sočasnega izvajanja opravil v programu
ang.: coroutine

kriptográfska operácija -e -e **ž**
postopek, v katerem se s kriptografskim ključem preoblikujejo podatki, npr. se šifrirajo, dešifrirajo, overijo, s čimer se zagotovi določena varnostna storitev, npr. tajnost, celovitost
ang.: cryptographic operation

krmílna enôta -e -e **ž** del centralne procesne enote, ki na osnovi delovanja

končnega avtomata upravlja delovanje centralne procesne enote, pri čemer so izhodi končnega avtomata navodila za delo podatkovne enote **S**: kontrólna enôta
ang.: control unit, CU

léma o napihovánju -e -- **ž** lema, s katero se na osnovi vstavljanja točno določenih podnizov izbranega niza v ta isti niz dokaže, da nek jezik ni regularni ali kontekstno neodvisni
ang.: pumping lemma

léva strán produkcijske -e -í -- **ž** stavčna oblika, ki je na levi strani produkcije in se ob uporabi produkcije nadomesti s stavčno obliko na desni strani produkcije
ang.: left-hand side of a production

lévo združljívi mējni zaporedji
-- ih -ih -ij **s dv.** mejni zaporedji, ki med delovanjem dvosmernega končnega avtomata nastaneta na levi in desni strani posamezne celice vhodnega traku, ko avtomat to celico prečka v levo smer
ang.: left-matching pairs of crossing sequence

lévo lineárna gramátika -- -e -e
ž linearna gramatika, pri kateri se lahko vmesni simbol na desni strani produkcije pojavi le na začetku desne strani produkcije
S: lévo regulárna gramátika
ang.: left-linear grammar, left-regular grammar

lévo regulárna gramátika -- -e -e **ž**
→ lévo lineárna gramátika

lévo rekurzívna produkcijske -- -e
-e **ž** produkcija kontekstno neodvisne gramatike, pri kateri je skrajno levi simbol desne strani produkcije enak simbolu na levi strani produkcije
ang.: left-recursive production

lévo rekurzívni vmésni simból --
-ega -ega -a **m** vmesni simbol, s katerim se začne posredna leva rekurzija
ang.: left-recursive nonterminal

lineárna gramátika -e -e **ž** gramatika, pri kateri je leva stran vsake produkcije vedno sestavljena iz enega samega vmesnega simbola, desna stran pa poleg končnih simbolov vsebuje kvečjemu en vmesni simbol
ang.: linear grammar

lineárno omejëni avtomát -- -ega
-a m avtomat, ki ga sestavljajo nadzorna enota s končnim številom stanj in funkcijo prehodov, trak, katerega dolžina je omejena z zgornjo mejo, ki je sorazmerna dolžini vhodnega niza, ter okno, ki se lahko po eno celico naenkrat premika v poljubno smer in skozi katero nadzorna enota bere ali zapisuje tračne simbole **K**: LOA
ang.: linear bounded automaton, LBA

LOA -- [loá] m ↔ lineárno omejëni avtomát

mátična plôšča -e -e ž tiskano vezje, ki povezuje fizične komponente računalnika, npr. pomnilnik, procesor, grafično kartico, podporna vezja za vhodno-izhodne naprave, ter jim zagotavlja električno napajanje in omogoča medsebojno komunikacijo **S**: osnôvna plôšča
ang.: motherboard

matrika za nadzòr dostópa -e -- --
-- ž informacijski vir, ki podaja pravila za dostop uporabnikov do izbranih sistemskih in informacijskih virov, pogosto predstavljen v obliki tabele, v kateri vrstice predstavljajo uporabnike, stolpci sistemske in informacijske vire, posamezne celice tabele pa obseg njihove uporabe
ang.: access control matrix

Mealyjev avtomát -ega -a [mílijev] m končni avtomat z izhodom, pri katerem je niz na izhodnem traku odvisen od zaporedja prehodov, ki jih opravi avtomat med branjem niza na vhodnem traku
ang.: Mealy automaton, Mealy machine

mêjna krivúlja -e -e ž povezani odseki parabol, ki določajo območje, v katerem se gradi Voronojev diagram
ang.: beach line

mêjno zaporedje -ega -a s zaporedje stanj, v katerih se avtomat med delovanjem premakne z ene celice na drugo, njej sosednjo celico
ang.: crossing sequence

menjáva níti -e -- ž → preklòp níti

menjáva okólja -e -- s → preklòp okólja

menjáva procésa -e -- ž → preklòp procésa

metóda têmeljnih gradníkov -e -- --
ž → konstruktívna pôlna geometrija

metóda trakôv -e -- ž vsebnostni test, ki temelji na razdelitvi mnogokotnika v trakove, v katerih se uporablja algoritem poltraka
ang.: swath method

mónitor -ja m **1.** izhodna naprava, ki prikazuje slike, ustvarjene z grafično kartico, na zaslonu
ang.: monitor
2. mehanizem za medprocesno sinhronizacijo, ki vsebuje podprograme in zagotavlja medsebojno izključevanje pri njihovem sočasnem izvajanju
ang.: monitor

monomórfna kóda -e -e ž programska koda, ki se izvaja na vrednostih enega, vnaprej določenega podatkovnega tipa
ang.: monomorphic code

Moorov avtomát -ega -a [múrov] m končni avtomat z izhodom, pri katerem je niz na izhodnem traku odvisen od zaporedja stanj, skozi katera prehaja avtomat med branjem niza na vhodnem traku
ang.: Moore automaton, Moore machine

mréža nèpravílnih trikótnikov -e -- -- ž trikotniška mreža, namenjena predstavitvi zvezne površine geometrijskega objekta s trikotniki poljubnih oblik, ki se ne prekrivajo
ang.: triangulated irregular mesh

nabòr podatkov -ôra -- m → podatkovna množica

nadzórna enôta -e -e ž sestavni del avtomata, ki je v vsakem trenutku v enem od končno mnogo stanj in vsebuje funkcijo prehodov, s katero usmerja delovanje ostalih sestavnih delov avtomata
ang.: finite control, control unit

nadzórni blók datotéke -ega -a -- m → datotéčni opisnik

naláganje prográma -a -- s postopek, pri katerem se izvršljivi program prenese iz zunanega pomnilnika v glavni pomnilnik, kjer se pripravi za izvajanje
ang.: program loading

navídezno lokálno račúnálniško omréžje -ega -ega -ega -a s del lokalnega računalniškega omrežja na povezovalni plasti v modelu ISO/OSI, v katerega so

vkjučene naprave, ki si delijo lokalno računalniško omrežje z vanj povezanimi napravami

ang.: virtual local area network, VLAN

navijanje -a s nastavitvev računalniške komponente, običajno procesorja ali grafične kartice, da deluje pri višji frekvenci od tovarniško določene z namenom povečanja zmogljivosti, kar lahko povzroči pregrevanja, nestabilnosti, večjo porabo energije, hitrejšo izrabo

ang.: overclocking

nèdeterministični kônčni avtomát

-ega -ega -a m končni avtomat s funkcijo prehodov, ki dopušča, da se posamezni korak delovanja izvede na končno mnogo različnih načinov **K:** NKA

ang.: nondeterministic finite automaton, nondeterministic finite-state automaton, nondeterministic finite-state machine, NFA, NFSM

nèdeterministični kônčni

avtomát s tíhimi prehódi -ega

-ega -a -- -- -- m → nèdeterministični kônčni avtomát z ϵ -prehódi

nèdeterministični kônčni

avtomát z ϵ -prehódi -ega -ega -a

-- -- [épsilon] m nedeterministični končni avtomat, ki dopušča, da se po opravljenem koraku delovanja branje ne nadaljuje na naslednji celici vhodnega traku, temveč se v naslednjem koraku ponovno uporabi trenutna celica

S: nèdeterministični kônčni avtomát s tíhimi prehódi **K:** ϵ -NKA

ang.: nondeterministic finite automaton with ϵ -moves, nondeterministic finite-state automaton with ϵ -moves, nondeterministic finite-state machine with ϵ -moves, ϵ -NFA, ϵ -NFSM

nèdeterministični lineárno

omejèni avtomát -ega -- -ega -a

m linearno omejeni avtomat s funkcijo prehodov, ki dopušča, da se posamezni korak delovanja izvede na končno mnogo različnih načinov **K:** NLOA

ang.: nondeterministic linear bounded automaton, NLBA

nèdeterministični skladòvni

avtomát -ega -ega -a m skladovni

avtomat s funkcijo prehodov, ki dopušča,

da se posamezni korak delovanja izvede na končno mnogo različnih načinov **K:** NSA

ang.: nondeterministic pushdown automaton, NPA

nèdeterministični Turingov stròj

-ega -ega stròja [tjúringov] m Turingov stroj s funkcijo prehodov, ki dopušča, da se posamezni korak delovanja izvede na končno mnogo različnih načinov **K:** NTS

ang.: nondeterministic Turing machine, NTM

nèdosegljivi simból -ega -a m simbol,

ki se ne pojavi v nobeni stavčni obliki, ki je izpeljiva iz začetnega simbola kontekstno neodvisne gramatike

ang.: non-reachable symbol

nèdvoúmna kontékstno

nèodvísna gramátika -e -- -e -e ž

kontekstno neodvisna gramatika, pri kateri za vsako besedo njenega jezika obstaja natanko eno drevo izpeljav

ang.: unambiguous grammar

nèkônčni simból -ega -a m → vmésni

simból

nèodločljivi jèzik -ega -fka m formalni

jezik, za katerega ne obstaja Turingov stroj, ki bi za vse nize tega jezika izračunal odgovor da, za vse ostale nize pa bi izračunal odgovor ne ali pa se izračun ne bi nikoli končal

ang.: undecidable language

nèposrédna léva rekúrzija -e -e -e

ž skrajno leva izpeljava, pri kateri se dani vmesni simbol v enem koraku razvije v stavčno obliko, v kateri nastopa na prvem mestu

ang.: direct left recursion

nèpotrébni simból -ega -a m simbol

kontekstno neodvisne gramatike, ki je neustavljivi simbol ali nedosegljivi simbol

ang.: useless symbol

nèprivilegírani načín -ega -a m način

delovanja procesorja, v katerem je dostop do sistemskih virov omejen in je dovoljeno izvajanje le določenega nabora strojnih ukazov, npr. aritmetično-logičnih ukazov **S:** uporabniški način

ang.: unprivileged mode, user mode

nèustavljivi simból -ega -a m vmesni

simbol kontekstno neodvisne gramatike,

ki se po nobeni izpeljavi ne razvije v niz končnih simbolov

ang.: unrealizable symbol, unproductive symbol, non-generating symbol

nèveljávni izračún -ega -a **m** zaporedje trenutnih opisov avtomata, ki je neskončno ali pri katerem na prvem mestu ni začetnega trenutnega opisa ali na zadnjem mestu ni končnega trenutnega opisa ali pa obstaja trenutni opis, razen prvega, ki ne nastane iz prejšnjega trenutnega opisa z enim korakom delovanja avtomata

ang.: invalid computation

nevrónski jezikòvni modél -ega -ega -a **m** nevronska mreža, naučena s samonadzorovanim učenjem, ki napoveduje naslednjo, predhodno ali poljubno manjkajočo besedo v besedilu na podlagi sobesedila

ang.: neural language model

nizkonivójska prográmska

opréma -e -e -e **ž** programska oprema, ki neposredno upravlja s strojno opremo in izkorišča njene specifične lastnosti ter zagotavlja osnovne funkcionalnosti računalniške naprave

ang.: low-level software

NKA -- [nəkəá] **m** ↔ nèdeterminístični kònčni avtomát

NLOA -- [nə loá] **m** ↔ nèdeterminístični lineárno omejëni avtomát

normálna oblíka po Chomskem

-e -e -- -- [čómskem] **ž** oblika kontekstno neodvisnih gramatik, pri kateri ima vsaka produkcija na svoji desni strani en končni simbol ali dva vmesna simbola

ang.: Chomsky normal form

NSA -- [nəsəá] **m** ↔ nèdeterminístični skladòvni avtomát

NTS -- [nətəsə] **m** ↔ nèdeterminístični Turingov stròj

odločeválnik -a **m** Turingov stroj, ki v končnem številu korakov ugotovi, ali vhodni niz pripada danemu formalnemu jeziku ali ne

ang.: decider, total Turing machine

odločljívi jêzik -ega -íka **m** formalni jezik, za katerega obstaja Turingov stroj, ki za

vse nize tega jezika izračuna odgovor da, za vse ostale nize pa izračuna odgovor ne

S: rekurzívni jêzik

ang.: decidable language, recursive language, Turing-decidable language

odločljívi problém -ega -a **m** odločitveni problem, katerega kode pozitivnih primerkov tvorijo odločljivi jezik

ang.: decidable problem

òkno -a **s 1.** območje grafičnega uporabniškega vmesnika, običajno pravokotne oblike in uokvirjeno, ki je namenjeno prikazu vsebine programa

ang.: window

2. del računskega modela, skozi katerega nadzorna enota računskega modela vpiše simbol v celico na traku ali prebere simbol iz celice na traku

ang.: window

okóljska spremenljivka -e -e **ž**

vrednost, dostopna procesom, ki je namenjena pridobivanju informacij ter prilagajanju delovanja operacijskega sistema in sistemske programske opreme, npr. spremenljivka PATH

ang.: environment variable

omréžna kártica -e -e **ž** razširitvena

kartica, ki omogoča žično ali brezžično povezavo računalnika z drugimi napravami v računalniškem omrežju

ang.: network card, network interface card, NIC

omréžna vráta -ih vrát **s mn.** numerični identifikator z vrednostjo med 0 in 65535, ki se v napravah, povezanih v računalniško omrežje, uporablja za usmerjanje komunikacije na prenosni plasti s protokoloma TCP in UDP

ang.: network port

operátor nèomejëne minimizácije

-ja -- -- **m** enomestni operator nad večmestnimi funkcijami nad naravnimi števili, katerega rezultat je večmestna funkcija nad naravnimi števili, katere vrednost je enaka najmanjši vrednosti, pri kateri ima podana funkcija vrednost 0, bodisi je nedefinirana, če so vrednosti podane funkcije povsod različne od 0

S: μ -operátor

ang.: unbounded minimization operator, unbounded search operator, μ -operator

operátor primitívne rekúrzije -ja --
-- m dvomestni operator nad večmestnimi funkcijami nad naravnimi števili, katerega rezultat je večmestna funkcija nad naravnimi števili, ki deluje kot vnaprej določeno število zaporednih ponovitev izračuna druge podane funkcije nad rezultatom izračuna prve podane funkcije
S: p-operátor
ang.: primitive recursion operator, p-operator

operátorska gramátika -e -e ž
kontekstno neodvisna gramatika brez ε-produkcij, pri kateri med poljubnima vmesnima simboloma na desni strani vsake produkcije stoji vsaj en končni simbol
ang.: operator grammar

orientácijska metóda -e -e ž →
algorítem enákih prèdznákov

osnôvna oblíka -e -e ž → temeljni gradník

osnôvna plôšča -e -e ž → mátična plôšča

ostránjévánje na zahtévo -a -- -- s
upravljanje navideznega pomnilnika, pri katerem se stran naloži iz zunanega pomnilnika v glavni pomnilnik šele, ko je potrebna za izvajanje programa
ang.: demand paging

ovíti podátkovni típ -ega -ega -a m
podatkovni tip, katerega vrednosti so hranjene v vrednostih ovojnega podatkovnega tipa
ang.: wrapped data type

particioníranje díska -a -- s postopek razdelitve prostora zunanega pomnilnika na enega ali več delov, ki jih operacijski sistem obravnava kot samostojne enote za shranjevanje podatkov
ang.: disk partitioning

perióda úre -e -- ž časovni interval med dvema enakima prehodoma ure, najpogosteje iz nizke v visoko vrednost
ang.: clock period

podátkovna mnóžica -e -e ž skupek primerov, ki se uporablja pri reševanju danega problema s strojnim učenjem
S: nabòr podátkov
ang.: dataset

podátkovna zbirka -e -e ž 1. abstraktni podatkovni tip, ki hrani skupino elementov, običajno istega podatkovnega tipa
ang.: collection
2. → podatkovna báza

podedována kóda -e -e ž programska koda, ki se še uporablja, a je proizvajalec ne vzdržuje več, in za katero testi za ugotavljanje pravilnosti delovanja niso več na voljo
ang.: legacy code

podedováni sistém -ega -a m sistem, npr. operacijski, programski, informacijski, ki se še uporablja, a je njegovo vzdrževanje in podporo proizvajalec že opustil
ang.: legacy system

pòdizràz -áza m izraz, ki je del drugega izraza
ang.: subexpression

polimorfizáciya -e ž prevajanje, pri katerem se prevajalnik z generiranjem polimorfne kode izogiba monomorfizaciji in s tem doseže krajši prevod izvirne kode
ang.: polymorphization

polimórfna kóda -e -e ž programska koda, ki se izvaja na vrednostih različnih podatkovnih tipov
ang.: polymorphic code

pòlodločljívi jêzik -ega -íka m formalni jezik, ki ni odločljivi, a zanj obstaja Turingov stroj, ki za vse nize tega jezika izračuna odgovor da, za vse ostale nize pa izračuna odgovor ne ali pa se izračun nikoli ne konča
S: Turingov jêzik, jêzik típa 0
ang.: Turing-recognizable language, semi-decidable language, recursively enumerable language, Turing-acceptable language

pòlprôstor -óra m ena izmed polovic prostora, ki ga razdeli ravnina v evklidskem prostoru
ang.: half-space

pomnílniški číp -ega -a m integrirano vezje, ki shranjuje podatke in ukaze ter deluje kot pomnilnik ali del pomnilnika
ang.: memory chip

pomnílniški dostòp -ega -ópa m operacija, pri kateri centralna procesna enota bere podatke iz pomnilnika ali jih vanj piše
ang.: memory access

pomnilniški modul -ega -a **m** tiskano vezje s pomnilniškimi čipi vrste RAM, ki se vstavi v režo na matični plošči, kjer deluje kot del delovnega pomnilnika
ang.: memory module

pomnilniški objekt -ega -a **m** del pomnilnika, ki se uporablja za shranjevanje podatkov ali programske kode in do katerega program lahko dostopa ter z njim upravlja
ang.: memory object

pomnilniški prôstor -ega -ôra **m** obseg pomnilniških naslovov, ki jih lahko sistem ali proces uporablja za shranjevanje podatkov ali programov
ang.: memory space

ponôvno vzôrčenje oblâka tóčk -ega -a -- -- **s** vzôrčenje, pri katerem se zmanjša količina točk v oblaku točk zaradi hitrejše obdelave, pri čemer se ohranita enakomerna porazdeljenost točk in oblika geometrijskega objekta, odstrani pa se šum
ang.: point cloud resampling

posrédna léva rekúrziija -e -e -e **ž** skrajno leva izpeljava, pri kateri se dani vmesni simbol v enem ali več korakih razvije v stavčno obliko, v kateri nastopa na prvem mestu
ang.: indirect left recursion

póзитivno Kleenovo zaprôtje -ega -ega -a [klínovo] **s** enomestni operator nad formalnimi jeziki, katerega rezultat je jezik, v katerem so vsi nizi sestavljeni iz ene ali več ponovitev nizov podanega jezika
ang.: positive Kleene closure

prázni níz -ega -a **m** niz, ki ne vsebuje nobenega simbola
ang.: empty string

prázni típ -ega -a **m** podatkovni tip, katerega množica vrednosti ne vsebuje nobene vrednosti
ang.: void type

prebírna prémica -e -e **ž** navidezna vodoravna ali navpična premica, ki se premika skozi množico točk v ravnini in predstavlja mejo med obdelanimi in neobdelanimi točkami
ang.: sweep line

prèdpomnilniški dostòp -ega -ôpa **m** dostop do podatkov ali ukazov

v predpomnilniku, ki omogoča hitrejše izvajanje programov z zmanjšanjem števila pomnilniških dostopov, ki potekajo počasneje
ang.: cache access

prekinítvena števílka -e -e **ž** indeks za iskanje prekinitvenega vektorja v prekinitveni vektorski tabeli, ki ga običajno generira prekinitveni krmilnik na osnovi signala iz vhodno-izhodne enote, lahko pa ga določi tudi program
ang.: interrupt number

prekinítveni krmílnik -ega -a **m** strojna komponenta, ki sprejema zahteve za prekinitve iz vhodno-izhodnih naprav in jih posreduje centralni procesni enoti, pri tem pa omogoča prioriteto obravnavo prekinitvev, maskiranje prekinitvev, identifikacijo naprave
ang.: interrupt controller

preklòp níti -ôpa -- **m** postopek, pri katerem operacijski sistem niti, ki se trenutno izvaja, odvzame procesor in ga dodeli drugi niti istega procesa **S:** menjáva níti
ang.: thread switch

preklòp okólja -ôpa -- **m** postopek, pri katerem operacijski sistem trenutno stanje procesorja, povezano z izvajanjem določenega procesa ali niti, shrani, ker se njegovo izvajanje začasno ustavi, nato pa se obnovi stanje procesorja, povezano z izvajanjem drugega procesa ali niti **S:** menjáva okólja
ang.: context switch

preklòp procésa -ôpa -- **m** postopek, pri katerem operacijski sistem procesu, ki se trenutno izvaja, odvzame procesor in ga dodeli drugemu procesu **S:** menjáva procésa
ang.: process switch

prelèt ravníne -éta -- **m** → algorítem s prebírno prémico

prêrok -ôka **m** dodatek Turingovemu stroju, s katerim lahko ta na vprašanje, ali niz na traku desno od okna pripada danemu formalnemu jeziku, v enem koraku odgovori z da ali ne
ang.: oracle

primitív -a **m** → têmejni gradnik

privilegirani način -ega -a **m** način delovanja procesorja, v katerem ni omejitev dostopa do sistemskih virov in je omogočeno izvajanje vseh strojnih ukazov
S: jêdrni način
ang.: privileged mode, kernel mode

problém ustavitve -a -- **m** → problém ustavljalnosti

problém ustavljalnosti -a -- **m** odločitveni problem, pri katerem se ugotavlja, ali se izračun danega Turingovega stroja na poljubnem vhodnem nizu konča v končnem številu korakov
S: problém ustavitve
ang.: halting problem

prodúkcija -e **ž** pravilo, ki je sestavljeno iz dveh stavčnih oblik in določa, da se lahko prva stavčna oblika v neki daljši stavčni obliki nadomesti z drugo stavčno obliko
ang.: production, production rule

programska kóda -e -e **ž** zapis programa v programskem, zbirnem ali strojnem jeziku
ang.: program code

próženje izjéme -a -- **s** akcija, s katero se preusmeri izvajanje programa na eno izmed mest v programu, kjer se razreši razlog za preusmeritev, npr. napaka ali nedopustna situacija
ang.: exception throwing

računalniška organizácija -e -e **ž** sistem, ki opisuje zgradbo in nizkonivojsko implementacijo računalnika, ki jo določi razvijalec strojne opreme
ang.: computer organization, micro-architecture

računalniška várnost -e -i **ž** nabor postopkov in ukrepov, s katerimi se zaščitijo računalniški sistemi in komponente pred nepooblaščenim dostopom, izgubo podatkov, motnjami v delovanju, zlonamerno programsko opremo in drugimi grožnjami
ang.: computer security

račúnska zahtévnost -e -i **ž** **1.** lastnost računskega problema, ki pove, kolikšna količina virov zadostuje za izračun rešitve vsakega njegovega primerka dane velikosti
S: račúnska kompléksnost
ang.: computational complexity

2. lastnost algoritma, ki pove, kolikšna količina virov zadostuje za izvedbo algoritma pri vhodnih podatkih dane velikosti
S: račúnska kompléksnost
ang.: computational complexity

ravnínski gráf -ega -a **m** graf, ki se lahko nariše v ravnini s točkami, ki predstavljajo vozlišča, in črtami, ki predstavljajo povezave, tako, da se nobeni dve črti ne sekata
ang.: planar graph

razgradljívi simból -ega -a **m** vmesni simbol kontekstno neodvisne gramatike, iz katerega se po izpeljavi lahko razvije prazni niz
ang.: nullable symbol

razšírjena von Neumannova arhitektúra -e -- -e -e [von nômjanova] **ž** računalniška arhitektura, ki temelji na von Neumannovi arhitekturi, a vključuje tudi novejša elemente, npr. cevovod, predpomnilnik, navidezni pomnilnik, večjedrni procesor, pospeševalnik, grafično procesno enoto, ki povečajo hitrost in učinkovitost računalnika
ang.: extended von Neumann architecture

regulárna gramátika -e -e **ž** gramatika, ki je levo linearna ali desno linearna
ang.: regular grammar

regulárni izràz -ega -áza **m** izraz, ki opiše formalni jezik s končno mnogo operatorji stika, izbire in Kleenovega zaprtja nad jeziki z največ eno besedo
ang.: regular expression

regulárni jêzik -ega -íka **m** formalni jezik, ki je opisan z regularnim izrazom, ki ga sprejme končni avtomat ali ga generira regularna gramatika
S: jêzik típa 3
ang.: regular language

rekonstrúcijska napáka -e -e **ž** razlika med vhodnimi podatki in podatki, ki jih model, npr. samokodirnik, generira iz značil, pridobljenih iz teh vhodnih podatkov, ter je običajno izražena kot kvantitativna mera, npr. srednja kvadratna napaka med vhodnimi in generiranimi podatki
ang.: reconstruction error

rekurzívni jêzik -ega -íka **m** → odločljívi jêzik

relácijska podatkovna báza -e -e -e
ž podatkovna baza, v kateri so podatki organizirani v tabele, vrstice in stolpce, kar omogoča enostaven vpogled v njihove lastnosti **S**: relácijska podatkovna zbirka
ang.: relational database

relácijska podatkovna zbirka -e -e
-e ž → relácijska podatkovna báza

SA -- [səá] m ↔ skladôvni avtomát

seznam za kontrolo dostopa -a -- --
-- m → seznam za nadzôr dostopa

seznam za nadzôr dostopa -a -- --
-- m implementacija nadzora dostopa, pri kateri se za vsak sistemski ali informacijski vir ter obseg njegove uporabe navede seznam upravičenih uporabnikov in se izvaja kot stolpcični vpogled v matriko za nadzor dostopa **S**: seznam za kontrolo dostopa
ang.: access control list, ACL

simulácija oblačíl -e -- ž postopek, pri katerem se 3D modelirajo in animirajo oblačila skozi čas, pri čemer se upoštevajo zunanje sile, npr. trki med telesom in oblačilom, gravitacija, veter **S**: simulácija tkanín
ang.: cloth simulation, cloth modeling

simulácija tkanín -e -- ž → simulácija oblačíl

sistémski vír -ega -a m fizična ali navidezna komponenta računalniškega sistema, do katere operacijski sistem omogoča dostop računalniškim programom preko časovne ali prostorske souporabe, npr. procesor, pomnilnik, datoteka, mrežna povezava
ang.: system resource

sistémsko vodílo -ega -a s skupek povezav, ki povezuje osnovne komponente računalnika, in sicer CPE, pomnilnik in vhodno-izhodne naprave, ter omogoča prenos podatkov, naslovov in krmilnih signalov med njimi
ang.: system bus

sklád skláda m **1.** abstraktni podatkovni tip, ki hrani zaporedje elementov z možnostjo dodajanja in odstranjevanja elementa samo na vrhu zaporedja
ang.: stack

2. del računskega modela, sestavljen iz zaporedja enakih, končno velikih celic, med katerimi prva predstavlja dno, zadnja pa vrh, na katerem se izvajajo operacije dodajanja, odvzemanja in branja podatka
ang.: stack

skladôvni avtomát -ega -a m avtomat, ki ga sestavljajo nadzorna enota s končnim številom stanj in funkcijo prehodov, končni vhodni trak z nizom vhodnih simbolov ter sklad, ki se uporablja kot pomožni pomnilnik in v katerega nadzorna enota lahko zapisuje ali iz njega bere simbole
K: SA
ang.: pushdown automaton, PA

skladôvni simból -ega -a m simbol, ki ga skladovni avtomat hrani v posamezni celici sklada
ang.: stack symbol

skrájno desna izpeljava -- -e -e ž izpeljava, pri kateri se na vsakem koraku uporabi produkcija za nadomestitev najbolj desnega vmesnega simbola v stavčni obliki
ang.: rightmost derivation

skrájno léva izpeljava -- -e -e ž izpeljava, pri kateri se na vsakem koraku uporabi produkcija za nadomestitev najbolj levega vmesnega simbola v stavčni obliki
ang.: leftmost derivation

soglásje naključnih vzorcev -a -- -- s postopek za določanje parametrov geometrijske oblike, iskane v množici podatkov, ki lahko vsebujejo osamelce
ang.: random sample consensus, RANSAC

splôšno rekurzívna fúnkcija -- -e -e ž večmestna funkcija nad naravnimi števili, ki je opisana s končno mnogo operatorji kompozicije, primitivne rekurzije in neomejene minimizacije nad konstantno funkcijo, funkcijo neposrednega naslednika in funkcijo projekcije **S**: μ -rekurzívna fúnkcija
ang.: general recursive function

sprejem s kônčnim stánjem -éma -- -- m sprejem, pri katerem avtomat razpozna vhodni niz kot besedo formalnega jezika s tem, da doseže končno stanje
ang.: acceptance by final state

sprejem s práznim skládom -éma -- -- m sprejem, pri katerem skladovni

avtomat razpozna vhodni niz kot besedo formalnega jezika s tem, da s sklada odstrani vse simbole

ang.: acceptance by empty stack, acceptance by null stack

sprejeta beséda -e -e ž niz, ki je s postopkom, določenim z računskim modelom, razpoznan kot element formalnega jezika, npr. niz, pri katerem avtomat ali Turingov stroj z uporabo funkcije prehodov preide iz začetnega stanja v eno izmed končnih stanj

ang.: accepted word

sprejéti jêzik -ega -íka m formalni jezik, za katerega računski model določa postopek, s katerim se lahko za vsak vhodni niz ugotovi, ali pripada temu jeziku ali ne, npr. jezik avtomata, jezik Turingovega stroja

ang.: accepted language

statístični jezikôvni modél -ega -ega -a m jezikovni model, ki na podlagi frekvence sosednjih besed v nekem korpusu besedil napoveduje naslednjo, predhodno ali poljubno manjkajočo besedo v besedilu na podlagi sobesedila

ang.: statistical language model

stávčna oblíka -e -e ž niz, ki je sestavljen iz vmesnih simbolov in končnih simbolov gramatike

ang.: sentential form

Steinerjeva tóčka -e -e [štájnerjeva] ž točka, ki ni del vhodnih točk geometrijskega problema, ampak je dodana med njegovim reševanjem za doseganje boljših rezultatov

ang.: Steiner point

Steinerjeva triangulácija -e -e [štájnerjeva] ž triangulacija, pri kateri se dodajo Steinerjeve točke, da se zagotovijo ustrezno veliki notranji koti trikotnikov

ang.: Steiner triangulation

stík -a m dvomestni operator nad formalnimi jeziki, katerega rezultat je jezik, v katerem so vsi nizi sestavljeni iz dveh nizov, pri čemer je prvi niz iz prvega podanega jezika, drugi niz pa iz drugega podanega jezika

ang.: concatenation

strógo désno lineárna gramátika

-- -- -e -e ž desno linearna gramatika, pri kateri je desna stran vsake produkcije

bodisi en končni simbol, za katerim lahko stoji vmesni simbol, bodisi prazni niz

S: strógo désno regulárna gramátika

ang.: strictly right-linear grammar, strictly right-regular grammar

strógo désno regulárna gramátika

-- -- -e -e ž → strógo désno lineárna gramátika

strógo lévo lineárna gramátika --

-- -e -e ž levo linearna gramatika, pri kateri je desna stran vsake produkcije bodisi en končni simbol, pred katerim lahko stoji vmesni simbol, bodisi prazni niz

S: strógo lévo regulárna gramátika

ang.: strictly left-linear grammar, strictly left-regular grammar

strógo lévo regulárna gramátika

-- -- -e -e ž → strógo lévo lineárna gramátika

strógo regulárna gramátika -- -e

-e ž gramatika, ki je strogo levo linearna ali strogo desno linearna

ang.: strictly regular grammar

strôjna opréma -e -e ž sklop fizičnih

komponent računalniškega sistema, ki omogočajo njegovo delovanje, npr. centralna procesna enota, pomnilnik, matična plošča, ohišje

ang.: computer hardware, hardware

strôjna prográmska opréma -e

-e -e ž nizkonivojska programska oprema za upravljanje in nadzor vhodno-izhodnih naprav ali samostojnih naprav, npr. kamere, telefona, ki je običajno shranjena v obstojnem pomnilniku, npr. BIOS, UEFI

ang.: firmware

sufíksni operátor -ega -ja m enomestni

operator, ki se zapiše za operandom

ang.: suffix operator

teló fúnkcije -ésa -- s opis delovanja

funkcije, običajno zaporedje stavkov v proceduralnih jezikih ali izraz v funkcijskih jezikih, ki skupaj s podpisom funkcije tvori celoten opis funkcije

ang.: function body

têmeljni gradník -ega -a m geometrijski

objekt, ki je osnova za gradnjo kompleksnih geometrijskih objektov, najpogosteje točka, črta ali trikotnik, v nekaterih primerih

tudi krogla ali kvader **S**: osnôvna oblîka, primitív
ang.: basic shape, primitive

téza o izračunljivosti -e -- -- ž →
Church-Turingova téza

tíhi prehòd -ega -óda **m** → ε-prehòd

tískano vézje -ega -a **s** tanka plošča iz izolacijskega materiala, na kateri so pritrjene in med seboj električno povezane različne elektronske komponente, npr. čipi, kondenzatorji, upori
ang.: printed circuit board, PCB

tráčni simból -ega -a **m** simbol, ki ga avtomat s trakom, npr. linearno omejeni avtomat ali Turingov stroj, lahko hrani v posamezni celici traku
ang.: tape symbol

transformácija razdálje -e -- -- ž
funkcija, ki vsaki točki v prostoru pripiše razdaljo do najbližjega grafičnega objekta
ang.: distance transform, distance map

trapezoidácija -e ž postopek, s katerim se mnogokotnik razdeli v trapeze tako, da se skozi vsako njegovo oglišče potegne vodoravna ali navpična premica
ang.: trapezoidation

trenútni opis -ega -a **m** predstavitev vsebine vseh sestavnih delov avtomata v danem trenutku, npr. predstavitev stanja, položaja okna in vsebine traku Turingovega stroja **S**: konfigurácija
ang.: instantaneous description, configuration

trk -a **m** **1.** pojav, da zgoščeni vrednosti dveh različnih podatkov sovpadeta
ang.: collision, clash
2. v računalniški animaciji trenutek v fizikalni simulaciji, ko se trkalniki dveh ali več grafičnih objektov delno prekrivajo v prostoru
ang.: collision

TS -- [tasè] **m** ↔ Turingov stròj

Túringov generátor -ega -ja [tjúringov]
m Turingov stroj, ki na trak zaporedoma izpisuje besede danega formalnega jezika tako, da se vsaka beseda izpiše po končno mnogo korakov
ang.: Turing generator

Turingov jêzik -ega -îka [tjúringov] **m** → pôlodločljívi jêzik

Turingov stròj -ega stròja [tjúringov]
m avtomat, ki ga sestavljajo nadzorna enota s končnim številom stanj in funkcijo prehodov, neskončni trak, na katerem je na začetku delovanja niz simbolov vhodne abecede, in okno, ki se lahko po eno celico naenkrat premika v poljubno smer in skozi katero nadzorna enota lahko v posamezno celico traku vpiše ali iz nje prebere tračni simbol **K**: TS
ang.: Turing machine, TM

Turingov stròj s časòvno omejtívjo -ega stròja -- -- -- [tjúringov]
m Turingov stroj, ki za vsak vhodni niz opravi izračun v največ toliko korakov, kot je vrednost dane funkcije pri številu, ki je enako dolžini vhodne besede
ang.: time-bounded Turing machine

Turingov stròj s prerókom -ega stròja -- -- [tjúringov] **m** Turingov stroj z dodatkom, ki mu omogoča, da lahko v enem koraku odgovori na vprašanje, ali niz na traku desno od okna pripada določenemu formalnemu jeziku, zaradi česar omogoča reševanje večjega razreda računskih problemov kot običajni Turingov stroj
ang.: oracle Turing machine

Turingov stròj s prostórsko omejtívjo -ega stròja -- -- -- [tjúringov]
m Turingov stroj, ki za vsak vhodni niz opravi izračun na največ toliko celicah na traku, kot je vrednost dane funkcije pri številu, ki je enako dolžini vhodne besede
ang.: space-bounded Turing machine

Turingova izračunljivost -e -i [tjúringova] ž izračunljivost, ki temelji na računskem modelu Turingovega stroja
ang.: Turing computability

univerzálni jêzik -ega -îka **m** formalni jezik, ki vsebuje vse pare nizov, pri katerih je prvi niz opis Turingovega stroja, drugi niz pa vhodna beseda, ki jo ta Turingov stroj sprejme
ang.: universal language

univerzálni Turingov stròj -ega -ega stròja [tjúringov] **m** Turingov stroj, ki na svojem vhodnem traku prebere opis drugega Turingovega stroja in vhodni niz

ter na svojem traku posnema delovanje prebranega Turingovega stroja pri prebranem vhodnem nizu
ang.: universal Turing machine

uporabniški način -ega -a **m** → nepriljubljeni način

večdimenzionalni Turingov stroj -ega -ega strôja [tjúringov] **m** Turingov stroj, ki namesto neskončnega traku uporablja na celice razdeljen neskončni končno dimenzionalni prostor, okno pa se na vsakem koraku delovanja premakne za eno mestu v smeri vsake dimenzije
ang.: multidimensional Turing machine

večslédni Turingov stroj -ega -ega strôja [tjúringov] **m** večtračni Turingov stroj, pri katerem se vsa vhodna okna na vsakem koraku premaknejo v isto smer, kar je ekvivalentno Turingovemu stroju s končnim številom sledi na enem samem traku
ang.: multitrack Turing machine

večvrstični komentar -ega -ja **m** komentar, ki se lahko razteza čez več vrstic izvorne kode, zato sta njegov začetek in konec označena vsak s svojim vnaprej določenim zaporedjem znakov **S:** bločni komentar
ang.: multi-line comment, block comment

vejítev -tve **ž 1.** postopek, pri katerem se s kopiranjem naslovnega prostora starševskega procesa ustvari otroški proces, ki izvaja isto kodo in ima enake podatke kot starševski proces
ang.: fork
2. dejanje, s katerim se izvajanje programa preusmeri na eno od več možnih mest v programu, npr. s pogojnim skokom ali pogojnim stavkom
ang.: branching

velíki jezikôvni modél -ega -ega -a **m** nevronske jezikovni model, naučen na ogromnih količinah besedilnih podatkov, ki omogoča napredno generiranje in obdelavo naravnega jezika
ang.: large language model, LLM

veljávni izračún -ega -a **m** končno zaporedje trenutnih opisov avtomata, pri katerem je na prvem mestu začetni trenutni opis, na zadnjem mestu pa končni trenutni opis, vsak trenutni opis, ki ni ni na prvem mestu, pa nastane iz prejšnjega

trenutnega opisa z enim korakom delovanja avtomata
ang.: valid computation

vhódni trák -ega -ú **m** trak, s katerega avtomat lahko le bere simbole in ki vsebuje niz, ki je avtomatu dan ob začetku delovanja kot opis vhodnih podatkov
ang.: input tape

vizuálno-jezikôvni modél -ega -a **m** nevronske model, ki je naučen na povezanih slikovnih in besedilnih podatkih ter združuje informacije iz obeh modalnosti v skupno predstavitev, ki jo uporablja za različne naloge, povezane z obema modalnostma, npr. za odgovarjanje na vprašanja o slikah
ang.: vision-language model, VLM

vmésni simból -ega -a **m** simbol, ki je del gramatike, a ni element abecede formalnega jezika, ki je opisan s to gramatiko **S:** nekónčni simból
ang.: nonterminal symbol, nonterminal, variable, syntactic category

vrh skláda -a -- **m** celica sklada, iz katere nadzorna enota prebere naslednji simbol ali nad katero vpiše naslednji simbol
ang.: top of the stack

vzórčenje -a **s 1.** preslikava zveznega signala v niz diskretnih vrednosti z zajemom njegove vrednosti v določenih časovnih ali prostorskih intervalih
ang.: sampling
2. izbiranje reprezentativne podmnožice podatkov iz celotne množice podatkov
ang.: sampling
3. v računalniški grafiki pridobitev vrednosti iz zveznega ali diskretnega signala, npr. funkcije ali teksture, pri čemer se diskretni signal obravnava kot zvezni signal
ang.: sampling

začétna konfigurácija -e -e **ž** → začetni trenutni opis

začétna vrédnost -e -i **ž** vrednost, ki je navedena v deklaraciji spremenljivke ali določena v konstruktorju objekta
ang.: init value

začétni trenútni opis -ega -ega -a **m** trenutni opis avtomata pred začetkom njegovega delovanja **S:** začetna konfigurácija
ang.: initial instantaneous description, initial configuration

združevanje pomnilniških

dostópov -a -- -- s tehnika, ki omogoča učinkovito uporabo pasovne širine globalnega pomnilnika z manjšanjem števila pomnilniških transakcij
ang.: memory coalescing

zlépek -pka m funkcija, ki je po delih definirana s polinomi
ang.: spline

zléпки tánkíh plôšč -ov -- -- m mn.
tehnika za interpolacijo in glajenje podatkov na osnovi zlepkov, predstavljenih s površino, ki jo je mogoče ukriviti
ang.: thin plate splines, TPS

ε-NKA -- [épsilon nákaá] m → nédeterminístični kônčni avtomát z ε-prehódi

ε-prehòd -óda [épsilon] m korak delovanja avtomata, pri katerem funkcija prehodov ne zahteva premika branja na naslednjo celico vhodnega traku, ker bo v naslednjem koraku znova uporabljena trenutna celica
S: tíhi prehòd
ang.: ε-move

ε-prodúkcija -e [épsilon] ž produkcija gramatike, ki ima na desni strani prazni niz
ang.: ε-production

μ-operátor -ja [mí] m → operátor nèomejêne minimizácije

μ-rekurzívna fúnkcija -e -e [mí] ž → splôšno rekurzívna fúnkcija

ρ-operátor -ja [ró] m → operátor primitívne rekúrzije

Terminološki slovar geoinformatike

absolútna položajna tóčnost -e -e
-i ž stopnja skladnosti opredelitve položaja točke ali prostorske entitete glede na pravo vrednost v referenčnem koordinatnem sistemu **S**: zúnanja položajna tóčnost
ang.: absolute positional accuracy
nem.: absolute Positionsgenauigkeit f

absórcija -e ž izguba energije elektromagnetnega valovanja pri gibanju v snovi, npr. v ozračju ali vegetaciji, ki je odvisna od dielektričnih lastnosti snovi in valovne dolžine valovanja
ang.: absorption
nem.: Absorption f

absorptívnost -i ž mera za absorpcijo, ki podaja delež vhodne energije elektromagnetnega sevanja, ki da snov sprejme
ang.: absorptivity
nem.: Absorptionsgrad m

analíza reliéfa -e -- ž preučevanje in interpretacija morfoloških značilnosti reliefa, pri čemer se iz digitalnega modela višin z uporabo geoinformacijskih metod pridobi informacije o reliefu, npr. o nagibu reliefa, usmerjenosti reliefa, ukrivljenosti reliefa, hrapavosti reliefa, akumulaciji toka, topografski vlažnosti
ang.: relief analysis, terrain analysis
nem.: Reliefanalyse f

analíza vsébnosti spektrálnega signála -e -- -- -- ž → spektrálno izčíščenje

asinhróno snémanje -ega -a
s satelitsko snemanje z vzdolžnim skenerjem, pri katerem se kot snemanja v smeri leta satelita spreminja med zajemom posnetka
ang.: asynchronous imaging
nem.: asynchrone Datenaufnahme f

ázimutna ločljivost -e -i ž ločljivost radarskega sistema v smeri leta platforme,

ki jo določata Dopplerjeva pasovna širina radarskega sistema in dolžina radarske antene
ang.: azimuth resolution
nem.: Azimutaufloesung f

ázimutna razdálja -e -e ž razdalja na radarskem posnetku vzdolž leta platforme, ki se na radarskih posnetkih uporablja kot ena od koordinat
ang.: azimuth range
nem.: Azimutreichweite f, Reichweite f

báza -e ž razdalja med projekcijskima centroma stereopara
ang.: base
nem.: Basis f

báza podatkov -e -- ž → podatkovna báza

bázna rázdalja -e -e ž razdalja med položajema zajema radarskih posnetkov pri radarski interferometriji, ki se poda v smeri pravokotno in vzporedno glede na linijo pogleda in vpliva na občutljivost in natančnost interferometričnih meritev
ang.: baseline
nem.: Baisislinie f

čas zaznáve časa -- m čas, v katerem slikovni elementi detektorja zbirajo naboj med prenosi do transportnih registrov
ang.: integration time
nem.: Integrationszeit f

čísti píksel -ega -sla m piksel, ki zajema odboj elektromagnetnega valovanja od enotnega materiala ali pokrovnosti, brez vpliva spektralnega mešanja
ang.: pure pixel
nem.: rein Pixel n

2D histográm -- -a [dvaďé] m grafični prikaz porazdelitve vrednosti dveh številskih spremenljivk, pri katerem so podatki razvrščeni v mrežo razredov, vsaka celica pa prikazuje frekvenco ali gostoto

pojavitve podatkov v določenem paru razredov vrednosti spremenljivk **S**: dvodimenzionalni histogram, dvórazséznostni histogram

ang.: 2D histogram

nem.: 2D-Histogramm *n*

3D kárta -- -e [tridé] **ž** kárta, ki omogoča neposredno zaznavo višine in oblike entitet, npr. objektov, terena **S**: tridimenzionalna kárta, trirazséznostna kárta

ang.: 3D map

nem.: 3D-Karte *f*

deskriptor -ja *m* številski vektor, ki opisuje lastnosti značilke, npr. njeno velikost in usmerjenost na sliki, na podlagi katerega se izračuna slikovno ujemanje značilk

S: opisnik

ang.: descriptor

nem.: Deskriptor *m*

dieléktričnost -i **ž** razmerje med močjo električnega polja v snovi in močjo električnega polja v vakuumu, ki opredeljuje sposobnost snovi, da shranjuje električno energijo v električnem polju, kar vpliva na intenziteto odboja radarskega valovanja

ang.: dielectricity

nem.: Dielektrizität *f*

diferenciálni rádarski interferogram -ega -ega -a *m* interferogram, pri katerem se odstranijo vplivi fazne komponente referenčnega reliefa, pri čemer so preostale fazne razlike posledica deformacij ali premikanja površja med zajetjem posnetkov

ang.: differential interferogram

nem.: differentiellles Interferogramm *n*

difúzni odbòj -ega -òja *m* → razpršeni odbòj

diréktno georeferencírani oblák tóčk -- -ega -a -- *m* → neposredno georeferencírani oblák tóčk

diréktno georeferencírhanje -ega -a *s* → neposredno georeferencírhanje

dvigajóča tírnica -e -e **ž** del tirnice, po katerem satelit potuje od južnega pola proti severnemu polu

ang.: ascending orbit

nem.: aufsteigende Bahn *f*, aufsteigender Orbit *m*

dvódimenzionalni histogram -ega -a *m* → 2D histogram

dvójni rádarski odbòj -ega -ega -òja *m* močan odboj radarskega valovanja na dveh med seboj pravokotnih ploskvah, npr. na stavbah, drevesnih deblih ali poplavljeni vegetaciji

ang.: double bounce

nem.: doppelte Reflektion *f*

dvórazséznostni histogram -ega -a *m* → 2D histogram

elevácija -e **ž** navpični kot med radarsko anteno in ciljem na tleh, ki določa naklon linije pogleda radarskega žarka

ang.: elevation

nem.: Elevation *f*

emisívnost -i **ž** merilo za sposobnost materiala, da oddaja toplotno sevanje v primerjavi s črnim telesom pri isti temperaturi, ki je izraženo kot razmerje med 0 in 1, pri čemer ima črno telo, ki oddaja največje možno sevanje, vrednost 1

ang.: emissivity

nem.: Emissionsgrad *m*

empíríčni modél sénzorja -ega -a -- *m* model senzorja, podan z enačbami in koeficienti, ki so izračunani iz parametrov snemanja

ang.: empirical sensor model

nem.: empirisches Sensormodell *n*

fízični modél sénzorja -ega -a -- *m* model senzorja, ki je podan s parametri njegove notranje orientacije, z njegovimi geometričnimi lastnostmi in z drugimi lastnostmi, npr. s položajem, usmerjenostjo, hitrostjo leta platforme med nastajanjem posnetka **S**: rigorózni modél sénzorja

ang.: physical sensor model, rigorous sensor model

nem.: physikalisches Sensormodell *n*

geográfski séver -ega -a *m* smer proti geografskemu severnemu polu, kamor so usmerjeni poldnevnik na krogli ali rotacijskem elipsoidu **S**: právi séver

ang.: true north

nem.: geographischer Norden *m*

géostacionárna tírnica -e -e **ž** tirnica na višini okrog 36.000 km nad Zemljo, po kateri satelit kroži s kotno hitrostjo, ki

ustreza kotni hitrosti vrtenja Zemlje okoli svoje osi in ves čas opazuje isti del njenega površja

ang.: geostationary orbit

nem.: Erdsynchronorbit m, geostationäre Umlaufbahn f

geostatistika -e ž prostorska statistika, ki analizira zvezne številske podatke ter upošteva prostorsko odvisnost

ang.: geostatistics

nem.: Geostatistik f

gósti oblák tóčk -ega -a -- ž fotogrametrični oblak točk, pridobljen iz orientiranih fotogrametričnih posnetkov s postopki gostega slikovnega ujemanja

ang.: dense point cloud

nem.: dichte Punktwolke f

gósto slikôvno ujémanje -ega -ega -a s slikovno ujemanje, ki za vsak piksel poišče homologne piksele na vseh orientiranih fotogrametričnih posnetkih

ang.: dense image matching

nem.: dichte Bildzuordnung f

gostôta tálnih tóčk -e -- -- ž povprečno število laserskih odbojev na enoto površine, ki se jim z vizualno interpretacijo, samodejnimi algoritmi ali kombinacijo obeh pripiše pripadnost tlom

ang.: ground point density

nem.: Bodenpunktdichte f

gráfično modelíranje -ega -a s vizualno programiranje v geografskih informacijskih sistemih, pri katerem se z uporabo grafičnih elementov poveže vhodne podatke, operacije in rezultate, ki se jih prikaže, izpiše ali shrani

ang.: graphical modelling

nem.: grafische Modellierung f

hidrográfija -e ž **1.** veda, ki se ukvarja z merjenjem in upodabljanjem vodnih teles s pripadajočimi obalami

ang.: hydrography

nem.: Gewässerkunde f, Hydrographie f

2. skupek vodnih entitet na terenu in pod njim ter območij, povezanih z vodami, npr. izvir, reka, jezero, morje, območje podtalnice, poplavno območje **S:** vodôvje

ang.: hydrography

nem.: Hydrographie f

histográm -a m grafični prikaz porazdelitve vrednosti ene številske spremenljivke,

pri katerem so podatki razvrščeni v razrede, stolpci pa prikazujejo njihovo frekvenco ali gostoto, npr. histogram satelitskega posnetka, histogram digitalnega modela višin, histogram kategorij rabe tal

ang.: histogram

nem.: Histogramm n

homológna tóčka -e -e ž → vézna tóčka

homológni žárek -ega -rka m slikovni žarek, ki v paru ali v skupini opisuje preslikavo identične točke na dva ali več fotogrametričnih posnetkov

ang.: homologue ray

nem.: homologer Strahl m

horizontálna razdálja -e -e ž razdalja med dvema točkama v ravnini kartografske projekcije

ang.: horizontal distance

nem.: horizontale Distanz f

InSAR -ja [insár] m (ang. synthetic aperture radar interferometry) → rádarska interferometrija

interferográm -a m raster, ki nastane s kompleksnim konjugiranim množenjem dveh radarskih posnetkov, ustvarjenih iz rahlo premaknjenih tirnic, praviloma ob različnih časih, in vsebuje podatke o faznih razlikah med njima, s katerimi se določi izoblikovanost površja ali premiki površja

ang.: interferogram

nem.: Interferogramm n

ìregulárna teselácija -e -e ž → nepravilna teselácija

kalibrácija s téstnim póljem -e

-- -- -- ž metoda kalibracije fotoaparata, pri kateri se parametri notranje orientacije izračunajo s fotogrametrično triangulacijo na podlagi slikovnih in objektnih koordinat signaliziranih točk

ang.: test-field calibration

nem.: Testfeldkalibrierung f

kalibrácija v tírnici -e -- -- ž kalibracija elementov senzorja z analizo posnetkov kalibracijskih območij

ang.: in-orbit calibration

nem.: In-Orbit-Kalibrierung f

kalibrírani surôvi posnétek -ega -ega -tka m posnetek, pri katerem so

upoštevani radiometrični popravki zaradi variacije med elementi senzorja

ang.: sensor-calibrated image

nem.: sensor-kalibriertes Bild n

kartografski séver -ega -a m → projeksijski séver

klasificirani oblák tóčk -ega -a -- m oblak točk, v katerem je točkam z vizualno interpretacijo, samodejnimi algoritmi ali kombinacijo obeh pripisana pripadnost standardnim ali uporabniško določenim razredom, npr. tla, nizka, srednja ali visoka vegetacija, stavbe, voda, daljnovodi, brezna

ang.: classified point cloud

nem.: klassifizierte Punktwolke f

klasifikácija posnétká -e -- ž postopek, pri katerem se piksli ali segmenti na posnetku z upoštevanjem spektralnih in prostorskih značilnosti razdelijo v razrede, npr. urbano, gozd, voda

ang.: image classification

nem.: Bildklassifizierung f

kljúčna tóčka -e -e ž točka, ki opredeljuje položaj značilke na sliki

ang.: key point

nem.: Merkmalspunkt m

koeficiènt povrátnega sípanja -ênta -- -- m merilo povratnega sipanja na enoto prostorskega kota, ki izraža, koliko energije se razprši proti oddajno-sprejemni anteni na enoto površine in na steradian

ang.: backscatter coefficient, beta

nem.: Rückstreukoeffizient m

koherénca -e ž mera za podobnost med dvema radarskima posnetkoma, ki podaja zanesljivost faznih informacij v interferogramu in s tem njegovo zanesljivost za meritve deformacij ali izoblikovanosti površja

ang.: coherence

nem.: Kohärenz f

koheréntni sipálec -ega -lca m sipalec, pri katerem so odbita valovanja med seboj skladna in tvorijo močan signal, npr. kotni odbojnik

ang.: coherent scatterer

nem.: kohärenter Streuer m

kolobár -ja m značilni barvni vzorec pri interferogramu, ki nastane zaradi faznih

razlik, ki so nedoločene do faktorja 2π

ang.: fringe

nem.: Streifen m

kôňčni píksel -ega -sla m čisti piksel, ki se ga izbere ročno ali samodejno in uporabi za spektralno izčiščenje

ang.: endmember

nem.: Endglied n, Endglied-Pixel n

konvergénčni kót -ega -a m kot, ki ga v točki na površini oklepata slikovna žarka stereopara

ang.: convergence angle

nem.: Konvergenzwinkel m

kót glédanja -a -- m kot med nadirjem in med smerjo, v katero je usmerjena radarska antena ali optični skener

ang.: look angle, off-nadir angle

nem.: Blickwinkel m

kótni odbójnič -ega -a m kombinacija dveh ali več ploskev, ki ne glede na vpadni kot signal odbijejo v smer, iz katere je ta prišel

ang.: corner reflector

nem.: Eckreflektor m

kótni sipálec -ega -lca m stalni sipalec, sestavljen iz treh med seboj pravokotnih kovinskih plošč, ki je usmerjen proti radarski tirnici in se uporablja za spremljanje premikov površja z radarsko interferometrijo

ang.: corner reflector, corner scatterer

nem.: Eckenstreuer m

krajévni vpádni kót -ega -ega -a m kot med linijo pogleda in normalo na površje, ki bistveno vpliva na intenziteto odboja radarskega žarka

ang.: local incidence angle

nem.: Inzidenzwinkel m

kvatêrnion -a m štiridimenzionalno število, sestavljeno iz enega realnega dela in treh imaginarnih delov, ki se uporablja za matematični opis rotacij v tridimenzionalnem prostoru

ang.: quaternion

nem.: Quaternion n

línija pogléda -e -- ž linija, ki pri radarskem snemanju povezuje položaj radarske antene in točko na površju v času zajema posnetka ter jo določata vpadni kot in azimut

ang.: line of sight, LOS

nem.: Sichtlinie f

magnétni séver -ega -a **m** smer silnice Zemljinega magnetnega polja v poljubni točki

ang.: magnetic north

nem.: magnetischer Norden **m**

mêhka klasifikácija -e -e **ž** klasifikacija posnetka, pri kateri se posameznemu pikslu ali segmentu določi verjetnost pripadnosti enemu razredu ali več razredom

ang.: soft classification

nem.: weiche Klassifikation **f**

mêja prispévnega območja -e --- **ž** skupina sklenjenih razvodnic, ki določajo zunanji obod prispevnega območja

ang.: watershed boundary

nem.: Wasserscheidelinie **f**

mêšani píksel -ega -sla **m** piksel, ki zajema odboj elektromagnetnega valovanja od več različnih vrst materialov ali pokrovnosti, pri čemer je intenziteta odboja enaka povprečju posameznih odbojev

ang.: mixed pixel

nem.: Mischpixel **n**

metóda superločljivosti -e -- **ž** uporaba naprednih algoritmov, npr. globokega učenja, generativnih metod, za rekonstrukcijo podatkov visoke ločljivosti iz vhodnih podatkov nižje ločljivosti, pri čemer se lahko uporabi enega ali več vhodnih posnetkov, ki so bili posneti v različnih pogojih ali z različnimi snemalnimi sistemi

ang.: superresolution

nem.: Super-Resolution Methode **f**, Super-Resolution Verfahren **n**

modél racionálnih fúnkcij -a -- -- **m** empirični model senzorja, ki je podan z racionalnimi polinomskimi koeficienti

ang.: rational function model, RFM

nem.: klassifizierte Punktwolke **n**, RF-Modell **n**

nagíb reliéfa -a -- **m** nagnjenost tangentne ravnine reliefa v izbrani točki glede na horizontalno ravnino, podana v kotnih merah ali kot odstotek

ang.: slope, terrain grade

nem.: Neigung **f**

nazívna združena gostôta tóčk -e -e -e -- **ž** združena gostota točk, ki se

predvidi pri načrtovanju misije za zajem podatkov laserskega skeniranja

ang.: aggregate nominal point density

nem.: aggregierte nominelle Punktdichte **f**

neposrédno georeferencírani oblák tóčk -- -ega -a -- **m** oblak točk

aerolaserskega skeniranja, pri katerem je položaj točk določen samo z integracijo podatkov sistemov GNSS, INS in kalibracijskih parametrov snemalnega sistema **S**: diréktno georeferencírani oblák tóčk

ang.: directly-georeferenced point cloud

nem.: direkte georeferenzierte Punktwolke **f**

neposrédno georeferencíránje

-ega -a **s** izračun položaja in usmerjenosti senzorja v referenčnem koordinatnem sistemu iz meritev senzorjev na platformi, najbolj pogosto s kombinacijo meritev GNSS in IMU **S**: diréktno georeferencíránje

ang.: direct georeferencing

nem.: direkte Georeferenzierung **f**

nepравílna teselácija -e -e **ž** teselacija, pri kateri se ploskev razdeli na geometrijske like različnih velikosti in oblik, npr. mreža neenakih trikotnikov **S**: ìregulárna teselácija

ang.: irregular tessellation

nem.: unregelmäßige Tessellation **f**

nízka ločljivost -e -i **ž** prostorska ločljivost satelitskega posnetka, ki je slabša od 300 m

ang.: low resolution, LR

nem.: niedrige Auflösung **f**

normalizírani rádarski presèk

-ega -ega -éka **m** radarski presek na enoto površine, ki se uporablja predvsem za razpršene odboje, npr. na terenu, oceanu, gozdu, urbani površini **S**: sígma níč

ang.: normalized radar cross-section, sigma nought

nem.: normalisierte Radarquerschnitt **m**

normírani digitálni modél

površja -ega -ega -a -- **m** digitalni model površja, ki podaja višine objektov nad golimi tlemi

ang.: normalized digital surface model

nem.: normiertes digitales Oberflächenmodell **n**

nótranja položájna tóčnost -e -e -i **ž** → rélatívna položájna tóčnost

objéktna analíza posnétka -e -e -- ž
→ objéktna klasifikácia

objéktna klasifikácia -e -e ž klasi-
fikácia posnetka, ki pred razvrščanjem
v razrede piksele združi v homogene
segmente, praviloma pa se uporablja za
klasifikacijo visoko ločljivega posnetka
S: objéktna analíza posnétka
ang.: OBIA, object-based classification,
object-based image analysis
nem.: objektbasierte Klassifizierung f

odmévna rádarska površina -e -e -e
ž → rádarski presék

opísnik -a m → deskriptor

óptična ós -e -í ž premica v idealizira-
nem optičnem sistemu, ki opredeljuje
usmerjenost snemalnega sistema v
prostoru, pri čemer gre skozi projekcij-
ski center in je pravokotna na slikovno
ravnino, ki jo seka v glavni točki
ang.: optical axis
nem.: optische Achse f

permanéntni sipálec -ega -lca m →
stálni sipálec

ploskôvni slikôvni sénzor -ega
-ega -ja m slikovni senzor, ki vsebuje
dvodimenzionalno matriko detektorjev
in hkrati zajame celotno opazovano
območje
ang.: frame imaging sensor
nem.: Flächenbildsensor m

podátkovna báza -e -e ž urejena, avto-
matizirana in formalno opredeljena zbirka
podatkov, shranjena v elektronski obliki,
ki omogoča enostavno poizvedovanje,
npr. relacijska podatkovna baza, objéktna
podatkovna baza **S:** báza podatkov,
podátkovna zbirka
ang.: database
nem.: Datenbank f

podátkovna zbirka -e -e ž →
podátkovna báza

polarimetrija -e ž merjenje in inter-
pretacija posnetkov različnih polarizacij
radarskega valovanja, s čimer se lahko
prepozna predmete na površju ali
določa njihove lastnosti
ang.: polarimetry
nem.: Polarimetrie f

polarizácia -e ž usmerjenost nihanja
električnega polja v elektromagnetnem
valovanju, ki je pri radarskih sistemih
običajno navpična ali vodoravna, določa pa
jo usmerjenost antene
ang.: polarization
nem.: Polarisierung f, Polarisierung f

**popôlnoma georeferencirani
oblák tóčk** -- -ega -a -- m neposredno
georeferencirani oblak točk, katerega
položaj je izboljšán z uporabo oslonilnih
točk
ang.: fully-georeferenced point cloud
nem.: vollständige georeferenzierte
Punktwolke f

porazdeljêni sipálec -ega -lca m
območje, kjer veliko majhnih sipalcev
prispeva k fazno stabilnejšemu in
amplitudno močnejšemu radarskemu
odboju, npr. skalnata površina, preorana
tla
ang.: distributed scatterer
nem.: verteilter Streuer m

poréčje -a s prispevno območje, s katerega
se vse padavine in površinska voda stekajo
v isto reko
ang.: river catchment
nem.: Flusseinzugsbereich m, Flusseinzugs-
gebiet n

pošévna razdálja -e -e ž **1.** razdalja
med dvema točkama na površju, ki imata
različno višino
ang.: slope distance
nem.: Schrägdistanz f
2. razdalja med radarsko anteno in točko
odboja na površju v liniji pogleda
ang.: slant range
nem.: Schrägentfernung f

poudárjanje robôv -a -- s postopek
obdelave rastra, ki s povečanjem lokalnih
razlik vrednosti rastra, npr. intenzitete ali
barve, izboljša vidnost robov in linij
ang.: edge enhancement
nem.: Kantenbetonung f

povôdje -a s območje kopnega, s katerega
se porečja stekajo v isto morje ali veliko
jezero brez odtoka, npr. jadransko povodje,
črnomorsko povodje, kaspjsko povodje
ang.: catchment basin
nem.: Wassereinzugsgebiet n, Wassereinzu-
gsgebietsfläche f

povratno sípanje -ega -a s radarsko valovanje, ki ga predmeti na površju odbijejo nazaj proti oddajno-sprejemni anteni in katerega intenziteta je odvisna od odbojnosti površja

ang.: backscattering

nem.: Backscatter n, Rückstreuung f

površje -a s zunanja ploskev planeta, npr. Zemlje, ki jo sestavljajo zunanje ploskve naravnih in antropogenih trajno prisotnih objektov v trdnem ali tekočem agregatnem stanju, npr. gola tla, vodna gladina, vegetacijski pokrov, streha stavbe

ang.: surface

nem.: Oberfläche f

právi séver -ega -a m → geografski séver

pravilna teselácija -e -e ž teselacija, pri kateri se ploskev razdeli na enake geometrijske like, npr. raster **S**: regulárna teselácija

ang.: regular tessellation

nem.: reguläre Tessellation f

preklòp -ópa m → prekrívanje

preklópna tóčka -e -e ž → prekrívna tóčka

prekrívanje -a s del snemalnega pasu ali posnetka, ki je zajet tudi v drugem snemalnem pasu ali posnetku **S**: preklòp

ang.: overlap

nem.: Überlappung f

prekrívna tóčka -e -e ž tóčka v oblaku točk laserskega skeniranja, ki ima zaradi lege na območju prekrivanja posebno oznako

ang.: overlap point

nem.: Überlappungspunkt m

premík v líniji pogléda -a -- -- -- m

premík površja, ki se izmeri pri radarski interferometriji in je odvisen od geometrije tirnice in geometrije gledanja radarske antene

ang.: line of sight displacement, LOS displacement

nem.: Verschiebung entlang der Sichtlinie f

prepoznavanje vzórcév -a -- s prepoznavanje izbranih značilnosti, npr. robov, tekstur, oblik, na posnetkih z namenom opredeljevanja objektov ali območij

ang.: pattern recognition

nem.: Mustererkennung f

pripòvedna kárta -e -e ž obsežnejša predstavitev dogodkov ali zgodbe na nekem območju s kartami in drugimi večpredstavnostnimi elementi **S**: zgodba z zemljevidi

ang.: story map

nem.: Geschichtskarte f, Story Map f

prispévno obmóčje -ega -a s **1.**

območje, s katerega se padavine v obliki površinske ali podzemne vode stekajo k skupnemu iztoku, npr. reki, jezeru, oceanu

ang.: watershed

nem.: Einzugsbereich m, Einzugsgebiet n

2. območje, znotraj katerega se snovni ali nesnovni tokovi stekajo k eni entiteti ali več entitetam, npr. območje, znotraj katerega prebivalstvo gravitira k določenemu središčju, območje, znotraj katerega se potrošniški izdatki stekajo v poslovalnice iste trgovske verige, območje, s katerega opraševalci obiskujejo določen nasad jablan

ang.: contributing area

nem.: Einzugsfläche f

projékcijski séver -ega -a m smer navpične koordinatne osi v koordinatnem sistemu kartografske projekcije **S**: kartografski séver

ang.: grid north

nem.: kartografischer Norden m

prostornínsko sípanje -ega -a s večkratni odboj valovanja v snovi ali od objektov, npr. v drevesnih krošnjah

ang.: volume scattering

nem.: Volumenstreuung f

prostórska entitéta -e -e ž entiteta, ki ima opredeljeno lokacijo

ang.: spatial entity

nem.: räumliche Entität f

prostórska statistika -e -e ž statistika, ki se ukvarja z analizo prostorskih podatkov, pri čemer obravnava zvezne in nezvezne podatke ter številske in neštevilske podatke

ang.: spatial statistics

nem.: räumliche Statistik f

prostórsko-časóvna statistika

-e -e ž prostorska statistika, ki preučuje spremembe v prostorskih vzorcih skozi čas

ang.: spatio-temporal statistics

nem.: räumlich-zeitliche Statistik f

racionálni polinómski koeficiênt

-ega -ega -a **m** koeficient, ki skupaj z ostalimi koeficienti omogoča izračun modela racionalnih funkcij

ang.: rational polynomial coefficients, RPC

nem.: rationaler Polynomkoeffizient **f**

rádar bóčnega poglêda -ja -- -- **m**

radarski sistem, ki površje Zemlje opazuje pravokotno na smer leta platforme in vstran od nadirja, s čimer ustvari posnetke površja

ang.: side looking radar, SLR

nem.: luftgestütztes Seitensicht radar **n**, SLAR **n**

rádarska interferometrija -e -e **ž**

postopek obdelave kompleksnih radarskih posnetkov, pri katerem se iz razlike njihovih faz določi višina nad referenčnim elipsoidom ali se določi majhne premike površja **S:** InSAR

ang.: radar interferometry

nem.: Radarinterferometrie **f**

rádarski poglêd -ega -éda **m** posamezno

radarsko opazovanje v smeri razdalje ali v azimutni smeri

ang.: radar look

nem.: Radar-Einzelmessung **f**, Radar-Look **n**

rádarski presèk -ega -éka **m** merilo za

radarsko opaznost objekta, ki pove, koliko oddane elektromagnetne energije se odbije proti radarskemu sprejemniku **S:** odmévna rádarska površina

ang.: radar cross-section, RCS, sigma

nem.: Radarquerschnitt **m**, RCS **n**

rádarski snemálni pás -ega -ega -u

m snemalni pas, posnet v enem preletu in določen z višino platforme, kotom gledanja in širino enega radarskega snopa ali več radarskih snopov

ang.: radar swath

nem.: Radaraufnahmestreife **m**

rádarski snòp -ega snòpa **m** zaporedje

radarskih impulzov, ki se uporablja za doseganje pokritosti večjega območja, pri čemer se med njimi preklaplja po vnaprej določenem vzorcu

ang.: radar burst

nem.: Radar-Burst **n**, Radarimpulsgruppe **f**

rádarsko prevráčanje -ega -a **s**

radarsko približevanje, pri katerem so

vrhovi predmetov, npr. gora, stavb, bližje radarju kot njihovi nižji deli

ang.: radar layover

nem.: Radar-Überlagung **f**

rádarsko približevánje -ega -a **s**

geometrijsko popačenje na radarskem posnetku, pri katerem so območja, obrnjena proti radarju, navidezno stisnjena v primerjavi z območji na ravnem površju, kar je odvisno od naklona površja in kota gledanja ter je najbolj izrazito za površine, ki so pravokotne na smer radarskega valovanja

ang.: radar foreshortening

nem.: Radar-Verkürzung **f**

rádarsko skeníránje -ega -a delovanje

radarja, pri katerem se z značilnim zaporedjem radarskih snopov pokriva sosednja območja v azimutni smeri in smeri razdalje ter tako poveča širino pasu snemanja, pri čemer se odboji vsakega radarskega snopa obdelajo kot samostojni posnetek

ang.: radar scanning

nem.: Radaraufnahme **f**, Radarmessung **f**

radiácija -e **ž** → sévanje

ráven 0 -vní -- [níč] **ž** raven standardizirane

obdelave satelitskega posnetka, ki obsega rekonstruirane in neobdelane podatke, zajete s satelitskim senzorjem

ang.: level 0

nem.: Ebene 0 **f**

ráven 1 -vní -- [êna] **ž** raven standardizirane

obdelave satelitskega posnetka, ki vključuje osnovno obdelavo, npr. radiometrične popravke, geometrijske popravke

ang.: level 1

nem.: Ebene 1 **f**

ráven 2 -vní -- [dvé] **ž** raven standardizirane

obdelave satelitskega posnetka, ki vključuje postopke za pridobivanje biofizikalnih in geofizikalnih spremenljivk, npr. površinske odbojnosti, temperature, klasifikacije površja

ang.: level 2

nem.: Ebene 2 **f**

ráven 3 -vní -- [trí] **ž** raven standardizirane

obdelave satelitskega posnetka, ki vključuje napredne postopke in uporabo več posnetkov za zagotavljanje celovitih in konsistentnih izdelkov v opredeljenem

časovnem razmiku in prostorski ločljivosti, npr. kompozita veččasovnih posnetkov, mozaika temperature morja

ang.: level 3

nem.: Ebene 3 f

ráven 4 -vní -- [štíri] ž raven standardizirane obdelave satelitskega posnetka, ki vključuje rezultate modeliranja z uporabo veččasovnih posnetkov istega senzorja ali različnih senzorjev, npr. interpoliran mozaik temperature morja

ang.: level 4

nem.: Ebene 4 f

razčlenjevalnik -a m program, ki bere vhodne podatke, npr. izvorno kodo, strukturirano besedilo, jih preveri glede na slovnico in iz njih izdela strukturiran izhod, npr. hierarhično drevo

ang.: parser

nem.: Parser m

razdálja na površju -e -- -- ž poševna razdalja, projicirana na referenčno ploskev, ki se na radarskih posnetkih uporablja kot ena od koordinat

ang.: ground range

nem.: Bodenreichweite f, Grundentfernung f

razdáljna ločljivost -e -i ž ločljivost radarskega sistema pravokotno na smer leta platforme, ki jo določa dolžina radarskega pulza

ang.: range resolution

nem.: Entfernungsauflösung f

razpršeni odbòj -ega -ôja m odboj na površini s hrapavostjo velikostnega reda valovne dolžine vpadnega elektromagnetnega valovanja, pri katerem se elektromagnetno valovanje odbije v več smeri

S: difúzni odbòj

ang.: diffuse reflection

nem.: diffuse Reflexion f

razvijanje fáze -a -- s postopek odpravljanja nedoločenosti faze kompleksnega radarskega posnetka od 0 do 2π , s katerim se dobi absolutno fazo, ki se lahko spremeni v absolutno razdaljo ali absolutni premik

ang.: phase unwrapping

nem.: Phase Unwrapping n, Phasenabwicklung f

razvòdnica -e ž linija, ki ločuje dve prispevni območji, najpogosteje porečji ali

povodji, in poteka po grebenih in vrhovih

ang.: catchment divide

nem.: Wasserscheide f

rédki oblák tóčk -ega -a -- m fotogrametrični oblak točk, izračunan iz ključnih točk, ki so v postopku grajenja strukture iz gibanja prepoznane kot vezne točke

ang.: sparse point cloud

nem.: dünne Punktwolke f

regulárna teselácija -e -e ž → pravilna teselácija

relatívna položájna tóčnost -e -e -i ž stopnja skladnosti opredelitve medsebojne lege točk ali prostorskih entitet v podatkovnem nizu glede na pravo vrednost

S: nótranja položájna tóčnost

ang.: relative positional accuracy

nem.: relative Positionsgenauigkeit f

rigorózní modél sénzorja -ega -a -- m → fízični modél sénzorja

segmentácija prispévnega obmóčja -e -- -- ž tehnika obdelave

rastrav, ki se uporablja za razdelitev digitalnega modela višin, posnetkov ali drugih prostorskih podatkov na segmente, pri čemer se uporabljajo metode analize vektorskih polj

ang.: watershed segmentation

nem.: Wasserscheidentransformation f, Watershed-Segmentierung f

sévanje -a s oddajanje ali prenos energije v obliki valov ali delcev skozi prostor ali snov

S: radiácija

ang.: radiation

nem.: Radiation f, Strahlung f

sígma níč -e -- ž → normalizirani rádarski presèk

signalizírana tóčka -e -e ž s tarčo označena točka, ki na posnetku omogoča samodejne meritve

ang.: signalised point

nem.: signalisierte Punkt m

sinhróno snémanje -ega -a s satelitsko snemanje z vzdolžnim skenerjem, pri katerem je kot snemanja v smeri leta satelita ves čas zajema posnetka enak

ang.: synchronous imaging

nem.: synchrone Datenaufnahme f

sipálec -lca **m** predmet na površju ali v atmosferi, na katerem se valovanje odbije in razprši

ang.: scatterer

nem.: Rückstrahlfläche **f**, Streuer **m**

sípanje -a **s** pojav, pri katerem elektromagnetno valovanje v snovi vzbudi nihanje nabitih delcev, ki razpršijo elektromagnetno valovanje v vse smeri

ang.: scattering

nem.: Streuung **f**

skálna šráfa -e -e **ž** kratka črtica, ki na karti poudarja ključno obliko reliefa

ang.: rock hachure

nem.: Felsschraffur **f**

skôraj polárna tírnica -- -e -e **ž** tirnica, po kateri satelit pri vsakem obhodu potuje nad Zemljinima poloma ali blizu njiju, pri čemer je njena nagnjenost na ekvatorju skoraj 90 stopinj, zaradi česar satelit po določenem času s pasovi snemanja pokrije celotno Zemljo

ang.: near polar orbit

nem.: nahe polare Umlaufbahn **f**, quasi-polare Umlaufbahn **f**

sledílec zvézd -lca -- **m** naprava, ki usmerjenost satelita določa na podlagi zaznavanja položajev zvezd

ang.: star tracker

nem.: Sternsensor **m**

slikôvni sénzor -ega -ja **m** elektronska komponenta, ki v sistemih daljinskega zaznavanja zaznava elektromagnetno valovanje in ga pretvori v digitalno število

ang.: imaging sensor

nem.: Bildsensor **m**

slikôvni snemální systém -ega -ega -a **m** snemalni sistem, ki vključuje slikovni senzor ali skener, pomnilnik, stabilizacijski sistem, sistem pozicioniranja in komunikacijski sistem

ang.: imaging system

nem.: Bilderfassungssystem **n**

slikôvni žárek -ega -rka **m** ravna črta, ki povezuje objektno točko v prostorskem koordinatnem sistemu, projekcijski center fotoaparata in slikovno točko v slikovnem koordinatnem sistemu

ang.: image ray

nem.: Bildstrahl **m**

smér razdálje -í -- **ž** smer, pravokotna na smer leta platforme, ki nosi radarsko anteno

ang.: range direction

nem.: Entfernungsrichtung **f**

smérni diagrámm anténe -ega -a -- **m** grafični prikaz oddajanja ali sprejemanja energije antene v različnih smereh, običajno v smeri azimuta in višinskega kota

ang.: antenna gain pattern

nem.: Richtdiagramm der Antenne **n**

sónčno sínhróna tírnica -- -e -e **ž**

tirnica, ki omogoča, da satelit preleti iste dele Zemlje ob približno istem lokalnem sončnem času, kar se doseže s prilagajanjem njenega naklona in višine, zaradi česar se njena orbitalna ravnina vrti sinhrono s kroženjem Zemlje okoli Sonca

ang.: sun synchronous orbit

nem.: sonnensynchrone Umlaufbahn **f**, sonnensynchroner Orbit **m**

spektrálno izčíščenje -ega -a **s** tehnika, s katero se zaznani spekter elektromagnetnega valovanja na območju talnega odtisa piksla razčleni na posamezne prispevne deleže odbojev od različnih materialov ali pokrovnosti **S**: analiza vsébnosti spektralnega signála

ang.: spectral unmixing

nem.: spektrale Entmischung **f**

spektrálno méšanje -ega -a **s** pojav, pri katerem je zaznani spekter elektromagnetnega valovanja na območju enega piksla kombinacija odbojev od različnih materialov ali pokrovnosti, kar je posledica nehomogenosti površja

ang.: spectral mixing

nem.: spektrale Mischung **f**

spuščajóča tírnica -e -e **ž** del tirnice, po katerem satelit potuje od severnega pola proti južnemu polu

ang.: descending orbit

nem.: absteigende Umlaufbahn **f**

srédnja ločljívošt -e -i **ž** prostorska ločljivost satelitskega posnetka, ki je med 30 m in 300 m

ang.: medium resolution, MR

nem.: mittlere Auflösung **f**

stální sipálec -ega -lca **m** sipalec na površju, ki močno ter v daljšem obdobju stabilno odbija radarske signale in se ga

uporablja za analizo premikov površja z radarsko interferometrijo, npr. vogal stavbe, del mostu, skala, umetni sipalec
S: permanéntni sipálec
ang.: permanent scatterer, persistent scatterer, PS
nem.: Langzeitstreuer **m**

standardizirana obdeláva satelítskega posnetka -e -e -- -- ž
obdelava satelitskega podatka od surovega posnetka do pripravljenih podatkov in izračunanih podatkov, v skladu z dogovorjenimi postopki, ki se delijo na več ravni
ang.: image processing level
nem.: Bildverarbeitungsebene **f**

stéreoopazovanje -a **s** gledanje posnetkov stereopara ločeno z levim in desnim očesom, pri katerem se ustvari navidezni 3D prikaz površja
ang.: stereoviewing
nem.: Stereoauswertung **f**

Tissotova indikatrísa -e -e [tisójeva] ž
→ Tissotova pokazáteljica

Tissotova pokazáteljica -e -e [tisójeva] ž prikaz enotskega kroga, preslikanega s kartografsko projekcijo, ki omogoča nazoren prikaz njene deformacije z elipso **S:** Tissotova indikatrísa
ang.: Tissot indicatrix
nem.: tissotsche Indikatrix **f**

trda klasifikácija -e -e ž klasifikacija posnetka, pri kateri se posamezni piksel ali segment uvrsti v en sam razred
ang.: hard classification
nem.: harte Klassifikation **f**

trídimenzionálna kárta -e -e ž → 3D kárta

trírazséžnostna kárta -e -e ž → 3D kárta

trójni rádarski odbòj -ega -ega -ôja **m** zelo močan odboj radarskega valovanja na treh med seboj pravokotnih ploskvah, npr. v urbanem okolju, kjer se lahko signal odbije od stene stavbe do tal, do druge stene in nato nazaj do antene
ang.: triple bounce
nem.: dreifache Radarreflexion **f**

ukrívljenost reliéfa -i -- ž stopnja konveksnosti ali konkavnosti reliefa, ki se

določi kot drugi odvod funkcije oblike
ang.: terrain curvature
nem.: Reliefkrümmung **f**

últra visôka ločljivost -- -e -i ž
prostorska ločljivost satelitskega posnetka, ki je boljša od 1 m
ang.: UHR, ultra high resolution
nem.: Ultrahoche Auflösung **f**

umétni sipálec -ega -lca **m** predmet na površju, ki se ga namesti za zagotovitev močnega in stabilnega povratnega sipanja, npr. kotni sipalec, radarski odbojnik
ang.: artificial scatterer
nem.: künstlicher Streuer **m**

umétnoodprtínski rádar -ega -ja **m** radar bočnega pogleda, pri katerem se ustvari navidezno zelo dolgo anteno z obdelavo signalov več zaporednih pulzov z upoštevanjem gibanja platforme in spremembe frekvence zaradi Dopplerjevega premika valovanja, s čimer se poveča azimutna ločljivost
ang.: SAR, synthetic aperture radar
nem.: Radar mit synthetischer Apertur **n**, SAR **n**

usmérjenost reliéfa -i -- ž smer nagiba reliefa, praviloma podana glede na sever, ki se jo izračuna s projekcijo normale reliefa na horizontalno ravnino
ang.: terrain aspect
nem.: Exposition **f**

večkrátno rádarsko glédanje -ega -ega -a **s** tehnika, pri kateri se povpreči vrednosti pikselov sosednjih radarskih pogledov, kar se uporablja za zmanjšanje zrnatosti na radarskih posnetkih
ang.: radar multi-looking
nem.: Radar-Multilooking-Verfahren **n**

večpoglédna stêreo rekontrúkcija -e -- -e ž postopek gostega slikovnega ujemanja, s katerim se iz orientiranih posnetkov izračuna gosti oblak točk
ang.: Multi-View Stereo, MVS
nem.: Mehrfachansicht-Stereo **n**

vézna tóčka -e -e ž točka, ki v paru ali skupini ustreza identični točki na dveh ali več fotogrametričnih posnetkih
ang.: tie point
nem.: Passpunkt **m**

visôka ločljivost -e -i ž prostorska ločljivost satelitskega posnetka, ki je med 5 m in 30 m
ang.: high resolution, HR
nem.: hohe Auflösung f

vizuálna interpretácija -e -e ž postopek, pri katerem analitik na podlagi vizualnih lastnosti v podatkih daljinskega zaznavanja z znanjem, izkušnjami in interpretacijskim ključem prepozna, razvršča in pridobiva informacije o pojavih in procesih
ang.: visual interpretation
nem.: visuelle Interpretation f

vizuálno programiranje -ega -a s programiranje, pri katerem se za predstavitev logike in strukture programa namesto besedilne kode uporabljajo grafični elementi, ki s povezavami tvorijo diagrame poteka
ang.: visual programming
nem.: visuelles Programmieren n

vodôvje -a s → hidrografija (2)

vpádni kót -ega -a m **1.** kot med slikovnim žarkom in normalo na površje
ang.: incidence angle
nem.: Inzidenzwinkel m
2. kot med linijo pogleda in normalo na referenčni elipsoid
ang.: incidence angle
nem.: Inzidenzwinkel m

vpogledna tabéla -e -e ž podatkovna struktura, ki se uporablja za preslikavo vhodnih vrednosti v ustrezne izhodne vrednosti, npr. iz vrednosti atributa v razrede, iz vrednosti v rastru v vrednosti, prikazane na zaslonu
ang.: look-up table, LUT
nem.: Look-up-Tabelle f, Umsetzungstabelle f

vrstični slikôvni sénzor -ega -ega -ja m slikovni senzor, sestavljen iz enodimenzionalne vrste detektorjev, ki naenkrat zajame podatke v vrstici in z relativnim gibanjem platforme ali opazovanega objekta postopoma tvori dvodimenzionalni posnetek
ang.: line imaging sensor
nem.: Zeilenbildsensor m

zaznavanje spremémb -a -- s postopek, pri katerem se s primerjavo

prostorskih podatkov istega območja iz različnih časovnih obdobij ugotavljajo razlike med prostorskimi podatki, npr. z odštevanjem vrednosti rastrskih celic ob upoštevanju praga razlik
ang.: change detection
nem.: Änderungserkennung f, Veränderungsdetektion f

združevánje posnétkov -a -- s postopek pretvorbe niza satelitskih posnetkov enega satelitskega sistema ali več satelitskih sistemov v en posnetek ali več posnetkov z boljšo časovno ločljivostjo, prostorsko ločljivostjo ali spektralno ločljivostjo, pri čemer se izkorišča prednost vsakega vira in poveča uporabnost podatkov
ang.: image fusion
nem.: Bildfusion f

združevánje rádarskih snôpov -a -- -- s postopek obdelave radarskih posnetkov, pri katerem se več radarskih snopov zloži v posnetek
ang.: radar de-bursting
nem.: Entbündelung f, Radar-De-Bursting f

zeló visôka ločljivost -- -e -i ž prostorska ločljivost satelitskega posnetka, ki je med 1 m in 5 m
ang.: very high resolution, VHR
nem.: sehr hohe Auflösung f

zgódba z zemljevídi -e -- -- ž → pripôvedna kárta

zrcálni odbòj -ega -ôja m odboj na površini, pri katerem se elektromagnetno valovanje odbije od odbojne površine v eni sami smeri, odbojni kot pa je enak vpadnemu kotu
ang.: specular reflection
nem.: spekulare Reflexion f, Spiegelreflexion f

zrnátost -i ž pojav naključnih svetlih in temnih pikslov na radarskem posnetku, ki je posledica ojačanja ali oslabitve odbitih valovanj naključno porazdeljenih sipalcev v posameznem pikslu zaradi konstruktivne interference ali destruktivne interference
ang.: speckle
nem.: Speckle n, Specklemuster n

zúnanja položájna tóčnost -e -e -i ž → absolutna položájna tóčnost

Terminološki slovar uprizoritvenih umetnosti

aktivna kultura -e -e ž po J. Grotowskem raziskovalna igralska metoda, ki temelji na samouprizarjanju kot transformacijski izkušnji, v kateri igralec razpira svojo osebnost, s čimer z različnimi dejavnostmi, npr. fizičnimi vajami, bedenjem, vzdrževanjem ognja, dolgimi pohodi, poziva gledalca, da postane akter sorodnega transformacijskega procesa v njem samem

ang.: active culture

árija -e ž glasbeno in tehnično izstopajoča zaključena točka v operi ali vokalno-instrumentalnem delu, ki jo operni solist izvaja ob spremljavi klavirja ali orkestra, pri čemer v obliki monologa običajno razmišlja o svojem čustvenem stanju ali dramskem dogajanju

ang.: aria

áudiovizuálna umétnost -e -i m umetnost, ki pri svojem ustvarjanju uporablja zvok in gibljive slike, predvaja pa se na zaslonu ali projekcijskem platnu in preko ozvočenja, pri čemer je njeno sprejemanje vedno ločeno od produkcije

ang.: audiovisual art

církus -a m potujoča skupina nastopajočih, ki svoje predstave, v katerih nastopajo npr. akrobati, klovnovi, žonglerji, čarovniki, vrvohodci, dresirane živali, običajno izvaja v areni okroglega šotora

ang.: circus

ekodráma -e ž drama, ki obravnava podnebne spremembe in okoljsko problematiko, npr. onesnaževanje okolja, segrevanje planeta, krčenje gozdov, izginjanje rastlinskih in živalskih vrst, ter kritizira antropocentrizem

ang.: ecodrama

ekoscenografija -e ž scenska postavitelj, pri kateri scenograf za izdelavo odrskega

prostora in scenskih elementov uporablja obnovljive, naravne in naravi neškodljive materiale

ang.: ecoscenography

emergéncia -e ž od 20. stoletja naprej naključno in začasno pojavljanje gledaliških elementov v uprizoritvi, kar generira naključne pomene, ki nastajajo v gledalcu po načelu prostih asociacij in brez ali celo proti njegovi volji, s čimer gradijo unikatnost gledališkega dogodka

ang.: emergence

flôp -a m uprizoritev, ki popolnoma spodleti ter naleti na neodobravanje pri publiku in kritikih

ang.: flop

gledališče -a s 1. umetnost, ki temelji na soprisotnosti nastopajočih in gledalcev ter se izraža z jezikovnimi in nejezikovnimi znaki, pri čemer nastopajoči uporabljajo različna izrazna sredstva, npr. govor, gib, ples, masko, kostum, sceno, svetlobo, glasbo, s katerimi oblikujejo uprizoritev, da bi z njo vplivali na gledalce, ki se nanjo odzivajo in s tem povratno vplivajo na delovanje nastopajočih, npr. dramsko gledališče, plesno gledališče, lutkovno gledališče, gledališče predmetov

S: talíja

ang.: theatre

2. stavba ali odprt prostor za uprizoritev gledaliških del, običajno opremljen z odrsko tehniko, ki je razdeljen na prizorišče, v katerem so igralci in gledalci postavljeni v različne konstelacije, npr. baročna italijanska škatla, gledališče v krogu, in na pomožne prostore, npr. garderobe za nastopajoče, zaodrje

ang.: theatre

gledališka estétika -e -e ž skupek uprizoritvenih strategij, s katerimi ustvarjalci ob upoštevanju načel o lepoti oblikujejo

specifično uprizoritev, značilno za določeno gledališko zvrst, režiserja ali dobo
ang.: theatre aesthetics

gledališki fotograf -ega -a **m** gledališka fotografinja -e -e **ž** fotograf, ki na zadnjih vajah fotografira proces nastajanja uprizoritve in tudi njeno izvedbo ter pripravi fotografije nastopajočih in predstave za gledališki list, plakat, spletno stran in za drugo promocijsko gradivo, pri čemer imajo fotografije poleg estetske tudi dokumentarno vrednost
ang.: theater photographer

gledališki pedagog -ega -a **m** gledališka pedagóginja -e -e **ž** strokovnjak, ki sodeluje pri načrtovanju repertoarja in spremljevalnih dogodkov, npr. vodstev po gledališču, pogovorov pred in po predstavah, ter načrtuje in izvaja izobraževalne programe za različne skupine obiskovalcev
ang.: theatre outreach coordinator

gôvorna dramaturgija -e -e **ž** oblikovanost slišne strukture govornega besedila, ki jo z zvočnimi izraznimi sredstvi ustvari nastopajoči ob upoštevanju vsebinskih, oblikovnih in estetskih lastnosti besedila
ang.: speech dramaturgy

gôvorna interpretacija -e -e **ž** interpretacija, v kateri govorec ob upoštevanju vsebinskih, oblikovnih in estetskih posebnosti besedila z izraznimi sredstvi besedilne fonetike oblikuje njegovo zvočno strukturo
ang.: oral interpretation

gôvorni zbòr -ega zbòra **m** v prvi polovici 20. stoletja, v delavskem gledališču zbor, ki se ob dramatičnem recitiranju besedila premika po odru in s tem ponazarja množico ter občinstvu omogoča, da se z njim poistoveti
S: recitacijski zbor
ang.: --

infórmans -a **m** po D. Živadinovu, od konca 20. stoletja naprej hibridni umetniški dogodek, ki napoveduje, komentira in uprizarja koncepte postgravitacijske umetnosti
ang.: informance

interaktivno gledališče -ega -a **s** gledališče, ki ukinja četrto steno kot ločnico med izvajalci in občinstvom ter dejavno vključuje gledalca v velikokrat imerzivnem

dogodku, v katerem je posebej poudarjena avtopoetična povratna zanka med izvajalci in občinstvom
ang.: interactive theatre

intervéncija -e **ž** nenapovedan gledališki dogodek v vsakdanjih prostorih, npr. v parku, na vlaku, na avtobusu, na železniški postaji, pri čemer vsi navzoči postanejo hkrati gledalci in akterji
ang.: intervention

kinematográf -a **m** → kínodvorána

kíno -a **m** → kínodvorána

kínodvorána -e **m** prostor, opremljen z napravami in opremo za javno predvajanje filmov, npr. projekcijskim platnom, različnimi projektorji, ozvočenjem **S:** kinematográf, kíno
ang.: cinema, movie theatre

kómična pomirítev -e -tve **ž** iztek dramskega dejanja v komediji, ki je praviloma zelo hiter in dramskim protagonistom prinaša ugoden razplet, npr. poroko, rešitev bogastva, rešitev družbenega položaja
ang.: comic reconcilliation, comic resolution

kuplét -a **m** govornica ali pesem z refrenom, ki je navadno del vodvila ali operete
ang.: patter song

liminálnost -i **ž** stanje, ki nastane zaradi prekrivanja nasprotij, npr. umetnosti in stvarnosti, in poruši gledalčevo ustaljeno dožemanje stvari, s čimer spodbudi iskanje novih pogledov in vrednot ter odpira možnost gledalčeve transformacije v uprizoritvi
ang.: liminality

matinêja -e **ž** popoldanska ali dopoldanska predstava v gledališču, ki je pogosto namenjena mlajši publiki ali družinam
ang.: matinee

Melpómèna -e v grški mitologiji muza tragedije, običajno upodobljena kot mladenka s tragedijsko masko v roki
ang.: Melpomene

nèstrukturírana improvizácija -e -e **ž** improvizacija, pri kateri nastopajoči spontano ustvarjajo brez posebnega scenarija ali zapisa ter priprave in režijskih

navodil na podlagi domišljije in trenutnih domislekov

ang.: unstructured improvisation

net.art -a m v 90. letih 20. stoletja spletna umetnost, ki raziskuje splet kot nov izrazni medij, npr. umetniška spletna stran, spletna instalacija, spletni performans
ang.: net.art

nevidni animátor -ega -ja m nevidna animátorka -e -e ž animator, ki animira lutke ali predmete in jim posoja glas, a je skrit pred občinstvom, s čimer ustvarja popolno odrsko iluzijo
ang.: invisible animator

obrèd poslávljanja -éda -- m po D. Živadinovu, po letu 1995 serija hibridnih uprizoritvenih dogodkov, v kateri se avtor konceptualno in spektakelsko poslavlja od različnih stilnih formacij in personaliziranih konceptov svoje umetnosti
ang.: farewell rite

ódrskogôvorna estétika -e -e ž estetika, ki jo v gledaliških okoliščinah ustvari sinergija različnih govorov posameznih igralcev, z režijskim konceptom povezanih v celoto
ang.: stage speech aesthetics

participatívno gledališče -ega -a m gledališče, v katerem je poudarek na sodelovanju občinstva, ki običajno postane aktivni udeleženec uprizoritve, npr. z izbiro dogajanja, z glasovanjem o nadaljnjem poteku uprizoritve, s statiranjem ali epizodno vlogo, pri čemer je to sodelovanje težko nadzorovati in je zato vpliv občinstva na potek predstave omejen **S**: participatórno gledališče
ang.: participatory theatre

participatórno gledališče -ega -a s → participatívno gledališče

plésna práksa -e -e ž od 60. let 20. stoletja naprej plesna dejavnost, ki temelji na kontinuiteti, raziskovanju in proceduralnosti dialoga med kinetičnimi in jezikovnimi orodji, katere rezultat ni nujno zaključena plesna uprizoritev
ang.: dance practice

plésna téhnika -e -e ž orodja in veščine, ki so potrebni za izvedbo določene plesne zvrsti ali plesnega stila
ang.: dance technique

póstgravitacíjska umétnost -e -i ž po D. Živadinovu, od konca 20. stoletja naprej umetnost, ki z namenom kulturalizacije veselja nastane v pogojih breztežnosti in oblikuje sisteme uprizarjanja ter drugih oblik ustvarjanja v teh razmerah
ang.: postgravity art

predávanje-pérformans -a s hibridni performativni dogodek, ki združuje elemente predavanja in uprizoritvenih umetnosti, pri čemer ob vsebini poudarja tudi obliko
ang.: lecture performance, performance-lecture

proletárska igra -e -e ž po B. Brechtu igra amaterskih igralcev, ki na enostaven in razumljiv način predstavlja zapletene družbene odnose
ang.: proletarian play

recitacíjski zbòr -ega zbòra m → govorni zbòr

retrogardístični dogódek -ega -dka m po D. Živadinovu, od 90. let 20. stoletja, v okviru Gledališča Sester Scipion Nasice, Rdeči Pilot in Kozmokinetični kabinet Noordung hibridna konceptualna uprizoritev, ki eklektično uporablja umetniške pristope zgodovinskih avantgard in neoavantgarde
ang.: --

scénske umétnosti -ih -- ž mn. → uprizoritvene umétnosti

solilóg -a m monolog, pri katerem je nastopajoči na odru sam **S**: solilókvij
ang.: soliloquy

solilókvij -a m → solilóg

stojéče ovácije -ih -ij ž mn. odziv občinstva na predstavo, pri katerem občinstvo po njenem koncu spontano vstane in s tem izrazi navdušenje nad izjemno izvedbo
ang.: standing ovations

strukturírana improvizácija -e -e ž improvizacija, pri kateri nastopajoči spontano ustvarjajo na podlagi dane izhodiščne situacije, okoliščine ali namena
ang.: structured improvisation

svetlôbna instalácija -e -e ž instalacija, pri kateri se s spreminjanjem svetlobe ustvarja interakcija med svetlobo,

objektom, mehanskimi strukturami in prostorskimi kompozicijami, kar pri gledalcu povzroči spremembo zaznave, nove vizualne izkušnje, nove osebne interpretacije in drugačno dožemanje prostora

ang.: light installation

Talíja -e ž v grški mitologiji muza komedije in pastoralnega pesništva, običajno upodobljena kot vesela mladenka, pogosto z bršljanovim vencem na glavi, ki v eni roki drži palico, v drugi pa komedijsko masko

ang.: Thalia

talíja -e ž → gledališče (1)

Terpsíhora -e ž v grški mitologiji muza lirskega pesništva in plesa, običajno upodobljena kot vesela mladenka z liro v roki

ang.: Terpsichore

Téspisov vóz -ega vóza m v antični Grčiji voz, s katerim igralci tragedij prevažajo rekvizite, kostume in maske in se za predstavo spremeni v oder

ang.: Thespian cart

tránsmédijška umétnost -e -i ž umetnost, ki privzame različne oblike materializacije in mediacije ter opozarja na nove pomene umetniškega dela, ki prehaja med različnimi mediji in jih zbližuje, da bi vzpostavilo neobičajne interakcije s svojim občinstvom

ang.: transmedia art

uprizorítvene umétnosti -ih -- ž mn. zvrsti umetnosti, ki temeljijo na prisotnosti izvajalcev in občinstva, pogosto prestopajo meje različnih umetnosti in lahko vključujejo tudi neumetniško dogajanje, pri tem pa uporabljajo mimetične in nemimetične načine predstavljanja, npr. gledališče, sodobni ples, performans, spletna umetnost, transmedijška umetnost **S:** scénske umétnosti

ang.: performing arts

vídeo v reálnem času -a -- -- -- m

videoprenos odrskega dogajanja, ki ga nastopajoči kot del uprizoritvenega koncepta s pomočjo videotehnologije snema v živo ter se neposredno projicira v odorskem prostoru, npr. za izpostavljanje detajla, nadomeščanje scenografije, izražanje avtonomnih ali paralelnih vsebin, pri čemer gledalec hkrati spremlja dogajanje na odru in v videoprenosu

ang.: real-time video

vídeoanimácija -e ž posneta animacija lutk, ki je lahko samostojni del uprizoritve ali pa se preplete z drugimi odorskimi elementi, npr. lutkami, rekviziti, sceno, ali igralci

ang.: videoanimation

vídeopretákáanje -a m prenos videa prek interneta, ki ga uporabnik gleda v realnem času, ne da bi ga predhodno prenesel na svojo napravo, npr. spremljanje gledališke predstave v času njenega izvajanja

ang.: video streaming

vídeoprojékcija -e ž projekcija, v kateri se vnaprej pripravljeni posnetek predvaja na platnu ali ekranu, največkrat na ozadju odra, ter je lahko del scene ali njen podaljšek, komentira dogajanje na odru ali ustvarja atmosfero

ang.: video projection

vídni animátor -ega -ja m animator, ki je med animacijo lutk in predmetov prisoten na odru, s čimer postane samostojni odorski lik, katerega pomen je lahko skladen z animiranimi lutkami ali pa je njihovo nasprotje

ang.: visible puppeteer

zvóčna instalácija -e -e ž instalacija, pri kateri se z ustvarjanjem zvoka vzpostavlja interakcija med zvoki, objekti in strukturami prostora, kar pri poslušalcu povzroči spremembo zaznave, nove avditivne izkušnje, nove osebne interpretacije in drugačno dožemanje prostora

ang.: sound installation

Iz recenzij

Metodologija izdelave izhaja iz obravnave pojmovnih sklopov, kar omogoča jasno opredeljevanje razlik med sorodnimi pojmi ter vzpostavljanje njihovih medsebojnih razmerij. Ta so prikazana bodisi eksplicitno (npr. s sopomenkami) bodisi implicitno, znotraj definicij. Tak pristop prispeva k večji doslednosti in preglednosti terminološkega sistema.

Delo predstavlja pomemben prispevek k utrjevanju terminološke doslednosti ter hkrati omogoča širšo dostopnost in prenos strokovnega znanja. Njegov pomen presega ožje strokovne okvire, saj prispeva tako k natančnejši strokovni rabi kot tudi k boljšemu razumevanju in posredovanju znanstvenih spoznanj v širšem prostoru.

Tanja Žigon

Delo je zasnovano kot letni pregled sproti nastajajočih terminoloških rešitev, ki so bile v določenem obdobju že strokovno obravnavane in usklajene, vendar ostajajo odprte za nadaljnje dopolnitve. Slovarski sestavki so sistematično strukturirani in vključujejo ključne podatke o terminu (definicijo, jezikovne podatke, sinonimijo, kratice in tujejezične ustreznike), pri čemer je v ospredju pojmovni pristop, ki termin umešča v širši pojmovni sistem posamezne stroke.

Publikacija predstavlja pomemben prispevek k razvoju in poenotenju slovenske strokovne terminologije, saj omogoča sprotno dokumentiranje terminološkega razvoja posameznih področij ter spodbuja usklajeno in pregledno strokovno izražanje. Njena vrednost presega ožje terminološko področje, saj je uporabna tako za strokovnjake različnih disciplin kot tudi za raziskovalno, pedagoško in širše strokovno okolje.

Klara Šumenjak